

ЕГИНА ПР1 ВИНБИЗ СОЦИЈАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

11-8-2022

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

СОЦИЈАЛЕН ИЗВЕШТАЈ: ВОВЕД 4

ПРОЕКТОТ ВИНБИЗ ВО ОДНОС НА МИГРАТОРНИТЕ ТРЕНДОВИ ВО ЕВРОПА 5

ПОТЕНЦИЈАЛ И КРИТИКИ: ВИЗУЕЛНИОТ ПРИОД НА ВИНБИЗ 7

ДЕСК ИСТРАЖУВАЊЕ 9

МИГРАЦИЈА И НАЦИОНАЛНИ ТРЕНДОВИ 9

1. Миграциски динамики во последните 1-5 години 9
2. Претприемништвото и мигрантите 39

ПОДДРШКА И КОНСУЛТАНТ ЗА НОВИ ПРЕТПРИЕМАЧИ 48

1. Системи за поддршка и консултации за започнување нов бизнис 48

МОЖНОСТИ И БАРИЕРИ ЗА НОВИ ПРЕТПРИЕМАЧИ 74

1. Најголеми пречки за започнување нов бизнис кај мигрантите 87

АНАЛИЗИ НА ПРАШАЛНИЦИТЕ 97

1. Извадок од наодите на конзорциумот 98

ДИРЕКТНИ ИНТЕРВЈУА И ФОКУС ГРУПИ 104

1. ВИНБИЗ заедницата зборува сама за себе: релевантни наоди 104
2. Цитати на ВИНБИЗ 106

ПОТРЕБНИ КОМПЕТЕНЦИИ 108

1. Претприемнички пристап и специфични алатки 108
2. Потребни компетенции за жените мигранти да започнат сопствен бизнис 110

ДОБРИ ПРАКТИКИ И ПРЕТХОДНИ ИСКУСТВА 113

1. Вовед 113
2. База на добри практики 114

НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ И ЗАКЛУЧОЦИ 133

ПРОЕКТОТ ВИНБИЗ КАКО МОСТ 133

БИБЛИОГРАФИЈА 134

ПОРТУГАЛИЈА 134

ИТАЛИЈА 135

ГЕРМАНИЈА 136

РС МАКЕДОНИЈА 139

ГРЦИЈА 141

РОМАНИЈА 145

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

СОЦИЈАЛЕН ИЗВЕШТАЈ: ВОВЕД

Социјалниот извештај на ВИНБИЗ, проектен резултат 1 (ПР1) има за цел да изгради солидна научна основа за развој и контекстуализација на ПР2, ПР3 и ПР4, преку процеси кои се однесуваат на стекнување и споделување на референци и проверено знаење, врз основа и на теоретска перспектива и на податоци базирани на квантитативни и квалитативни истражувања.

Документот ги нагласува и разјаснува потребите за обука и социјален, трудов, економски и културен статус на жените мигранти, или жените со незападно потекло со средно високо ниво на образование ¹(целна група), истовремено поттикнувајќи соодветна контекстуализација на локално, национално и европско ниво.

Извештајот елаборира рамка со насоки, алатки и шаблони кои ќе одржат рано вклучување и на целните групи и на засегнатите страни, со цел да се воспостави потресен пристап и значително уверување за идната одржливост на проектот.

ПРОЕКТОТ ВИНБИЗ ВО ОДНОС НА МИГРАТОРНИТЕ ТРЕНДОВИ ВО ЕВРОПА

Во последните децении, лицето на миграцијата стана повеќе женско. Бројот на жени мигранти постојано се зголемува во ЕУ, сочинуваат приближно 54% од вкупниот број мигранти и опфаќаат сè поширок опсег на категории. Мотивациите и видовите на миграција на жените се менуваат. Во денешно време жените мигрираат поради многу причини, а една од најпопуларните е барањето работа ². Учеството на пазарот на трудот е еден од најефикасните и најпрактичните начини за интегрирање во општеството. Жените мигранти треба да бидат поддржани и придружени во текот на нивниот процес на интеграција. Но,

¹Според Меѓународните стандарди за класификација на образованието, се разликуваат три нивоа на образование: пониско, средно и високо образование. Нивото на средно образование ги опфаќа високо средно образование и постсредно нетерцијарно образование. Високото образование се однесува на високо образование со краток циклус, диплома или еквивалентно ниво, магистерско или еквивалентно ниво и докторско или еквивалентно ниво.

²„Барајќи го најдобриот начин на интеграција: Жените мигранти во Европа“, Студија Европјаские, Студии за европски прашања, 2021 година.

кога се обидуваат да влезат на пазарот на труд во ЕУ, тие се соочуваат со двојни проблеми, и како жени и како мигранти ³(т.н. двојна неповолна положба) ⁴.

Како општо правило, тие наидуваат на значителни бариери при интегрирањето, првенствено во однос на потешкотии за пристап до пазарот на трудот, ниски стапки на вработеност и високи стапки на невработеност, вработување на привремени или слабо платени работни места често без социјална и економска заштита, често во секторите на „сивата економија“, непријавено и нерегулирано вработување, ограничени јазични вештини, ниска стапка на учество во основното и високото образование, ограниченото учество во општествениот, политичкиот, синдикалниот и културниот живот на земјата домаќин, сиромаштија и социјално исклучување ⁵. Навистина, социјалната интеграција е суштински елемент што може да ја олесни интеграцијата на пазарот на трудот. Локалните и националните програми треба да го поддржат социјалното вклучување на жените мигранти преку воспоставување нови социјални врски во општеството кое е нивен домаќин ⁶. За да го подобрат своето знаење за земјата домаќин и нејзиниот пазар на труд, на жените мигранти треба да им се овозможи пристап до информации за нивните права и постоечките услуги, на повеќе јазици и сето тоа во соработка со граѓанското општество и мрежите на мигрантите, чиј придонес мора да биде препознаен и поддржан. Интеграцијата и пристапот до вработување зависат исто така и од пристапот до јазикот на земјата домаќин. Според тоа, властите мора да им направат достапни јазични курсеви за жените мигранти, осигурувајќи дека тие се достапни во однос на трошоците, локацијата и времето.

Во литературата постои широк консензус дека учеството на пазарот на трудот се зголемува со нивото на образовно достигнување ⁷. Реалноста е дека потенцијалот на жените мигранти често не е целосно искористен. За многумина од нив најголем проблем е признавањето на квалификациите и искуството што го стекнале во странство, што е парадоксално со оглед на тоа што на Европа и требаат квалификувани работници во многу области. Може да биде потребно значително време за да се препознаат нивните квалификации и тоа може да доведе до обесхрабрување и губење на вештините како и поттикнување на овие жени да прифатат работни места за кои се преквалификувани ⁸.

Во никој случај не е занемарлив бројот на млади жени дипломирани на високообразовните системи во своите земји, кои преземаат релативно неквалификувани работни места во

³Концептот на интерсекционалност ги опишува начините на кои системи на нееднаквост засновани на пол, раса, етничка припадност, сексуална ориентација, родов идентитет, попреченост, класа и други форми на дискриминација „се вкрстуваат“ за да создадат единствена динамика и ефекти. (<https://www.intersectionaljustice.org/what-is-intersectionality>)

⁴„Вклучување на жените мигранти на пазарот на трудот“, Европски економски и социјален комитет, 2015 година.

⁵„Женска миграција: улогата и состојбата на жените мигранти во Европската Унија (2006/2010(INI))“, Европски парламент, 2006 година.

⁶„Барајќи го најдобриот начин на интеграција: Жените мигранти во Европа“, Студија Европјаскије, Студии за европски прашања, 2021 година.

⁷„Јазови во стапките на учество на пазарот на трудот на ЕУ: интерсекциска проценка на улогата на родот и статусот на мигранти“, Европска комисија, 2020 година.

⁸„Женска миграција: улогата и состојбата на жените мигранти во Европската Унија (2006/2010(INI))“, Европски парламент, 2006 година.

Европската унија, на пример како домашен персонал, што е последица на високата стапка на невработеност на жените во нивните земји и ниски плати за професиите и работните места за вештините и квалификациите кои ги имаат.

Дополнително, недостатокот на регулативи за статусот на жените мигранти во некои земји, како и нивното нередовното работно време, предизвикува значителни тешкотии не само за наоѓање подобра работа, туку и за подобрување на нивото на квалификации, кога се нудат програми за еднаквост во земјате домаќини.

Според Европската веб-страница за интеграција (EWSI), само 54 отсто од жените родени надвор од ЕУ се вработени, што е за 14 процентни поени помалку од домородните жени и 19 процентни поени помалку од мажите родени надвор од ЕУ. Според истата статистика, 40 отсто од високообразованите жени од земјите кои не се членки на ЕУ се преквалификувани за нивната позиција, во споредба со 33 отсто од мажите родени надвор од ЕУ и 23 отсто од жените родени во земјата и 20,5 отсто од мажите родени во земјата⁹.

ЕУ има поставено за цел да ја зголеми стапката на вработеност на 78% до 2030 година. Подоброто интегрирање на пазарот на трудот на жените мигрантки, ќе биде од витално значење за да се постигне целта¹⁰. Од клучно значење е тие да бидат внесени на пазарот на трудот, бидејќи тоа може да помогне и да осигури дека и жените мигрантки и Европската унија целосно ќе го искористат во целост потенцијалот на миграцијата, а во исто време ќе се зајакнат на интеграцијата и придонесот за економски раст и социјална кохезија.

⁹„Насоки за интеграција на жените мигранти“, Евродијаконија, 2018 година.

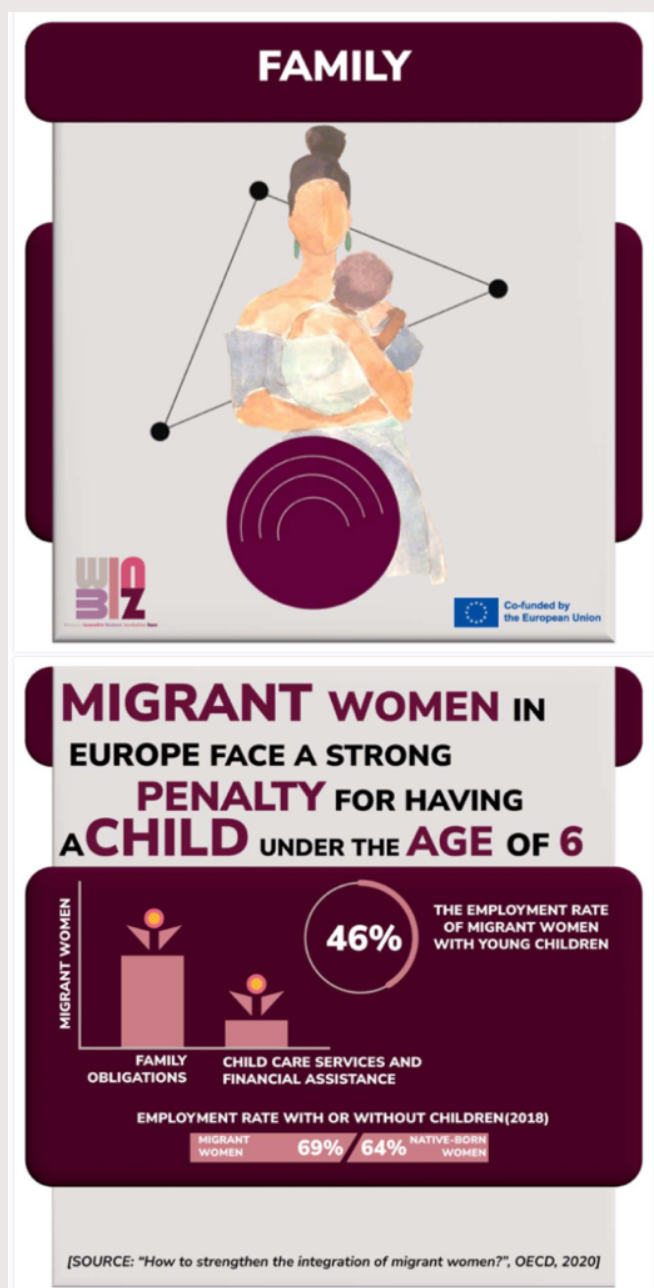
¹⁰„Вклучување на жените мигранти на пазарот на трудот“, Европски економски и социјален комитет, 2015 година.

ПОТЕНЦИЈАЛ И КРИТИКИ: ВИЗУЕЛНИОТ ПРИОД НА ВИНБИЗ

Со цел да се справи со призматичните прашања поврзани со миграцискиот контекст, конзорциумот ВИНБИЗ произведе серија инфографици кои се создадени за да овозможат потресна студија и затоа инклузивен процес на комуникација со сите актери вклучени во проектот. Во рамките на огромниот сет на можности, инфографиката прикажува пет елементи на критичност и пет фактори на потенцијал. Следниве илустрации се поврзани со европската состојба на уметност и може да се консултираат на веб-страницата на проектот (<https://www.ВИНБИЗproject.eu/>)

LANGUAGE

THE ACQUISITION OF LANGUAGE SKILLS IS HIGHLIGHTED AS A KEY COMPONENT FOR INTEGRATION

OBSTACLE TO INTEGRATION **INNOVATION ON THE MARKET** **TECHNOLOGICAL INNOVATION** **EFFECT**

WITHOUT LANGUAGE SKILLS IT IS HARDER FOR MIGRANT WOMEN TO OBTAIN INFORMATION ABOUT THEIR RIGHTS AND ABOUT SERVICES AVAILABLE

[SOURCE: "Eurodiaconia's Guidelines for the Integration of Migrant Women", Eurodiaconia, 2018]

CREATIVITY

MIGRANT WOMEN REPRESENT A CURRENTLY UNDER-UTILISED SOURCE OF SKILLS AND CREATIVITY

RESEARCH HAS SHOWN THAT IMMIGRANTS ARE MORE INNOVATIVE AND ENTREPRENEURIAL THAN THE MOST POPULATION

[SOURCE: "Inclusion of migrant women in the labour market", European Economic and Social Committee, 2015]

CONTRIBUTION TO ECONOMIC GROWTH

MIGRANTS SIGNIFICANTLY CONTRIBUTE TO ECONOMIC GROWTH

IN 2017 THEY SENT \$96 BILLION \$ BACK TO THEIR HOME COUNTRIES WITH 4506 GOING TO DEVELOPING COUNTRIES

[SOURCE: Migration and Remittances-Recent Developments and Outlook Migration and Development Brief 28 October 2017, World Bank, Washington, DC]

ROLE OF EDUCATION

ONLY ONE IN THREE MIGRANT WOMEN IN THE EU HAS LOW LEVELS OF FORMAL EDUCATION

32% MIGRANT WOMEN WITH LOW LEVELS OF FORMAL EDUCATION

IN THE EU, MIGRANT WOMEN COMPLETED TERTIARY EDUCATION IN 2018, AROUND 4 PERCENTAGE POINTS MORE THAN INDIGENOUS WOMEN 38%

[SOURCE: "Gaps in the EU Labour Market Participation Rates: an intersectional assessment of the role of gender and migrant status", European Commission, 2020]

MIGRANT WOMEN IN EU

DID YOU KNOW THAT WOMEN MAKE UP 51.6% OF MIGRANTS ACROSS THE EUROPE?

51.6%

IN 2020, THE SHARE OF WOMEN AMONG ALL INTERNATIONAL MIGRANTS REACHED 51.4 PER CENT IN EUROPE.

[SOURCE: International Migrant Stock 2020, Department of Economic and Social Affairs, United Nations]

LFPR (LABOUR FORCE PARTICIPATION RATES)

MIGRANT WOMEN EXHIBIT A SIGNIFICANT INCREASE IN PREDICTED LFPR WHEN COMPARING PRIMARY TO SECONDARY EDUCATION ATTAINMENT LEVELS

16% NON-EU BORN WOMEN EXHIBIT A SIGNIFICANT INCREASE IN PREDICTED LFPR WHEN COMPARING PRIMARY TO SECONDARY EDUCATION ATTAINMENT LEVELS

20% NATIVE WOMEN REGISTER THE HIGHEST INCREASE IN PREDICTED LFPR AS THE EDUCATION LEVEL INCREASES FROM PRIMARY TO SECONDARY AND FROM SECONDARY TO TERTIARY EDUCATION

[SOURCE: "Gaps in the EU Labour Market Participation Rates: an intersectional assessment of the role of gender and migrant status", European Commission, 2020]

LGBTIQ+ MIGRANTS

AT ALL STAGES OF MIGRATION, **LGBTIQ+ MIGRANTS** FACE HEIGHTENED RISK OF HUMAN RIGHTS VIOLATIONS, INCLUDING **ABUSE**, PARTICULARLY AT THE HANDS OF IMMIGRATION AND DETENTION OFFICERS, **TRAFFICKERS** AND **SMUGGLERS**

83% TRANSSEXUAL AND GENDER NON-CONFORMING TRAFFICKING VICTIMS ARE TRAFFICKED FOR SEXUAL EXPLOITATION.

[SOURCE: "Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity", UN report, 2019]

ДЕСК ИСТРАЖУВАЊЕ

МИГРАЦИЈА И НАЦИОНАЛНИ ТРЕНДОВИ

1. Миграциски динамики во последните 1-5 години

ПОРТУГАЛИЈА

Уште од 1980-тите, мигрантската популација во Португалија расте ¹¹, со одредени одливи и приливи, достигнувајќи врв помеѓу 2007 и 2014 година, со над 400 000 мигранти кои доаѓаат во Португалија секоја година, со мало намалување помеѓу 2015 и 2016 година, и стабилен пораст од 2017 до 2021 година, како што може да се види во следната табела, од ПОРДАТА, База на податоци на современа Португалија ¹², која го претставува бројот на странско население со статус на легален резидент. Оваа студија не ја зема предвид илегалната миграција.

година	Секс		
	Вкупно	Машки	Женски
2005 година	274.631	147.980	126.651
2006 година	332.137	181.910	150.227
2007 година	401.612	219.765	181.847
2008 година	↓436.020	↓228.300	↓207.720
2009 година	451.742	233.280	218.462
2010 година	443.055	224.489	218.566
2011 година	434.708	218.170	216.538
2012 година	414.610	205.385	209.225
2013 година	398.268	194.309	203.959

¹¹ 'População estrangeira com estatuto legal de residente: total e por sexo', INE | СЕФ/МАИ, ПОРДАТА, 2022 година

¹² Табела адаптирана од „População estrangeira com estatuto legal de residente: total e por sexo“, INE | СЕФ/МАИ, ПОРДАТА, 2022, достапно на <https://www.pordata.pt/Portugal/Popula%C3%A7%C3%A3o+estrangeira+com+estatuto+legal+de+residente+total+e+por+sexo-25>

2014 година	390.113	189.463	200.650
2015 година	383.759	186.570	197.189
2016 година	392.969	190.846	202.123
2017 година	416.682	203.753	212.929
2018 година	477.472	236.233	241.239
2019 година	588.976	295.874	293.102
2020 година	661.607	335.924	325.683
2021 година	698.536	359.727	338.809

Табела 1 - Број на мигранти со статус на легален престој во Португалија

Како што може да се види од табелата, во последните пет години, од 2017 до 2021 година, зголемен е бројот на мигранти со статус на легален престој во Португалија, и во однос на машката и женската популација. Во 2017 и 2018 година бројот на женски мигранти беше поголем од машките мигранти, но во следните три години бројот на мажи го надмина бројот на жените. И покрај ова, бројот на мажи и жени беше прилично сличен. Сè уште нема статистички податоци за 2022 година, но поради војната во Украина се очекува во Португалија да пристигнат повеќе жени.

Распределба на мигрантско население по пол

Кога станува збор за распределбата на странското население кое живее во Португалија според полот, според годишниот статистички извештај за Индикатори за интеграција на мигранти од 2021 година ¹³, процентот на машки и женски мигранти е прилично изедначен помеѓу 2011 и 2020 година (според податоците достапни од португалската служба за странци и граници), како што може да се види во табелата подолу (адаптирано од Оливеира, 2021 година).

година	Жените		Мажите	
	Број	Процент	Број	Процент
2011 година	217.685	49,8	219.137	50.2

¹³Оливеира, ЦР (2021). *Индикации за интегрирање на мигрантите: релационо естатичко годишно 2021 година*. 1^a ед. Imigração em Números – Relatórios Anuais 6.

2012 година	210.529	50,5	206.513	49,5
2013 година	205.776	51,3	195.544	48,7
2014 година	203.630	51,5	191.565	48,5
2015 година	200.086	51,5	188.645	48,5
2016 година	204.930	51,5	192.801	48,5
2017 година	215.837	51,2	205.874	48,8
2018 година	242.834	50,6	237.466	49,4
2019 година	293.931	49,8	296.417	50,2
2020 година	325.972	49,2	336.123	50,8

Табела 2 – Распределба на мигрантската популација во Португалија по пол

Машката мигрантска популација беше нешто повисока од женската популација во 2011 година, помеѓу 2012 и 2018 година женската популација беше нешто повисока, а во 2019 и 2020 година трендот повторно беше превртен. И покрај ова, бројките изгледаат прилично изедначени, со речиси 50/50 дистрибуција на машки и женски мигранти во Португалија.

Профили на мигранти

Според показателите за интеграција на мигрантите (Оливеира, 2021), во 2020 година, 6,4% од португалското население било составено од странски државјани со важечки документи за престој. Распределбата на мигрантите низ целата земја е исто така нерамномерна, во 2020 година 43,1% од мигрантите во Португалија живееле во областа Лисабон, проследено со 15,6% во областа Фаро, на југот на Португалија и 9,2% во областа Сетубал, област во непосредна близина на главниот град на Португалија. Меѓутоа, во 2019 година, нов тренд

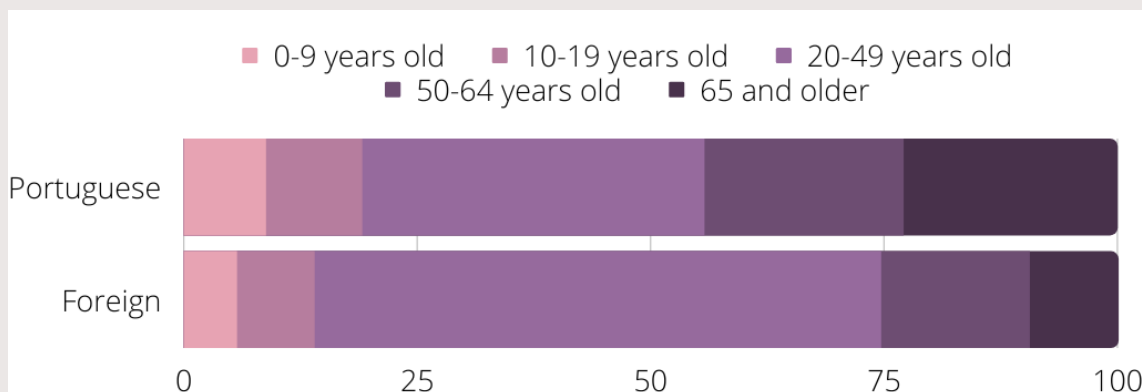

станува очигледен, со зголемување на миграцијата во областите Кастело Бранко (+36,4%), Порто (+29,9%), Брага (+29,4%), Сетубал (+ 29,3%) и Виана до Кастело (29,2%), при што три од овие области се на северот на Португалија.

Што се однесува до профилот на мигрантите, особено е забележливо дека женската миграција станува помалку „семејно ориентирана“, со помалку жени кои имигрираат заради повторно обединување на семејството (при што прво мигрира мажот, а потоа сопругата и децата), а повеќе жени имигрираат затоа што на работа или студии.

Што се однесува до возраста на мигрантската популација во Португалија, според податоците од 2019 година, таа година, повеќето странски државјани во Португалија биле на возраст меѓу 20 и 49 години, што се состои од 60,6% од вкупниот број мигранти во Португалија. На графиконот подолу е можно да се види разликата во однос на возраста помеѓу домицилното и мигрантското население во Португалија (прилагодено од Оливеира, 2021 година, користејќи податоци од Португалскиот национален институт за статистика). Генерално, португалското население е постаро од мигрантското население, што е природно, бидејќи миграцијата за работни цели е една од главните причини за миграција.

Табела 3 – Возраст на мигрантската популација во Португалија

Без разлика, интересно е да се спомене и дека во 2020 година, 12,8% од визите за престој дадени во конзуларните претставништва биле дадени на пензионирани граѓани, бидејќи не е невообичаено луѓето да се преселат во Португалија за да уживаат во својата пензија.

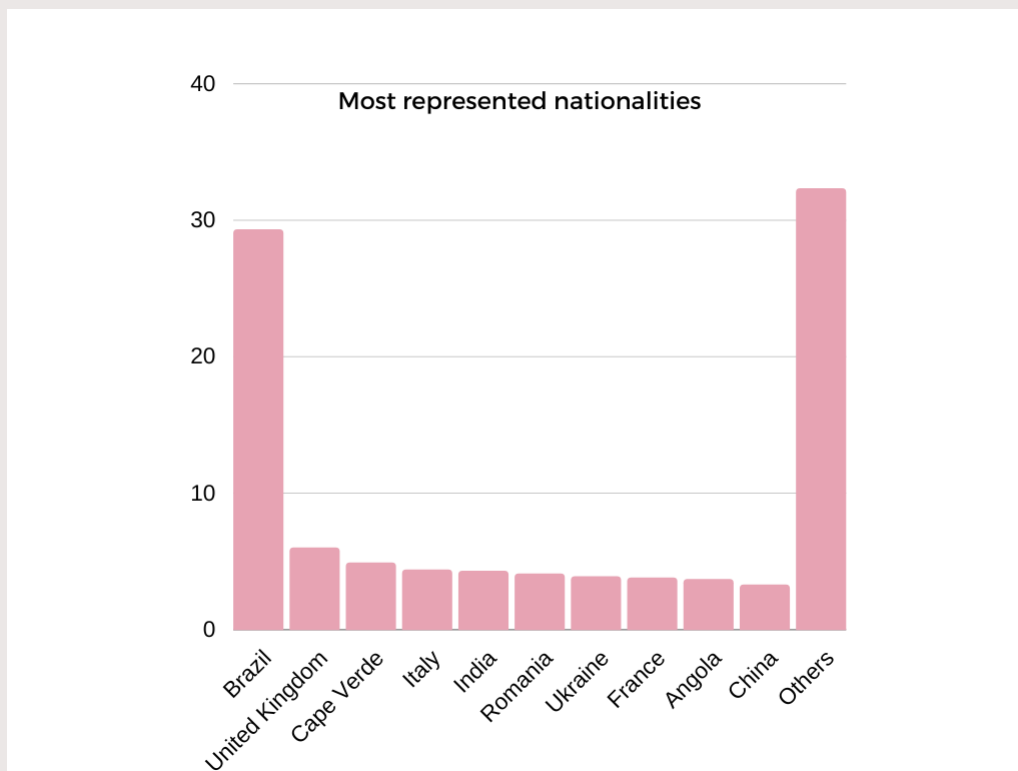
Што се однесува до земјите на потекло на мигрантите во Португалија, според Извештајот за миграција, граници и азил за 2021 година,¹⁴ изготвен од португалската служба за странци и гранични премини, во 2021 година (последната година со достапни статистички податоци), најзастапената странска жителска заедница била од Бразил, кој претставува 29,3% од вкупното странско резидентно население, потоа Обединетото Кралство, со 6,0%,

¹⁴ Estrela, J. et al (2022). *Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2021 година*. СЕФ/ГЕПФ.

Зеленортските Острови (4,9%), Италија (4,4%) и Индија (4,3%). Подолу е графикон адаптиран од гореспоменатиот извештај (Estrela, J. et al, 2022).

Табела 4 – Земји на потекло на мигрантите во Португалија (процент).

Кога станува збор за образовното потекло на мигрантите, иако не постојат конкретни податоци кои ги покажуваат квалификациите на сите мигранти кои доаѓаат во Португалија, можно е да се добие идеја преку анализа на статистиката за признавање на странски дипломи во земјата. Според годишниот статистички извештај за 2021 година за показатели за интеграција на мигрантите, во минатото, миграцијата во Португалија привлекувала претежно полуквалификувана или неквалификувана работна сила, за да одговори на потребите на физичката работа во Португалија. Сепак, ситуацијата почнала полека да се менува. По 2007 година имаше реформа во процесот на барање признавање диплома, а меѓу 2008 и 2018 година имаше зголемување од 351,7% на бројот на доделени признанија. Нема информации дали грантистите биле мажи или жени.

ИТАЛИЈА

Италијанската историја на миграцијата во современото време може да се надгледува како серија од најмалку три последователни фази кои произлегуваат од збир на специфични геополитички прашања и состојби:

- ☛ **ПОЧЕТЕН ПЕРИОД**, на умерена миграција во 1970-тите и 1980-тите
- ☛ **МЕЃУФАЗА**, во која забележуваме неочекуван и извонреден раст (1990-2000)
- ☛ **ПОСЛЕДНА ФАЗА**, која се карактеризира со економска криза и хуманитарни вонредни состојби, кои значително ги зголемуваат податоците поврзани со нови влезови кои бараат меѓународна заштита, покрај добро вкоренетото странско присуство, главно определено од познатата динамика на повторно обединување.

Ваквата последна фаза претставува јасни показатели за намалување на странското присуство, во споредба со евиденцијата забележана од крајот на 1990-тите до почетокот на 2000-тите, главно предизвикани од примената на процедурите за регулација (особено оние поврзани со законите 189 и 195 од 2002 година).¹⁵

Италијанско државјанство може да се стекне со престој од страна на полнолетни мигранти доколку тие легално престојуваат на територијата најмалку десет години. Мандатот е само пет години за бегалците и лицата без државјанство, а само четири години за граѓаните на Европската унија. Во случај на стекнување со брак, апликантот, без разлика дали е странец или лице без државјанство, мора да биде во брак со италијански државјанин и легално да престојува во Италија најмалку две години од склучувањето на бракот. Доколку брачните другари живеат во странство, барањето може да се поднесе по три години од денот на склучувањето на бракот. Овие рокови се намалуваат за половина во присуство на деца родени или посвоени од сопругниците.

Странското население во Италија на 1 јануари 2022 година било 5.193.669 жители. Во 2019 година изнесувало 4.996.158 и со тоа се зголемува за помалку од 200.000 за три години. Во претходните години (помеѓу 2015-2016 и помеѓу 2016-2017 година) дури постои и мало намалување (Слика 1).

Причините за споменатото забавување се должат на заострувањето на програмските уредби за влез од страна на Италија - и долготото отсуство на мерки за регулација кои во минатото одредувале и горни граници за регистрација на мигрантите.

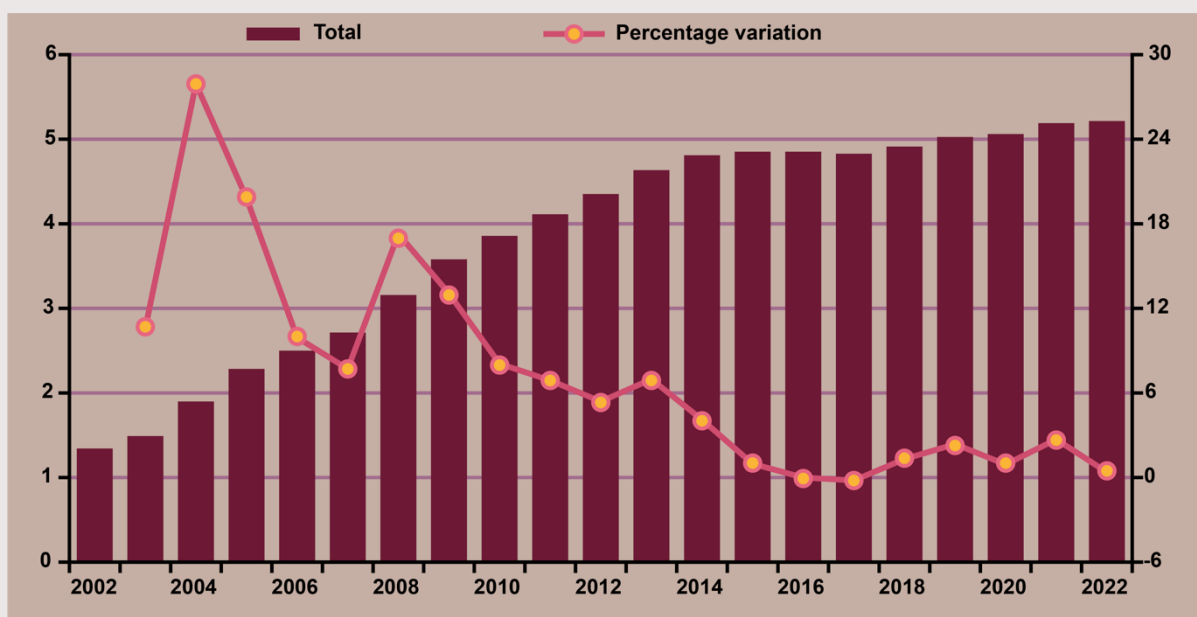
¹⁵ Закон бр. 189 од 30 јули 2002 година „Измена на законодавството за миграција и азил“, објавен во Службен весник бр. 211 од 26 август 2002 година, Уредба-закон бр. 195 од 9 септември 2002 година, „Итни одредби за легализација на нередовното вработување на државјани кои не се членки на ЕУ“, објавено во Службен весник бр. 211 од 9 септември 2002 година (<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/qu/2002/08/26/199/so/173/sq/pdf>).

Меѓутоа, за целосно разбирање на националната миграциска динамика од последните години, неопходно е да се разгледа уште еден аспект од растечкото значење во Италија. Како што веќе е случај во подолго време во останатите земји кои се посакувани дестинации за миграција, стекнувањето државјанство игра навистина значајна улога.

Помеѓу 2011 и 2020 година, повеќе од 1,2 милиони луѓе добиле италијанско државјанство, а на 1 јануари 2021 година нови граѓани со стекнување на државјанство кои престојуваат во Италија се проценуваат на околу 1,6 милиони.

ИСТАТ, Приказ на населението (2002-2018), Демографски пресек (2019-2021) и Систем за предвидување на тековните демографски индикатори. (а) За 2022 година, податоците се привремени

Имајќи го предвид целото население со миграциско потекло (странци и Италијанци со стекнување државјанство), населението од странско потекло продолжи да расте, иако не со темпото на минатото, достигнувајќи речиси 6,8 милиони жители на 1 јануари 2021 година.¹⁶

Стекнувањето државјанство има не само директни последици врз обемот на странското население, туку и индиректни.

На пример, потенцијалните родители кои ќе стекнат италијанско државјанство ќе имаат италијански деца, а некои бракови, очигледно мешани (едниот брачен другар е Италијанец, а другиот странец), ќе го намалуваат бројот на луѓе со мигрантско потекло.

Ваквите податоци се особено релевантни во контекст на оваа анализа, која има за цел да ја прикаже сегашната состојба на ситуацијата, условите, можностите и личните, социјалните,

¹⁶ ISTAT, 2022 година (www.istat.it).

работните, економските и културните пречки на жените мигранти или жените со незападно потекло.

Поопшто, кога се проучува интеграцијата на мигрантите, се разгледуваат условите за работа или живот, важно е да се земат предвид не само странските државјани, туку и оние кои стекнале италијанско државјанство, но не преку раѓање; во спротивно, постои ризик да се исклучат од анализите токму оние кои биле најдолго во Италија и кои најверојатно ќе имаат подобри услови за живот.

Од аспект на државјанство, меѓу новите граѓани најбројни се луѓето со албанско и мароканско потекло, а потоа следат Романците, Бразилците, Индијците, Аргентинците, Перуанците, Тунижаните, Французите и Македонците. Овие првите десет државјанства опфаќаат, меѓутоа, само половина од новите граѓани, што покажува дека ова е јано изразен и разновиден спектар.

Фокусирајќи се на мигрантите од земји надвор од Европската унија, бевме сведоци на невидена контракција на протокот од работни причини, значителна стабилност на оние за обединување на семејството и ненадеен пораст на пристигнувања на луѓе кои бараат меѓународна заштита.

Последниот тип на текови често го привлекуваше вниманието на медиумската и политичката дебата, но мора да се нагласи дека, дури и за време на шпицот на пристигнувања и издавање дозволи поради причини поврзани со азил и евидентирани во корелација со т.н. „медитеранска криза“ (2016-2017), влезовите од семејни причини сè уште остануваат распространети.

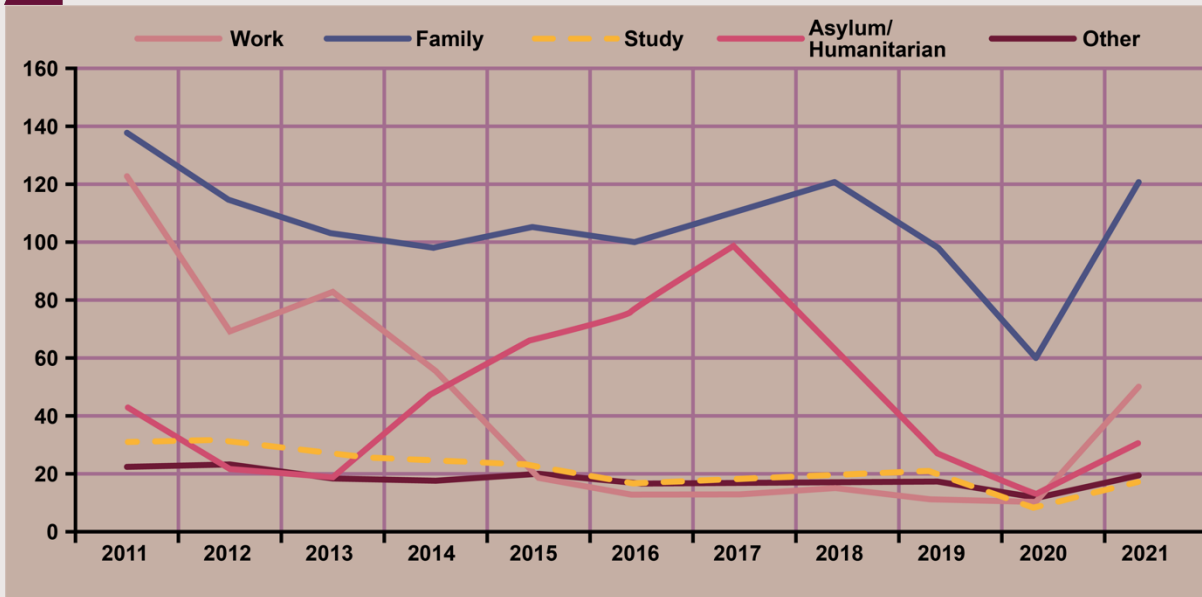
Ова е јасен знак дека, заедно со новите пристигнувања предизвикани од политички кризи и војни во различни делови на светот, од кои ситуацијата во Украина е најновиот близок пример, процесот на стабилизирањето на мигрантите кои пристигнаа на италијанска територија со текот на годините го одржуваше растечкиот и редовен проток.

Ова е стратифицирано и повеќеобразно странско присуство, композитна целина - која веќе во 1990-тите беше дефинирана како „загатка“ - и која денес изгледа уште посложена и крајно артикулирана.

Помеѓу 2011 и 2021 година се издадени вкупно околу 516 илјади дозволи поради причини поврзани со азил.¹⁷

¹⁷ ISTAT, 2022 година (www.istat.it).

Нови дозволи за престој издадени годишно и според наведена причина. Години 2011-2021 (апсолутни бројки во илјадници)

Рапидно растејќи од 2013 година натаму, во 2016 и 2017 година, дозволите издадени поради овие причини го достигнаа својот врв, со повеќе од 30% од вкупно издадените нови дозволи.

Во 2020 година, како резултат на преземените мерки за спречување на ширењето на КОВИД-19, пред сè преку значителен и критичен процес на затворање на границите, постигнат е најмал број на нови дозволи издадени во последните десет години од нови издадени дозволи.

Намалувањето беше уште поизразено кај дозволите за азил и заштита: -51,1%.

Во текот на 2021 година, имаше пресврт во издавањето на нови дозволи - вкупно речиси 242.000 (+127% во споредба со 2020 година) - а новите документи за азил исто така се пораснаа: издадени се речиси 31.000 (+129% во споредба со 2020 година), поголем број дури и од 2019 година.

Фокусирајќи се на 2021 година, може да се види дека повеќето од речиси 31.000 нови дозволи биле доделени на граѓани на Пакистан (6.090 издадени нови дозволи), како и на лица од останати далечни земји, како Бангладеш (скоро 5.000 дозволи) и Нигерија (над 3.000).

Во текот на 2021 година, протокот на луѓе кои бараат заштита од Африка (Египет, Мали и Брегот на Слоновата Коска), исто така, повторно станаа релевантни, додека влезовите од земјите од Латинска Америка (особено Венецуела и Колумбија), кои одиграа примарна улога во 2020 година, го намалија својот број. Пристигнувањата од индискиот потконтинент продолжија и Авганистан се искачи на рангирањето на првите десет земји според бројот на пријавени барања за заштита. Со враќањето на растот на приливот од Африка, се зголеμουва

и уделот на мажите во вкупниот број нови пријавувања за азил: во 2020 година изнесуваше 76,2%, во 2021 година е 80, %.

Меѓу првите десет заедници според бројот на пријавени поради оваа причина, само Грузија забележува јасна доминација на жени (82,3% жени).

Жените претставуваат околу 40% од барателите на азил од Нигерија и 31,3% меѓу оние кои пристигнуваат од Брегот на Слоновата Коска. Сепак, машката доминација е присутна.

Уделот на малолетниците кои пристигнуваат за азил, исто така, значително се зголеми, во споредба со минатото: тие беа нешто повеќе од 3% во тековите во 2016 година, во 2021 година тие претставуваат во просек 9,5% од приливите од причини поврзани со заштитата (со мало намалување во споредба до 2020 година).

За некои заедници, присуството на малолетници е особено важно: за граѓаните на Нигерија, Ел Салвадор, Авганистан и Перу, учеството на лицата под 18 години во вкупните приливи во 2021 година надминува 23%.

Патеките за интеграција се природно индивидуални процеси, генерално може да се забележи дека различните заедници присутни во Италија следат различни модели на интеграција.

Специфичностите делумно зависат од различниот степен на зрелост постигнат со нивното присуство на територијата: некои државјанства се присутни во Италија од 1980-тите, други пристигнаа по падот на Берлинскиот ѕид, а други само за време на тековните миграциски датуми поврзани со бегалската медитеранска криза во последниве години.

Тоа се луѓе кои пристигнале во различни историски моменти и во различни економски ситуации и кои имале помалку или повеќе време да воспостават миграциски мрежи на територијата.

Меѓутоа, не е само времето на пристигнување или времетраењето на присуството што ги одредува разликите во однесувањето на различните заедници.

Миграциските проекти развиени од многубројните државјанства присутни во Италија се повеќекратни, над просечното времетраење на присуството на заедницата, бидејќи многу често тие одговараат и на условите за живот и политичката и социјалната стабилност во земјата на потекло.

Една многу важна разлика се однесува на родовата структура на странското присуство, која во целина е избалансирана: односот на половите е 95 жени на секои 100 мажи.

Сепак, општата рамнотежа крие силни нерамнотежи во различните заедници. Така е, на пример, со некои источноевропски државјанства кои се силно неврамнотежени во однос на

жените, како што се украинската и руската националност, за кои женската компонента надминува 75% од вкупното присуство.

Поизбалансиран е родовиот сооднос за романското државјанство за кое жените сè уште претставуваат речиси 58% од жителите (од 1 јануари 2021 година).

Другите заедници, како Бангладеш, Египет и Пакистан, од друга страна, се неврамнотежени во корист на мажите, а жените сочинуваат меѓу 28% и 34%.

За други, благодарение на моделот на миграција од типот на семејството, родовата структура е поизбалансирана. Во некои случаи - како оној на Мароканците, но и на спротивниот крај на спектарот Филипинците (историска заедница првично карактеризирана со присуство на жени) - рамнотежата е постигната со текот на времето, почнувајќи од ситуација на почетна нерамнотежа; во други случаи, како оној на кинеското население, миграцијата отсекогаш се засновала на семејството со заедничко присуство на мажи и жени.

Специфичната родова структура одговара и на специфично вклучување на пазарот на трудот. Во случај на заедници со поголемо женско присуство, вработувањето во семејни услуги, домашни услуги и лични услуги е широко распространето.

Покрај оваа структурна разлика, постојат и други важни особености кои ги обликуваат многуте различни патишта на странските заедници во Италија.

Исклучувајќи ги од оваа забелешка странците од земјите на Европската унија, на кои законодавството им дозволува одреден степен на слобода на движење и полесен пристап до примарните права (на пр. натурализација), вреди да се осврнеме дека за првите дваесет државјанства кои не се членки на ЕУ во Италија, можно е да се идентификуваат прилично огромен сет на индикатори.

Се чини дека е корисно да се направи синтеза, користејќи го инструментот за кластерска анализа, со цел да се идентификува типичното однесување на хомогени групи на заедници во однос на разгледаните карактеристики. Оваа анализа, која е ограничена на првите дваесет најголеми заедници, овозможува да се разликуваат четири кластери:

СТАБИЛНО ПРИСУСТВО

Првата група вклучува заедници кои се карактеризираат со многу елементи на стабилност и интеграција: Албанија, Еквадор, Филипини, Македонија, Демократска Република Конго, Република Кореја, Северна Кореја, Филипините, Мароко, Перу и Тунис. Процентот на луѓе со дозвола за долготраен престој надминува 70%, а процентот веќе присутен на пописот во 2011 година е 50%. Соодносот меѓу половите е избалансиран, просечната возраст е видливо повисока од просечниот опфат на странското население, присуството на малолетни деца родени во Италија е многу

високо, а наталитетот е исто така нешто поголем од просекот. Во оваа група учеството на дозволите за меѓународно патување е многу мало, додека учеството на дозволите од семејни причини е поголемо. Групаацијата се карактеризира со низок прилив во последните години.

ВО ТРАНЗИТНО ПРИСУСТВО

Втората група се одликува со многу знаци на „нестабилност“, и покрај фактот што некои заедници (како Кина и Шри Ланка) одамна се воспоставени во Италија. Во оваа група, можно е да се идентификуваат уште два вида на миграција: еден кој се карактеризира со долгогодишно, но не вкоренето просечно присуство на територијата и, вториот, кој се одликува со висока квота на неодамна пристигнати меѓународни барања за заштита. Првата подгрупа ја сочинуваат Кина, Индија, Шри Ланка и Египет. Овој кластер се карактеризира со неурамнотежена во однос на мажите, означува многу силна мобилност на територијата и слаб пристап до италијанско државјанство, и покрај присуството на висока квота на малолетници. Исто така, во последните години има интензивен одлив од италијанската територијата, со висока инциденца на нови влезови во последните три години и значителна квота на истечени и необновени дозволи. Затоа, овој кластер се карактеризира со умерен прилив на поединци кои се чини дека имаат долгорочни планови за миграција.

БАРАТЕЛИ НА АЗИЛ

Во оваа група - која ги вклучува Бангладеш, Пакистан, Нигерија, Гана и Сенегал - уделот на луѓе кои бараат меѓународна заштита е многу поголем од просекот (15,1% наспроти 3,1%). Како што открива ИСТАТ, имало многу нови пристигнувања во последните пет години, додека само 27,4% биле веќе присутни на пописот во 2011 година. Следствено, уделот на долгорочни жители е низок. Многумина живеат во домаќинства со едно лице, соодносот на полот е асиметричен за мажите и тие се групата со најниска просечна возраст. Мобилноста на територијата, иако не ги достигнува нивоата на претходната подгрупа, е повисока од просечната. Уделот на луѓе со пристап до државјанство, иако многу помал од просечната вредност, е поголем од оној на другите подгрупи.

СТРАНСКИ СОПРУЖНИЦИ

Кластерот е составен од само две државјанства: Бразилци и Руси. Кластерот е составен од силно 74,7% женско присуство, со количник за мешан брак кај жените 10 пати поголем отколку кај мажите. Сведоци сме на висок удел на лица од кластерот

кои се стекнале со државјанство, не само во последните пет години, туку и пред 2016 година. Треба да се потсети дека времето на чекање за стекнување државјанство со брак е пократко отколку за стекнување со жителство.

Покрај тоа, многу државјани на Бразил имаат италијански предци и можат брзо да добијат италијанско државјанство преку потекло на родителите (*ius sanguinis*). Стапката на наталитет од мешани парови е исто така многу висока; од друга страна, малолетниците од странство се малку токму поради многуте бракови со Италијанци: децата родени од мешани парови се Италијанци.

Ius sanguinis е правен израз од латинско потекло што укажува на стекнување државјанство со фактот на раѓање од родител или предок кој има државјанство.

ЖЕНИ ОД ИСТОЧНА ЕВРОПА

Оваа група вклучува две земји: Молдавија и Украина. Исто така, во овој случај, 73,5% се претставени со женско присуство. Просечната возраст на групата е највисока, речиси 10 години повисока од просечните податоци. Станува збор за кластер со карактеристики на стабилизација, за кој процентот на долгорочни жители е многу висок, 78,9%. Мобилноста на италијанската територија е пониска од просечната.

Медитеранската криза

До раните 1990-ти Италија не беше земја за населување на бегалци. Прашањето за бегалците и огромниот проток на мигрантски процеси избувна во италијанскиот контекст во 1991 година, со масовното пристигнување на Албанците кои ја напуштаа својата земја по падот на комунистичкиот режим и, последователно, на бегалците од поранешна Југославија.

Од крајот на 1990-тите па наваму, миграциските текови кон Италија драстично се променија. Јужните брегови на Италија станаа дестинација на мигранти од различни африкански земји, преминувајќи го Медитеранот преку Либија и Египет.

Додека таканаречената арапска пролет во 2010 година предизвика ненадеен скок на барања за азил во Италија, најголем пораст дојде со европската бегалска криза во 2015 година.

По 2016 година, поради имплементацијата на политиката за затворени пристаништа на Матео Салвини во комбинација со напорите на ЕУ да ги ограничи пристигнувањата и одговорностите на аутсорсинг на земјите надвор од Европската унија, барањата за азил нагло се намалија.

Исто така, во 2017 година Италија и Либија потпишаа билатерален договор, „Меморандум за разбирање за соработка во областа на развојот, борбата против илегалната миграција, трговијата со луѓе, шверцот и зајакнувањето на граничната безбедност меѓу државата Либија и Република Италија“.¹⁸

Истиот беше потпишан од италијанскиот премиер Паоло Џентилони, поддржан од работата на поранешниот министер за внатрешни работи Марко Минити и премиерот на либиската влада за национално помирување Фајез ал Сараџ.

Договорот беше постигнат во контекст на европската мигрантска криза и втората граѓанска војна во Либија, и предвидуваше дека италијанската влада ќе обезбеди економска помош и техничка поддршка на либиските власти (особено крајбрежната стража) во обид да се намали шверцот на мигранти преку Средоземното Море, додека за возврат Либија се обврза да ги подобри условите во своите прифатни центри за мигранти.

Меморандумот беше критикуван на национално ниво од неколку партии, како што се Агенцијата Хабешиа, Аларм телефон, Амнести интернешенел Италија, Центро Астали, Фондацијата Мигрантес, Интерсос, Доктори на светот Италија, Медитеран, Лекари без граници, Отворени раце, Оксфам Италија, Бегалци добредојдени во Италија, ResQ - Луѓе спасуваат луѓе, Спасете ги децата, Sea-Watch.¹⁹

Според Спасете ги децата, на пример, поддршката на либиската крајбрежна стража преку финансии, ресурси и обука е во суштина еднаква на поддршка на либиските центри за притвор, официјално наречени „прифатни центри“, каде луѓето гледаат дека нивните права се газат на дневна основа, подложени на нечовечко и понижувачко постапување.²⁰

Од 2017 до 11 октомври 2022 година, забележува невладината организација, речиси сто илјади деца, жени и мажи биле пресретнати на море од страна на либиската крајбрежна стража, само за да бидат вратени во земја која не може да се смета за безбедна. Постојат бројни извештаи на ОН, потврдени и со сведоштвата на мигрантите кои успеваат да ја

¹⁸ „Memorandum d'intesa sulla cooperazione nel campo dello sviluppo, del contratto all'immigrazione illegale, al traffico di esseri umani, al contrabbando e sul rafforzamento della sicurezza delle frontiere tra lo Stato della Libia e la Repubblica“
<https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Libia.pdf>).

¹⁹ „Меморандум Италија–Либија: l'atto di accusa di 40 organizzazioni contro il rinnovo degli accordi“, Марина Скијаво, 2 ноември 2022 година (<https://www.focusonafrika.info/memorandum-italia-libia-latto-di-accusa-di-40-organizzazionicontro-il-rinnovo-degli-accordi/>).

²⁰ „За да се заштитат правата на децата, потребна е силна реформа на правилата на ЕУ“, Save The Children, 18 јули 2019 година (<https://www.savethechildren.net/news/protect-children%E2%80%99s-rights-robust-reform-ey-правила-потребни>).

напуштат земјата, кои известуваат за инцидентите на насилство, тортура и ропство кои се вообичаени во притворните центри во Либија.²¹

Како што се нотира во извештајот „Комплексен прогон“. Извештајот документира шокантни извештаи за вмешаноста на либиската крајбрежна стража во убивања, киднапирање мигранти²², од 2017 година, либиската крајбрежна стража добила над 100 милиони евра за обука и опрема (57,2 милиони од Африканскиот фонд за доверба и 45 милиони само преку наменската италијанска воена мисија) и според изјавата од ноември 2021 година на независната мисија на Советот за човекови права на ОН²³, мигрантите можат да се подложат на десеткратни циклуси на затворање и уцени пред да се обидат да го преминат Медитеранот, доколку самонаречената либиска крајбрежна стража ги пресретне, циклусот ќе започне повторно.

ГЕРМАНИЈА

Статистичките податоци покажуваат дека жените ширум светот имаат речиси еднаква веројатност како и мажите да мигрираат преку националните граници: Речиси половина од 272 милиони луѓе ширум светот кои не живееле во нивната земја на раѓање во 2019 година биле жени, процент кој е константен повеќе од 20 години. Слични се бројките и за жените кои се бегалци. Бројките за други полови и сексуални малцинства не се широко достапни. Во Германија, околу 39 отсто од вкупните 1,6 милиони мигранти биле жени во 2019 година. Најчестите мотиви за доаѓање во Германија биле да работат, студираат, живеат со нивните семејства или да поднесат барање за азил.

Во моментот, повеќе мажи отколку жени аплицираат за азил во Германија, но процентот на жени се зголемува од 2015 година (од оваа година па натаму миграцијата на бегалците беше во голема мера доминирана од мажи). Дали процентот на жени во 2015 година беше 31%, тој беше околу 44 проценти во 2019 година и 42 проценти во 2020 година. Како резултат на севкупните миграциски движења во последните децении, приближно ист број жени (49 проценти) и мажи (51 проценти) со миграциско потекло живеат во Германија.²⁴ Повеќето луѓе кои мигрирале во Германија живеат во земјата во просек по 21 година. Повеќе од една третина (37,7 проценти) живеат во земјата помалку од 10 години.²⁵

²¹ „Migranti, termine scaduto: si rinnova per altri tre anni il Memorandum tra Italia e Libia“, 2 ноември 2022 година (https://www.ilsole24ore.com/art/migranti-termini-scaduto-si-rinnova-altri-tre-anni-memorandum-italia-e-libia-AE1NzHDC?refresh_ce).

²² „Комплексен прогон: Пријавете документи за шокантни извештаи за вмешаноста на либиската крајбрежна стража во убивање и киднапирање мигранти“, 14 декември 2021 година (<https://reliefweb.int/report/libya/complex-persecution-report-documents-shocking-accounts-libyan-> Вклучување на крајбрежната стража).

²³ „Извештај на независната мисија за пронаоѓање факти за Либија“, 29 јуни 2022 година (<https://reliefweb.int/report/libya/report-independent-fact-finding-mission-libya-ahrc5063-advance-unedited-version-enar>).

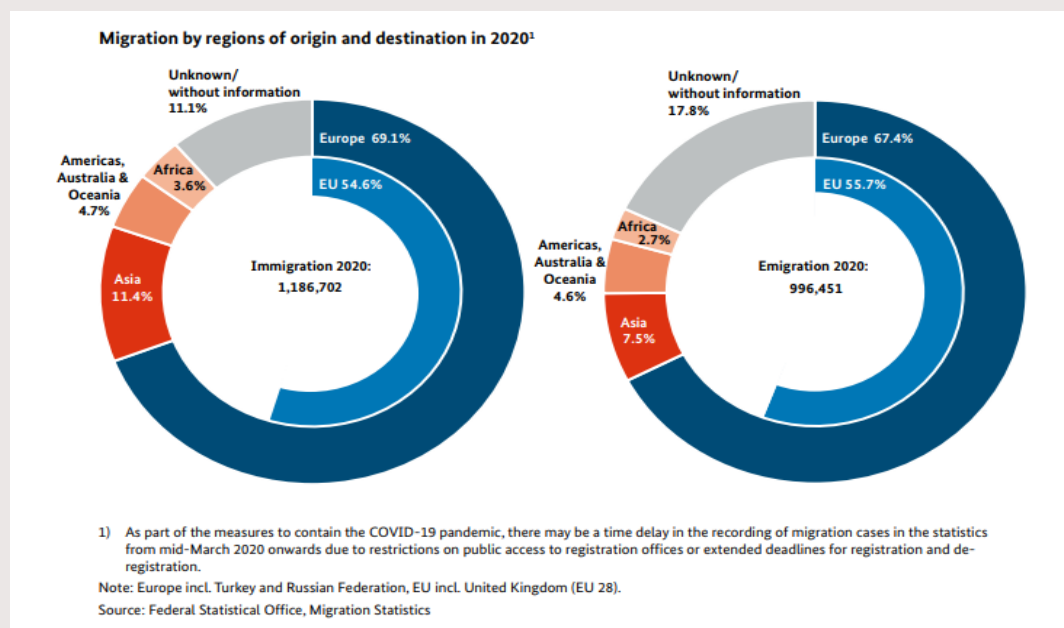
²⁴ Жените во миграцијата и интеграцијата во фокус: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus](#)

²⁵ Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

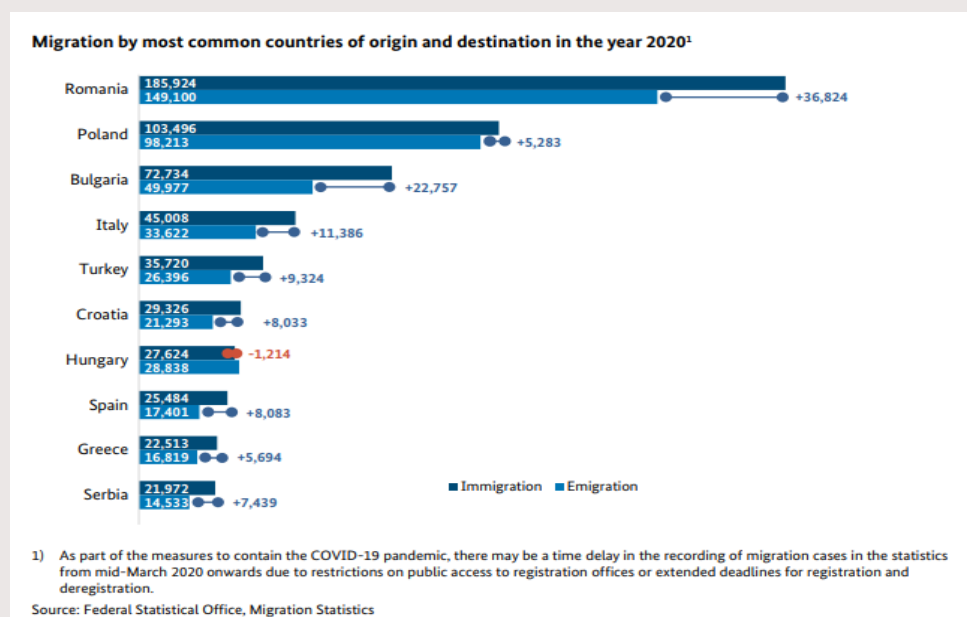

Миграцијата во Германија продолжува да се карактеризира првенствено со миграција од и миграција во други европски земји. Така, во 2020 година, 69,1 % од сите мигранти (2019: 66,4 %) дошле во Германија од друга европска земја, од кои 54,6 % дошле од државите на ЕУ (вклучувајќи го и Обединетото Кралство). Важноста на внатре-европската миграција е очигледна и во појдовната миграција: и овде, Европа беше главниот регион на дестинација. Околу две третини од иселените луѓе се преселиле од Германија во друга европска земја во 2020 година (67,4%, 2019: 67,2%), додека 55,7% мигрирале во други земји-членки на ЕУ, вклучително и Обединетото Кралство (2019: 56,0%).²⁶

извор: Извештај за миграција на BAMF за 2020 година Клучни резултати, стр. 3

извор: Извештај за миграција на BAMF за 2020 година Клучни резултати, стр. 4

²⁶Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

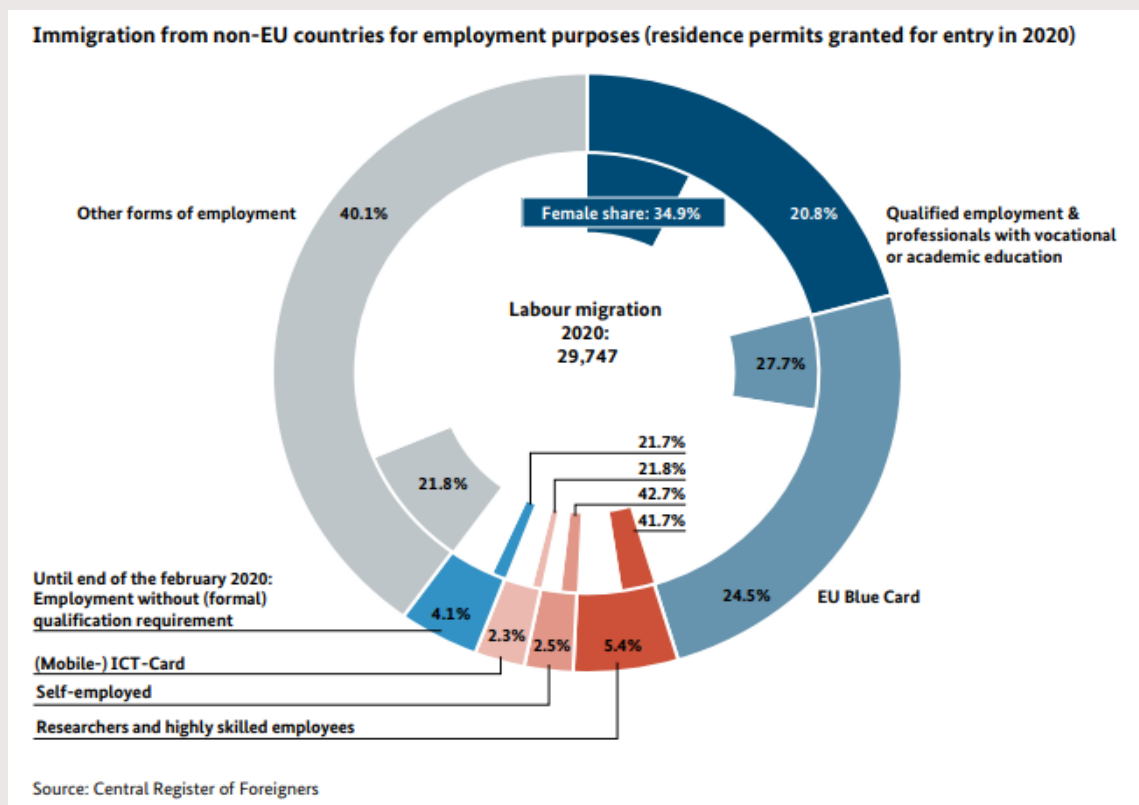

Главните причини зошто луѓето мигрираат во Германија се:

Миграција на работна сила

На 1 март 2020 година, стапи на сила Законот за миграција на квалификувани работници (FEG), голема законска промена за работната миграција во Германија. Меѓутоа, во исто време пандемијата КОВИД-19 ја забави меѓународната мобилност, а со тоа и приливот на трудови мигранти. Во 2020 година, во Германија влегле 29.747 лица кои добиле живеалиште поради работна миграција. Ова кореспондира со намалување од 53,7 проценти во споредба со 2019 година. Гледајќи ја структурата на миграцијата за вработување во Германија во 2020 година, може да се види дека мнозинството од засегнатите лица се квалификувани или висококвалификувани професионалци (вкупно 16.597 лица или 55,8 проценти). Во оваа група спаѓаат претходните дозволи за престој за квалификувано вработување, квалификувани работници со стручна или академска обука, висококвалификувани работници, истражувачи, иматели на (мобилна) ИКТ картичка или сина карта на ЕУ и самовработени работници.²⁷

извор: Извештај за миграција на BAMF за 2020 година Клучни резултати, стр. 7

²⁷Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

Барање образование

Сè на сè, опаѓа бројот на мигранти кои бараат образование во Германија: Бројот на странски студенти (кој ги дефинира лицата со странско државјанство и високо образование за влез во странство) кои ги започнале своите студии во Германија падна од 110.974 во 2019 година на 86.529 во 2020 година. Тоа е намалување од 22,0% и е најмал број на странски студенти меѓу студентите од прва година на германските универзитети од 2014 година.

Истражувачите сметаат дека ова е резултат на меѓународните ограничувања на мобилноста поради пандемијата КОВИД-19²⁸. Но, кои националности обично ги имаат меѓународните студенти? „Најголемата група странски студенти од земјите на ЕУ дојде од Австрија, на третото место со 3.989 студенти или 4,6%. Студентите од трети земји сè уште сочинуваа четири од петте најголеми групи во 2019 година (покрај Кина и Индија, фигурираат Сирија и САД), во 2020 година, Франција (3.419 или 4.0%) и Италија (3.165 или 3,7%) , а со тоа и останатите државите на ЕУ, кои ги заземаат првите позиции по опфат заедно со Австрија“.²⁹

Барање азил

Бројките за барањата за азил го одразуваат тековниот пад на миграцијата на бегалците (барем овде во Германија - на меѓународно ниво, бројот на луѓе кои бараат азил е во пораст): од 2016 до 2019 година, бројот на првичните барања падна од 722.370 на 142.509 (- 80,3%). Трендот на опаѓање продолжи и во 2020 година поради пандемијата. 102.581 лице поднеле барање за азил за прв пат, 28,0% помалку отколку во 2019 година, со што бројот на баратели на азил е под нивото од 2013 година (109.580 првични барања). Понатаму, 25,9 % од барателите на азил во 2020 година биле деца на возраст под една година родени во Германија (26.520 барања за азил), а нивниот удел повторно се зголемил во споредба со 2019 година (22,0 %). Така, бројот на прекугранични барања за азил во 2020 година изнесува 76.061 (2019: 111.094).³⁰

Обединување на семејството

Вкупно, 58.022 лица добиле дозволи за престој по семејна основа во Германија (2019: 96.633). Споредено со претходната година, бројот е намален за 40,0% поради пандемијата. Во 6.412 случаи, тоа биле роднини кои дошле во Германија за да им се придружат на членовите на семејството со доделена заштита во контекст на обединување на семејството. Нивното учество во вкупното обединување на семејството изнесува 11,1%. Нешто повеќе од

²⁸Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

²⁹Извештај за миграција на BAMF за 2020 година Клучни резултати, стр. 8

³⁰Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

половина (55,9%) од сите дозволи за престој издадени од семејни причини се однесуваа на последователната миграција на сопругниците, добра третина (33,8%) малолетни деца.³¹

Во пошироката европска споредба (вкупна миграција и азил во апсолутни бројки), Германија продолжува да биде главна дестинација за миграција и стана значително поатрактивна во последните години во споредба со другите европски земји. Шпанија, Обединетото Кралство, Франција и Италија исто така имаат висок процент на миграција во ЕУ.³²

Бројот на луѓе со мигрантско потекло во работната сила се зголемува со години - сега има 10,5 милиони поединци кои се дел од германската работна сила. Една од причините е што нивниот вкупен број во населението се зголемува. Друга е дека им е сè полесно да пристапат до германскиот пазар на труд. Огромно мнозинство е во платен работен однос, што го покажуваат стапките на вработеност за 2021 година од микропописот:

- 67,2% за лица со миграциско потекло
- 64,7% кај странските државјани (за споредба: вкупно население: 75,6%/ без (познато) миграциско потекло: 78,9%)³³

Друг показател е даден со стапката на вработеност на странски државјани (која не е достапна за лица со миграциско потекло). Стапката покажува колку луѓе се вработени со социјално осигурување или маргинална основа. Тоа беше пониско за странските државјани од просекот за населението во целина на почетокот на 2022 година: додека вкупните вработени беа 68,3 проценти, лицата со странско државјанство беа 53,7 проценти. Но: Многу странски државјани работат како самовработени лица или како работници во семеен бизнис - тие се вработени, но не се појавуваат како вработени во статистиката.³⁴

Истото важи и за стапката на невработеност - нема бројки за луѓе со миграциско потекло. Сепак, микропописот дава неколку индиции за нивната ситуација: Луѓето со мигрантско потекло пријавуваат дека се невработени околу двапати почесто од Германците без мигрантско потекло. Во 2021 година, според микропописот, стапките на невработеност беа:

- за Германците без миграциско потекло, 2,6 отсто
- за Германците со миграциско потекло: 6,2 отсто
- а за странците 7,6 отсто³⁵

Луѓето со миграциско потекло исто така имаат поголем ризик да живеат во сиромаштија. Стапката на ризик од сиромаштија во 2019 година:

³¹ Извештај за миграција на BAMF за 2020 година Клучни резултати, стр. 10

³² Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година

³³ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Интеграција | Zahlen und Fakten | ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ \(mediendienst-integration.de\)](#)

³⁴ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Интеграција | Zahlen und Fakten | ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ \(mediendienst-integration.de\)](#)

³⁵ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Интеграција | Zahlen und Fakten | ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ \(mediendienst-integration.de\)](#)

- 27,8 отсто за лица со миграциско потекло
- На 11,7 проценти за луѓе без миграциско потекло

Многу важна забелешка е дека дури и при вработување, луѓето се повеќе изложени на ризик од сиромаштија отколку вработените без миграциско потекло. Истото важи и за образованието: луѓето со мигрантско потекло и диплома за средно образование имаат поголема веројатност да бидат изложени на ризик од сиромаштија отколку луѓето без мигрантско потекло и диплома од пониско средно образование. Кои се причините за тоа? Првата е дека тие се засегнати од структурните форми на дискриминација на пазарот на трудот почесто од другите (повеќе за тоа подоцна). Исто така, луѓето кои не живеат долго во Германија, имаат малку познавање на германскиот јазик или доаѓаат од „земјите на гастарбајтери“ или надвор од ЕУ. Првата ориентација во друга земја може да биде тешка.³⁶

РС МАКЕДОНИЈА

Географската локација на РС Македонија како земја без излез на море придонесува за индиректна миграција, додека земјата служи главно за транзит. Клучните миграциски транзитни насоки се концентрирани на патната оска од јужната кон северната граница. Така, во моментот земјата служи како миграциски коридор од, првенствено Грција и делумно Бугарија, кон Србија и понатаму на север кон Европа. Овој коридор е дел од западнобалканската рута, која е една од главните миграциски патеки во Европа, што го одразува приливот на источномедитеранската рута. Како резултат на сириската војна, во 2015 година имаше рекорден број пристигнувања, а бројот на нерегуларни мигранти што ја избираа оваа рута постојано опаѓаше во следните неколку години и почна повторно да се зголемува од 2019 година наваму³⁷.

Во текот на 2021 година западнобалканската рута беше втора најкористена патека кон Европската унија. Поголемиот дел од илегалните гранични премини може да се припишат на мигрантите кои се во регионот на Западен Балкан³⁸ подолго време и постојано се обидуваат да стигнат до нивната целна земја во Европската унија. Мигрантите продолжија да се обидуваат да влезат во Западен Балкан преку јужните заеднички граници со Грција и Бугарија, пред да тргнат на север и да се обидат да излезат од регионот главно на

³⁶ Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt](#) | [Интеграција](#) | [Zahlen und Fakten](#) | [ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ \(mediendienst-integration.de\)](#)

³⁷ Фронтекс, Европската агенција за гранична и крајбрежна стража.

³⁸ Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, РС Македонија и Србија.

северните заеднички граници на Унгарија, Романија, Хрватска или Србија. Поголемиот дел од мигрантите во РС Македонија пристигнуваат вообичаено преку Грција во пограничниот град Идомени, а потоа се обидуваат да влезат во областа на кампот Винојуг, во близина на Гевгелија. По преминувањето на границата, тие се упатуваат на север кон Табановце одалечено 200 километри, каде што мигрантите се соочуваат со различни предизвици за време на нивното патување.

Актуелните миграциски трендови во РС Македонија се разликуваат во споредба со претходните децении ³⁹. Земјата е домаќин на бегалци од нејзината независност во 1991 година, со пристигнувањето на бегалците од Босна и Херцеговина и Хрватска.

Дополнителен прилив, од значителни размери, се случи во 1999 година како резултат на косовскиот конфликт. Вкупно, привремена хуманитарна заштита добија 400.000 бегалци од регионот, од кои 360.000 беа од Косово. Мнозинството од нив оттогаш се вратиле; од 812 лица кои останаа, мнозинството им припаѓа на етничките групи Роми, Ашкали и Египќани (РАЕ) од Косово.

До 2010 година, најголемиот дел од лицата кои влегуваа во РС Македонија беа од земјите на поранешна Југославија, Албанија и Турција. Оттогаш, РС Македонија прима и е домаќин на зголемен број баратели на азил надвор од регионот, пред сè од Авганистан, Пакистан, Сомалија и од неодамна од Сириската Арапска Република.

МИГРАНТИ	БАРАТЕЛ НА АЗИЛ
Авганистан	Сирија
Бангладеш	Пакистан
Бурунди	Турција
Куба	Авганистан
Индија	Алжир

Табела 5 – Топ 5 земји на потекло на мигранти и баратели на азил кои живеат во С. Македонија во 2021 година ⁴⁰.

³⁹Набљудувања на УНЦХР за состојбата на барателите на азил и бегалците во Република Македонија, август 2015 година.
⁴⁰ <https://www.worlddata.info/europe/northmacedonia/asylum.php>

Миграциските трендови во РС Македонија во последните 1-5 години се карактеризираат како мешани движења⁴¹ (или мешани миграции) кои се однесуваат на луѓе во движење, кои обично патуваат на неправилен начин, по исти рути и користат исти транспортни средства, но за различни причини.

Луѓето кои патуваат како дел од мешаните движења имаат различни потреби и може да вклучуваат баратели на азил, бегалци, лица без државјанство, жртви на трговија со луѓе, деца без придружба или разделени, и мигранти во неправилна ситуација. Мешаните движења често се сложени и можат да претставуваат предизвици за сите вклучени.

Според статистичките податоци на УНЦХР, „Нови пристигнувања“ преку мешаните движења на миграцијата во РС Македонија, заклучно со месец август 2022 година изнесуваат 4.242 лица, што претставува 15,4 отсто од вкупниот број во Западен Балкан како целост. Вкупниот број на бегалци, баратели на азил и други луѓе⁴² кои патуваа како/или дел од мешани движења во РС Македонија, на крајот на август 2022 година, изнесувал 115 лица, што претставува 1,1% од вкупниот број во Западен Балкан.

ГОДИНА	ВКУПНО ПРИСТИГНУВАЊА ВО РС.МАКЕДОНИЈА
2021 година	17.919
2020 година	5.375
2019 година	19.716
2018 година	3.132
2017 година	547

Табела 6 – Пристигнувања на мигранти во РС Македонија. (ИОМ, портал за миграција⁴³)

Во текот на 2021 година, од вкупниот број (2096) мигранти⁴⁴ од други земји што останале на територијата на РС Македонија, жените учествувале со 51,4%. Во текот на истата година во РС Македонија имало 72 барања за азил.

⁴¹УНЦХР, портал за оперативни податоци

⁴²Исклучувајќи ги луѓето раселени поради вооружени конфликти на територијата на поранешна Југославија во 1990-тите.

⁴³ <https://migration.iom.int/europe/arrivals#content-tab-anchor>

⁴⁴ https://www.stat.gov.mk/Mart8_eng.aspx

Правната рамка поврзана со мигрантите во РС Македонија во голема мера е во согласност со стандардите на ЕУ. Прогласувањето на кризна состојба на границите на земјата беше продолжено до крајот на 2022 година, овозможувајќи континуирано распоредување на армијата. Министерството за внатрешни работи е главниот актер во областа на миграцијата. Фрагментацијата на задачите помеѓу институциите кои се занимаваат со миграција опстојува, што го прави управувањето помалку ефикасно. Во декември 2021 година, Парламентот усвои нова Резолуција за миграциската политика со Акциски план (2021-2025) со која се дефинираат стратешките насоки и мерки на земјата во управувањето со миграцијата. Беше развиен новиот миграциски профил на земјата за 2021 година, кој вклучува релевантни статистички податоци за легалната и нерегуларната надворешна миграција и за внатрешната миграција, како и анализа врз основа на перцепцијата на миграциските трендови во последната деценија (2009-2019 година).

Новата стратегија за интеграција на бегалци и странци сè уште се чека на усвојување, бидејќи нема политичка волја да се придвижи. Треба да се засили имплементацијата на Националната стратегија за соработка со дијаспората 2019-2023 година. Продолжуваат да се спроведуваат договорите за реадмисија со земјите од ЕУ.

Што се однесува до капацитетот за спроведување и спроведување, РС Македонија продолжува да игра активна улога во управувањето со мешаните миграциски текови на една од главните транзитни рути за нередовно мешано движење. Сè уште треба да се финализира планот за вонредни состојби за управување со големите миграциски текови и усвоени.

Со поддршка на гости-офицери од земјите-членки на ЕУ, обезбедена е ефективна контрола на јужната граница.

Додека регистрацијата на мигрантите уапсени во РС Македонија продолжи на почетокот на 2021 година, недостатокот на соодветно профилирање чувствително на заштита и упатување до националните механизми за заштита на сите лица идентификувани дека имаат потреба од меѓународна заштита или имаат други потреби за заштита останува загрижувачка. Регистрацијата на мигрантите треба да се врши на систематски начин и треба да се подобри профилирањето чувствително на заштита. Со поддршка на националните власти, Европската агенција за гранична и крајбрежна стража разви длабинска проценка (Мастерплан) за РС Македонија, обезбедувајќи сеопфатен, детален и изводлив план за имплементација за развој на ИТ системи и комуникациска инфраструктура за идентификација и регистрација на мешани миграциски текови во согласност со барањата на ЕУ за поддршка на идната интероперабилност со големите ИТ системи на ЕУ. Во отсуство на ефективни аранжмани за реадмисија со соседните земји, продолжи практиката на

враќање на уапсените мигранти надвор од законската и/или процедуралната рамка во соседните земји. Постои систематско суштинско несоваѓање помеѓу бројките за пријавени неправилни премини и присуство во транзитните центри, кои често се речиси празни. Нередовните движења низ територијата на РС Македонија продолжија со намалено темпо во споредба со претходните години. Бројот на нередовни пристигнувања во 2021 година изнесува 20 874 лица, во споредба со 41 257 лица регистрирани во 2020 година, кои патувале претежно од Грција кон Србија (околу 86 %), а државјаните на Пакистан (34 %) и Авганистан (22 %) го сочинуваат најголеми групи, главно мажи самци. Луѓето во нередовно движење остануваат цел на организирани криминални групи кои се занимаваат со криумчарење луѓе, кои често изнудуваат пари и ги злоупотребуваат на различни начини. Тие се изложени на ризик од прекршување на човековите права на рутата. Петмина мигранти загинаа во 2021 година додека беа на движење во земјата.

Иако беа спроведени полициски операции и имаше некои апсења, криумчарењето мигранти продолжува. Вкупно, во 2021 година се откриени 64 случаи на криумчарење на 815 мигранти. Во однос на 2020 година, откриените случаи на криумчарење мигранти бележат намалување од 33%, а намалување за повеќе од 70% има и кај криумчарените мигранти. Бројот на криумчарени мигранти останува висок и борбата против шверцерските мрежи мора да се подобри како приоритет.

Сè уште се во функција два привремени транзитни центри на границите, кои нудат краткорочно сместување за вкупен број од 2.810 лица (798 во Винојуг и 2.012 во Табановце) во 2021 година. Ниту еден од транзитните центри не е погоден за долгорочен престој, а властите и понатаму не сакаат да обезбедат повеќе од привремен престој. Работните трошоци на двата центри продолжуваат да се покриваат од невладини извори. Правниот статус на двата центри останува сериозен јаз што доведе до усвојување на неколку практики кои не се во согласност со законските стандарди. Нема процедура или судски надзор на одлуката за сместување мигранти во Винојуг што стана затворен центар, со ограничена слобода на движење за мигрантите.

Во 2021 година, националните власти, исто така, го искористија Винојуг за де факто приведување мигранти пресретнати за време на инцидентите со криумчарење со цел да ги земат нивните изјави како доказ пред Кривичниот суд (многу од нив беа малолетници без придружба), додека оние кои бараа азил беа процесуирани во рок од 3-4 дена и транспортиран до Прифатниот центар за баратели на азил Визбегово.

Договорот за реадмисија со ЕУ се спроведува на задоволителен начин. Во август 2021 година, се склучи Протокол меѓу Владата и државите на Бенелукс за спроведување на Договорот за реадмисија. Протоколите за спроведување со десет земји-членки на ЕУ продолжуваат ефикасно да се спроведуваат. Во 2021 година продолжи намалувањето на

бројот на издадени решенија за враќање на државјани на РС Македонија. (2.200 во 2021 година во споредба со 2.360 во 2020 година, што претставува намалување од 7%), како и во бројот на ефективно вратени лица (940 во 2021 година во споредба со 1.445 во 2000 година, што претставува намалување од 35%). Во првите шест месеци од 2022 година, на 940 граѓани на РС Македонија им било наредено да си заминат, а 540 биле ефективно вратени. Во 2021 година, РС Македонија привремено примила околу 633 евакуирани/бегалци од Авганистан. Евакуираните биле сместени во локални хотели, додека чекале преселување во други земји. До крајот на ноември 2021 година, биле преселени 85 евакуирани/бегалци. РС Македонија започна привремено да прима околу 193 евакуирани/бегалци од Авганистан. Тие имаат право да добијат привремен престој од 90 дена, кој може дополнително да се продолжи. Од март 2022 година, РС Македонија почна да прима бегалци од Украина⁴⁵, главно во приватно сместување, на кои им е доделен статус на привремена заштита. Бегалците од Косово, главно Роми, проценети на 251, остануваат во неизвесност со неизвесен статус. Практиката на укинување на супсидијарната заштита остави некои од овие лица без регулиран статус во земјата.

Освен ограничен број (14) признаени бегалци, останатите имаат или супсидијарна заштита (87) или немаат статус (150). Додека националните власти не ги враќаат или депортираат, тие остануваат без статус и без пристап до права. По две децении живеење во земјата, со различни статуси, се наметнува потреба од одржливо решение. Во 2021 година, преку програмата за потпомогнато доброволно враќање и реинтеграција, на вкупно 6 државјани на трети земји на кои не им е потребна меѓународна заштита, им беше помогнато да се вратат во нивните земји на потекло, вклучувајќи ги Турција, Ерменија и Ирак.

ГРЦИЈА

Географската положба на Грција овозможува лесен пристапот до соседните земји по копно и море, што ја поставува земјата во центарот на повеќето миграциски рути. Во 1990-тите, со

колапсот на комунистичките режими и распадот на Сојузот на Советските Социјалистички Републики во 1991 година, како и отворањето на грчката граница на Албанија во април 1992 година, бидејќи Грција се сметаше за економски развиена земја со високи плати и социо-политичка стабилност, таму беше голем прилив на мигранти во земјата од север.

Економската и политичката либерализација на земјите од Централна и Источна Европа доведе до голем пораст на мигрантското население, главно Албанци (Грција прифати 150.000 Албанци во 1993 година), Бугари, Романци, Грузијци и Украинци и мал процент

⁴⁵ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Кинези. Во текот на истата деценија, голем број граѓани мигранти од поранешната Социјалистичка Република Советски Сојуз пристигнаа во Грција ⁴⁶.

Неодамна, поради граѓанската војна во Сирија, која принуди милиони сириски семејства да ги напуштат своите домови, имаше експлозија во миграцијата од 2015 година. Повеќе од еден милион бегалци кои бараат меѓународна заштита, влегоа во Грција само таа година, главно од Сирија, Авганистан, Пакистан и Ирак. Миграциските приливи продолжуваат до денес, но со значително побавно темпо.

Во моментот во Грција има вкупно 746.839 мигранти и 20.557 баратели на азил. Од мигрантите, 217.885 се државјани и иселеници на ЕУ, 470.331 се државјани на трети земји и 58.623 се корисници на меѓународна заштита ⁴⁷. Покрај тоа, руско-украинската војна во 2022 година принуди многу луѓе да мигрираат во обид да си ги спасат животите. Според Министерството за заштита на граѓаните, до 19 април 2022 година, во Грција пристигнале 21.028 лица од Украина. при што околу 45% од нив се жени ⁴⁸.

МИГРАНТИ	БАРАТЕЛ НА АЗИЛ
Албанија	Авганистан
Кина	Сирија
Грузија	Пакистан
Пакистан	Бангладеш
Украина	Египет

Табела 7 - Топ 5 земји на потекло на мигранти и баратели на азил кои престојуваат во Грција во 2022 година.

ГОДИНА	ВКУПНО ПРИСТИГНУВАЊА ВО ГРЦИЈА
2021 година	9.157
2020 година	15.696
2019 година	74.613
2018 година	50.508

Табела 8 – Пристигнувања на мигранти во Грција. (УНЦХР, Оперативен портал, Медитеранска ситуација: Грција)

⁴⁶Георгиос А. Антонопулос, ЦВ (2006). Криумчарењето мигранти во Грција: Испитување на нејзината социјална организација. европски Весник на Криминологија, стр. 439-461.

⁴⁷Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου. Ενημερωτικό Σημείωμα Α'λουβίου 2022: https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89_%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1_%CE%9F%CE%A3%CE%A

⁴⁸Грчки совет за бегалци. (2022). Извештај за земјата: Статистика; Грција. АИДА (База на податоци за азил).

Уделот на мигрантите не е значително променет во изминатите 60 години. Сепак, повеќе жени мигранти мигрираат независно заради работа, образование и како глави на домаќинства. Во моментот, според бројките од 2020 година, мигрантите сочинуваат 47% од вкупните мигранти со валидни дозволи за престој⁴⁹. Жените мигранти се соочуваат со посилна дискриминација, се поранливи на малтретирање и може да доживеат дискриминација од две лица и како мигранти и жени во нивната земја домаќин во споредба со машките мигранти⁵⁰.

Според ЕЛСТАТ (Грчката статистичка управа), многу пати мигрантското потекло е негативно во корелација со образовното ниво: луѓето со мигрантско потекло имаат тенденција да имаат пониско образовно ниво од луѓето родени во Грција. На пример, најниски бројки во однос на дипломираните студенти од високото образование се забележани кај лицата родени во странство кои имаат и двајцата родители родени во странство⁵¹. Меѓутоа, во април и мај 2021 година, УНХЦР спроведе пилот регистрација на образовно искуство и професионални вештини на барателите на азил и корисници на меѓународна заштита кои живеат на островите Лезвос, Хиос, Самос, Кос, Лерос, Родос и Тилос. Активноста, која се заснова на декларации на поединци во однос на нивното образовно потекло и вештини, нагласува значителен опсег на вештини кај опфатената популација. Учесниците во пилот-шемата резултираа со вештини во 20 различни сектори, вклучително и во областа на трговијата, инженерството, производството и социјалната работа. Само мал дел од учесниците (7%) изјавиле дека немале претходни занимања или вештини. Исто така, што се однесува до нивното образовно потекло, мнозинството (78%) од интервјуираните имале барем одредено ниво на формално образование, вклучително и од универзитетска институција (8%)⁵². Иако значителен дел од мигрантите и бегалците имаат високо ниво на образование, тие не го познаваат грчкиот јазик адекватно и државата не ја признава нивната образовна обука што ги доведува во позиција да работат како неквалификувани работници. Поради оваа причина, мигрантите и барателите на азил имаат за цел да најдат работа, но тие се натпреваруваат со неквалификувани работници и локални жители со ниски приходи за работа и многупати земаат работа што Грците не ги претпочитаат.

РОМАНИЈА

Од Кога постои човештвото, феноменот на миграција подразбира вклучување на жените, факт што навреме ја оспори традиционалната перспектива дека жените се „зависни“

⁴⁹Грчко Министерство за миграциска политика, Статистика за дозволи за престој за ТЦН (01 август 2022 година), достапна на: <https://migration.gov.gr/en/statistika/>

⁵⁰Пол и миграција (2021). ПОРТАЛ ЗА ПОДАТОЦИ ЗА МИГРАЦИЈА.

⁵¹ЕЛСТАТ. (2015). АНКЕТА ЗА СОСТОЈБАТА НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ НА МИГРАНТИТЕ И НИВНИТЕ НЕПРЕДНИ ПОТОМЦИ. ЕЛЕНСКИ СТАТИСТИЧКИ УРГОТ.

⁵²Грчки совет за бегалци. (2022). Извештај за земјата: Пристап до пазарот на трудот; Грција. АИДА (База на податоци за азил).

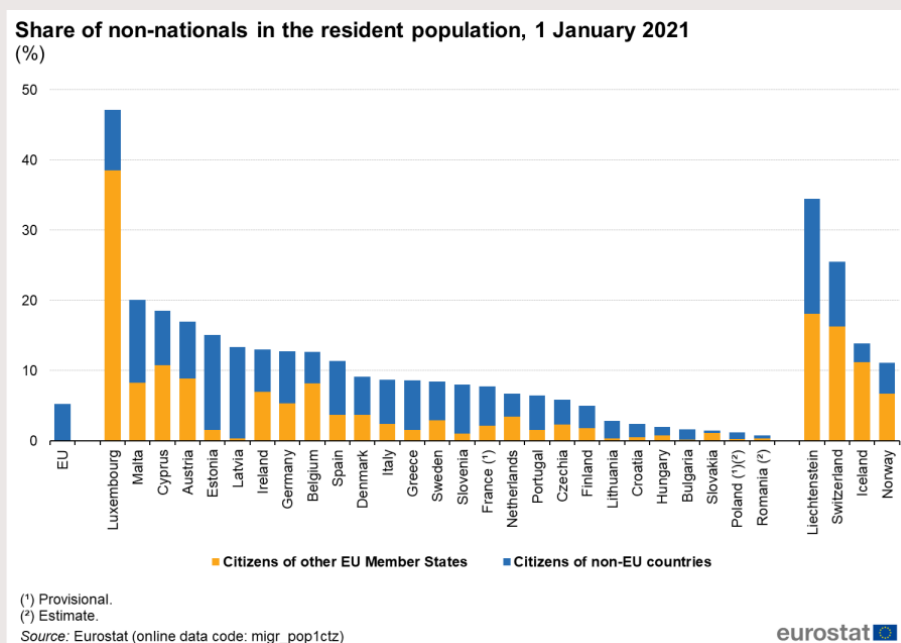

ентитети и мигрираат исклучиво како мајки, сопруги или роднини на мажите мигранти (Сореску-Маринковиќ, 2016). Веќе постоечките истражувања за миграцијата ја признаваат суштинската улога на жените мигранти и потврдуваат дека нивната вклученост на пазарот на трудот на земјата примател има корисно влијание врз економскиот национален просперитет и БДП. Покрај тоа, бидејќи во последниот период беше идентификувано значително присуство на жени мигранти во ЕУ, релевантноста на понатамошно истражување и развој на проекти насочени кон оваа категорија е неспорна. Ова истражување ќе се занимава со општиот преглед на мигрантската заедница во Романија и особено жените мигранти, вклучувајќи статистика и други јавни податоци во врска со нивната интеграција.

Општа статистика и профил на мигранти

Романија главно се опишува како **земја на миграција** наместо како дестинација за мигранти, Евростат проценува дека заедницата на не-државјани е помала од 1% врз основа на податоците од 2021 година (Евростат, 2022). Како што може да се види на следниот графикон обезбеден од Евростат, Луксембург регистрира најголем процент на странци од земјите на ЕУ, додека **Романија најмал** :

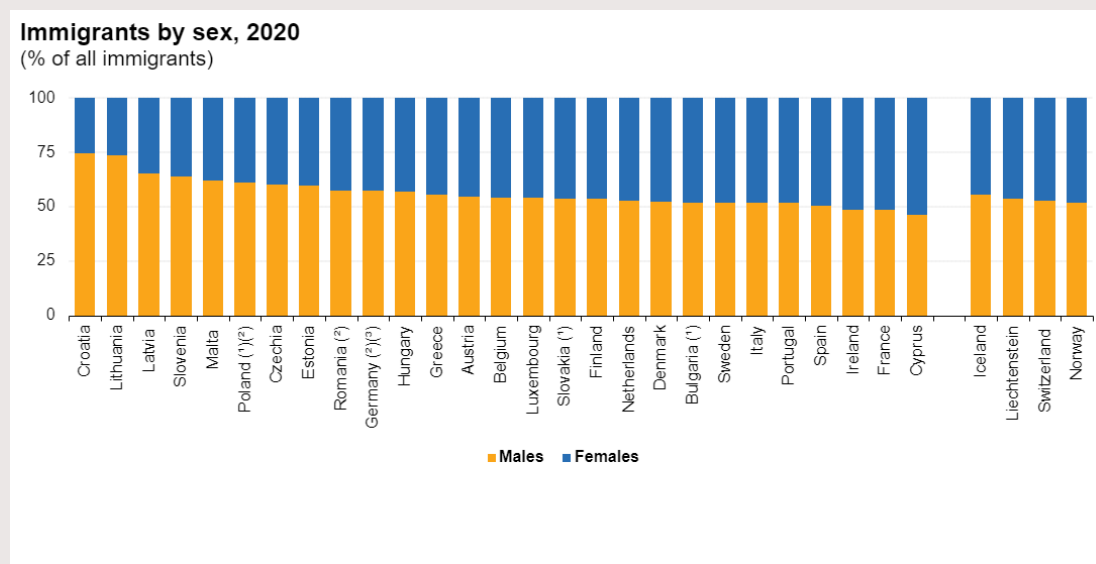
Според тоа, опсежните извештаи во врска со мигрантската заедница во Романија и нивниот процес на интеграција во романскиот систем не се приоритет за повеќето национални институции. Сепак, постојните истражувања покажуваат дека пристапувањето на Романија во ЕУ во 2007 година беше клучна точка и за миграциските и мигрантските процеси. Во светлината на тоа и на динамиката последователно, потребата за понасочен фокус на дојдовниот прилив на мигранти стана сè поизразена бидејќи процентот на странци кои доаѓаат во Романија расте од година во година (RCCM, 2019).

Меѓународната организација за миграција (ИОМ) известува дека на крајот на 2019 година имало регистрирано 137.600 странци со легален престој во Романија во споредба со 58.000 во 2009 година. Од вкупно регистрираните во 2019 година, околу 84.000 странци биле државјани на трети земји од Молдавија. Турција и Кина. Освен тоа, други 50.000 од истиот вкупен број биле странци кои припаѓаат на ЕУ/ЕЕА/ЕФТА, а најпопуларните земји на потекло се Италија, Франција и Германија. Треба да се напомене дека во 2019 година биле регистрирани 2.600 барања за азил со најмногу баратели од Ирак, Сирија и Авганистан, што е за 21% поголем од 2018 година. Истата статистика покажува дека има евидентирано 1.183 барања за меѓународна заштита (ИОМ, 2019).

Романскиот центар за истражување на миграцијата во својот последен извештај издаден во 2019 година забележува дека најпреферираните региони од дојдовните мигранти се урбаните области, кои се карактеризираат како најразвиени во земјата. Најпопуларните градови се Букурешт, Клуж-Напока и Констанца. Што се однесува до профилот на мигрантите, повеќето странци се опишани како дел од категоријата „активно население“, поточно возрасната група од 15 до 64 години. Како што покажува статистиката за 2018 година, категоријата 15-64 години имала 86,7% од вкупниот број странци во Романија, 6% биле на возраст под 14 години, а остатокот од 7,1% биле постари од 65 години. Во однос на родовата застапеност, истиот збир на податоци покажува дека приближно 66,5% од вкупниот број странци се мажи наспроти 33,5% кои се жени (RCCM, 2019).

(Евростат, 2022)

Причини за миграција во Романија

Покрај земјата на потекло и возрасната категорија, друг аспект што е важен за анализа е причината за преместување на мигрантот. Романскиот центар за истражување на

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

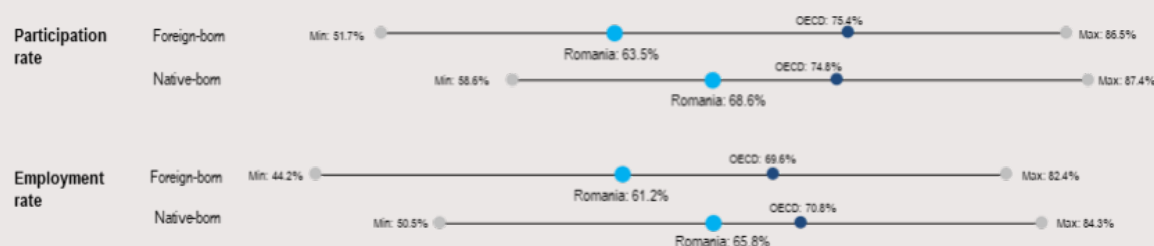
миграцијата забележува дека повеќето од странците кои дошле на романски јазик го сториле тоа поради **семејно обединување** (36,6%), додека 26% дошле за да **работат** и 19,4% дошле на **студии**. Понатаму, беше направена врска помеѓу странците кои дошле со цел да работат и нивното населување во најразвиените региони на Романија. Исто така, треба да се спомене дека обединувањето на семејството претставува главен начин за добивање дозвола за престој за странски државјани во Романија (RCCM, 2019).

Дополнително, истата институција тврди дека романското **државјанство не е цел на повеќето мигранти** кои доаѓаат во земјата, бидејќи тие претпочитаат статус на долгорочен престој. Што се однесува до вработувањето на мигрантите, тие се претежно вработени со договори на определено време и покажуваат поголема несигурност на пазарот на трудот во споредба со државјаните (RCCM, 2019).

Како последица на пристапувањето на Романија во ЕУ во 2007 година, земјата доживеа забрзан миграциски бран. Соодветно на тоа, забележана е значителна загуба на работна сила бидејќи повеќето државјани кои заминале припаѓале на возрасната категорија од 18-39 години. Сепак, специјалистите забележуваат дека миграцијата кон Романија како извор на работна сила не е најдобрата опција (Захарија и сор, 2017). Истото истражување забележува дека повеќето од странците кои ја избрале Романија се поранешни странски студенти. Покрај тоа, се тврдеше дека некои од нив отвориле бизниси во Романија, но податоците покажуваат дека претприемништвото е малку ниско застапено за оваа категорија. Сепак, случајот со мигрантите од Молдавија е малку поинаков. Бидејќи се нација на мигранти што најмногу испраќа, заедно со заедничкиот јазик, култура и заедничка историја, молдавските мигранти многу полесно се интегрираат во целиот сектор (Захарија и сор, 2017).

Следната слика ги прикажува стапката на учество и стапката на вработеност на граѓаните родени во странство и родени во странство на романскиот пазар на труд, претставени од ОЕЦД врз основа на податоците од 2019 година:

Резултати на пазарот на труд (2019)

2. Претприемништвото и мигрантите

ПОРТУГАЛИЈА

Студиите покажуваат (Münz et al, 2006: 37, цит. во Оливеира, 2021) дека мигрантите имаат многу важна улога во подобрувањето на ефикасноста на пазарите на трудот. Според студијата направена од Фондацијата Гулбенкијан во Португалија, во врска со вредностите на португалскиот народ ⁵³, повеќето Португалци ја гледаат миграцијата како „добар“ или „многу добар“ фактор во однос на придонесот за развојот на земјата.

Што се однесува до дистрибуцијата во однос на активностите и економските сектори, во Португалија, постои сегментација на пазарот на трудот во однос на националноста и секторите. Во споредба со португалското население, странските работници се недоволно застапени во некои сектори, а презастапени во други. Особено, мигрантската работна сила е повеќе склона да работи во сектори кои вклучуваат помалку квалификувани професионални групи, со пониски плати, поголема нестабилност и повисоки стапки на несреќи на работното место. Меѓутоа, истата студија исто така откри дека мигрантите имаат тенденција да бидат повеќе претприемачи од домашните граѓани, што ги прави важни креатори на работни места во земјата.

Што се однесува до стапките на вработеност, според претходно споменатиот извештај на Оливеира (2021), стапката на активност на странските граѓани (и од ЕУ и од други земји) во Португалија е повисока во споредба со домашните граѓани. На пример, во 2020 година, стапката на активност за граѓаните на ЕУ во Португалија беше 61,2%, за државјаните кои не се членки на ЕУ беше 68,7% и за националните граѓани беше 56,2%, што ја илустрира важноста на странската работна сила во Португалија.

Кога станува збор за претприемништвото, според извештајот на Оливеира (2021), Португалија е на четврто место меѓу земјите на Европската унија каде што оние родени надвор од ЕУ имаат повисоки стапки на претприемништво од националните граѓани. Според истиот автор, во последните четири децении во Португалија се зголемува бројот на странски претприемачи.

Во 2019 година, бројот на странски работодавци беше 4,96% од вкупниот број работодавци во Португалија и овој број се зголемува од 2011 година, најраните податоци достапни во овој извештај. Една од причините што ја објаснува оваа еволуција е тоа што на претприемништвото се гледа како на алтернатива на вработената работна сила. Според Lassmann & Busch (2015, cit. In Paço & Ramos, 2018), мигрантите честопати се принудени на

⁵³ Ramos, A. & Magalhães, P. (2021). *Os valores dos portugueses*. Гулбенкски студии.

самовработување поради фактори како што се отсуството на признавање на квалификациите, слабото лингвистичко познавање на јазикот на земјата домаќин и дискриминацијата, бидејќи тоа се фактори кои можат да доведат до помали плати со вработената работа. Самовработувањето, значи, се појавува како начин за справување со овие проблеми. Но, непотребно е да се каже дека патот до претприемништвото не е секогаш лесен во Португалија.

Според достапните податоци, во 2019 година, 65,9% од странските претприемачи во Португалија биле мажи, а 34,1% жени. Оваа дистрибуција остана релативно стабилна од 2011 година. Кога станува збор за националностите, првите три националности за претприемачи беа Бразил, Кина и Франција. Табелата подолу (приспособена од Оливеира (2021)) ги содржи процентите на странски претприемачи од 10-те националности со најголем број претприемачи во Португалија, во 2018 и 2019 година.

2018 година		2019 година	
Националност (%)		Националност (%)	
Бразил	24.3	Бразил	26.2
Кина	17.6	Кина	16.2
Франција	6.0	Франција	6.2
Обединето Кралство	5.7	Обединето Кралство	5.4
Шпанија	5.0	Шпанија	5.0
Германија	3.6	Германија	3.3
Ангола	3.3	Ангола	3.1
Италија	2.9	Италија	3.1
Украина	2.9	Украина	3.0
Холандија	2.7	Холандија	2.8
Торални странски работодавци	8116		8350

Табела 9 – Проценти на странски претприемачи од 10-те националности со најголем број на претприемачи во Португалија, 2018-2019 година.

Поголемиот дел од странските претприемачи имаат мали и средни претпријатија, а во 2019 година 84,2% од претприемачите имале компанија со помалку од 10 вработени. Што се однесува до полињата на работење, во 2019 година, речиси една третина од странските претприемачи во Португалија, односно 26,2% работеле во дејности на трговија на големо и мало, една петтина (20,3%) имале бизнис во хотелиерскиот и ресторанскиот сектор и 10,3% имале бизнис во градежништвото. Постои и тренд на концентрација на одредени националности во одредени деловни сектори. На пример, поголемиот дел од кинеските претприемачи беа во секторот трговија на големо и мало (69,4%) и 23,6% беа во бизнисот со ресторани. Другите националности се истакнаа во другите деловни сектори. На пример, Бразилците се истакнаа во секторот сместување и ресторани (со 18,1% кои имаат бизнис во овој сектор), во случајот на британските претприемачи треба да се истакне бизнисот со ресторани, со фокус на активностите со недвижности (23,2% и 19,8%, соодветно). Во случајот на украинските работодавци, најистакнат сектор беше градежништвото (29%).

Сепак, иако некои групи се чини дека се повеќе предиспонирани за отворање бизниси во одредени области, кога станува збор за причините за ниските или високите стапки на претприемништво мигранти во одреден момент во времето, Оливеира (2019) ⁵⁴наведува дека тие се условени не толку многу од индивидуалната претприемничка вокација на поединечни мигранти, или групи на мигранти, но со ограничувања или стимулации од владините политики и регулативи кои се однесуваат на миграцијата, трудот, иновациите и претприемништвото и даночните системи. Во овој контекст, важно е да се следат јавните политики за стимулации за претприемништвото, како и политиките за привлекување странски инвестиции во Португалија.

ИТАЛИЈА

Денес е јасно како мигрантите придонесуваат за економскиот раст на земјите-домаќини, и како вработени и како претприемачи: од воведување нови вештини или способности и зголемување на работната сила до создавање нови бизниси. Волјата на мигрантите, перспективата и нивна често енергична гледна точка претставуваат силна предност за европскиот пазар, како на економско така и на културно ниво.

Очигледно, овој придонес кон растот на претприемничките активности и создавањето работни места во европските земји се зголеми во последните децении, и квалитативно и квантитативно.

⁵⁴ Оливеира, С. Р (2019). *Empregadores e empreendedores emigrantes: tipologia de estratégias empresariais*. Observatório das Migrações.

На статистичко ниво, врската што ја поврзува миграцијата и претприемништвото е повеќе од опиплива.

Меѓународната организација за економска соработка и развој (ОЕЦД), во еден од своите годишни извештаи, откри дека, на општо ниво низ Европа, стапката на започнување личен бизнис е повисока кај мигрантската популација отколку кај домицилното население (ОЕЦД, 2010 г.).

Згора на тоа, ОЕЦД, во Извештајот „Претприемништвото и мигрантите“, забележува како мигрантите имаат повеќе претприемнички дух од домицилното население, што тие претставуваат важна група на потенцијални претприемачи во Европа (ОЕЦД, 2010).

Згора на тоа, во повеќето европски земји, мигрантите имаат поголема веројатност да се вклучат во претприемнички активности отколку домицилното население. Самата Европска комисија, во својот Акциски план за претприемништво 2020, им дава признание на претприемачите мигранти за важна улога во економско-продуктивната ревитализација на Европската унија, признавајќи дека мигрантите имаат поголема склоност да градат нови бизниси и нагласувајќи ја релевантноста на нивниот придонес во европскиот претприемнички систем (Фондација Леоне Мореса, 2017).

И покрај тешкотиите со кои се соочуваат мигрантите при започнување бизнис - покрај оние со кои генерално се соочуваат во процесот на нивната интеграција во нова земја - неколку студии покажуваат дека тие имаат правилен став или начин на размислување да започнат бизнис.

Претприемачите со мигрантско потекло се способни да се истакнат со нивната способност да понудат целосно иновативни услуги и да отворат работни места и за другите мигранти и за локалните работници, служејќи како мост помеѓу локалните и глобалните пазари. Растот на претприемништвото поттикнува можности за мигрантите да се интегрираат, ја зголемува довербата меѓу нив и ја промовира социјалната кохезија, придонесувајќи за ревитализација на урбаните области (Гнети, 2014).⁵⁵

Преку нивните транснационални врски, претприемачите мигранти можат да придонесат и за проширување на трговијата меѓу земјите на пристигнување и земјите на потекло. Многу мигранти и малцински луѓе нудат важни социјални, културни и економски средства, како и транснационални мрежи, како што се јазичните вештини и мултикултурната свест, кои се сè поважни во глобализираниот свет.

Имајќи ги предвид некои демографски трендови кои ја карактеризираат не само Италија туку и сите европски земји, европското стареење на населението во споредба со повисоките

⁵⁵ „Imprenditori migranti, una ricchezza per l'Europa e soprattutto per l'Italia“, Франческа Гнети, 29 јули 2014 година (<https://www.reset.it/reset-doc/imprenditoria-immigrata-una-ricchezza-per-leuropa-e-soprattutto-per-litalia>).

стапки на раст забележани кај мигрантските заедници и придонесот на младите странци и малцинствата ќе се зголемува сè повеќе и повеќе.

Што се однесува до италијанскиот контекст, податоците што ги поседува Инфокамере⁵⁶ потврдуваат дека растот на странската компонента во претприемничкиот контекст во Италија добива навистина значајни димензии.

Да се направи споредба, во 2011 година странците регистрирани во деловните регистри на Италијанските стопански комори како сопственици и партнери се околу 400.000, во 2017 година имало речиси 590.000 бизниси предводени од мигранти, што претставува 9,6 отсто од вкупниот број. на активни бизниси во Италија.

Така, гледајќи во изминатите седум години, феноменот на странско претприемништво се потврдува како еден од моторите што го одржуваат во рамнотежа националниот претприемнички систем.

Со оглед на сето ова, се чини дека е јасно дека обезбедувањето на интеграција и успех на мигрантите на пазарот на трудот и на националното претприемничко поле, за да се поддржат во остварувањето на нивниот потенцијал и аспирации, е клучен елемент за одржлив економски развој и создавање на мултикултурно и инклузивно општество.

ГЕРМАНИЈА

Пред да влеземе во подлабоки статистички податоци за претприемништвото и миграцијата, треба да го дефинираме поимот „миграциска позадина“. Германскиот микропопис 2021 година ја нуди следната дефиниција:

„Лице има миграциско потекло доколку тие самите или барем еден родител нема германско државјанство по раѓање. Поточно, дефиницијата ги вклучува следните лица:

1. странци мигранти и нмигранти
2. натурализирани лица доселеници и нмигранти
3. етнички германски репатријати⁵⁷
4. лица кои добиле германско државјанство преку посвојување од германски родител
5. деца од четирите групи споменати погоре родени со германско државјанство⁵⁸.

⁵⁶ Infocamere

⁵⁷ „Aussiedler“

⁵⁸ Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2021. (Население и вработување Население со миграциско потекло, Резултати од микропописот од 2021 година.), стр. 5

Во студијата подготвена за германската влада, Институтот за истражување на мали и средни претпријатија (IfM) на Универзитетот во Манхајм покажува дека бројот на самовработени мигранти е зголемен за речиси 50% помеѓу 2005 и 2018 година. Бројот на самовработени жени со миграциското потекло дури се зголемил за 57%. Тоа значи дека повеќе од една третина од сите самовработени лица со мигрантско потекло сега се жени. Во истиот период, бројот на германските самовработени без мигрантско потекло значително се намалил: за 8%.⁵⁹

Во 2021 година, во Германија имало 703.000 самовработени лица со миграциско потекло - околу 7% повеќе отколку во 2011 година (660.000). Во овие десет години, нивниот удел пораснал од околу 15 на 20% од сите самовработени лица. Огромното Мнозинството од нив се трговци поединци, а околу 47% (332.000) се работодавачи со други вработени. Како резултат на тоа, тие обезбедуваат бројни работни места за работниците во Германија: според различни проценки, тие сочинуваат над два милиони вработувања.⁶⁰

Карактеристики на претприемачите мигранти

Речиси половина од претприемачите со миграциско потекло се родени во странски земји: Источна Европа и јужна Азија се најважните региони на потекло на претприемачите со сопствено миграциско искуство (т.н. „прва генерација“) овде во Германија. Меѓу земјите на потекло, Русија, Индија и Полска се најсилно застапени групи. Во „втората генерација“, најзастапени се турските (18%), полските (7%) и италијанските (6%) мигранти по потекло. Претприемачите од првата генерација мигранти имаат поголема веројатност да имаат високо образование отколку претприемачите воопшто и речиси две третини од нив дипломирале на универзитети во Германија. Другата група, пак, студирала во странство. Тие носат конкретни потенцијали со себе, но мора да се справат и со поголеми пречки.⁶¹ Ќе се осврнеме на нив малку подолу.

Некои од факти за претприемачите со миграциско потекло се следни:

- Тимовите на бизнисите основани од мигранти се повеќе меѓународни и на тој начин можат да се осврнат на поширок фонд на таленти.
- 75% од основачи на бизниси од првата генерација исто така планираат да се интернационализираат. Тоа е почесто од општиот просек на стартапи (69%).
- 53% од претприемачите мигранти од првата генерација сметаат дека се поподготвени да преземат ризици од другите основачи на бизниси (41% во просек).⁶²

⁵⁹Самовработени лица со миграциско потекло: Мотор за работа за Германија: [Selbstständige mit Migrationshintergrund: Jobmotor für Deutschland: Bertelsmann Stiftung \(bertelsmann-stiftung.de\)](https://www.jobmotor.de/deutschland/bertelsmann-stiftung)

⁶⁰Mediendienst-Integration: [Arbeitsmarkt | Интеграција | Zahlen und Fakten | ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ \(mediendienst-integration.de\)](https://www.mediendienst-integration.de/)

⁶¹Startup Verband: Набљудување на претприемачите мигранти. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](https://www.startupverband.de/migrant-founders-monitor-2022.pdf)

⁶²Startup Verband: Набљудување на претприемачите мигранти. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](https://www.startupverband.de/migrant-founders-monitor-2022.pdf)

Полиња на работа

Според IfM Bonn, повеќе од две третини од сите комерцијални стартапи на луѓе кои имаат миграциско потекло се во економските сектори на градежништвото, трговијата, угостителството, транспортот и комуникациите и нивните ресторани и продавници одржуваат локални резерви на многу места. Сепак, ИФМ на Универзитетот во Манхајм забележа забележителна модернизација меѓу бизнисите со мигранти во последниве години: уделот во секторите за угостителство и малопродажба се намали, додека уделот на услугите со интензивно знаење се зголеми со натпросечна стапка. Една четвртина од бизнисите со мигранти сега обезбедуваат економски, технички, правни, медицински или културни услуги, вклучително и како хонорарци. Ова се должи и на фактот дека претприемачите мигранти се многу подобро квалификувани отколку пред неколку години.⁶³ Со 89%, огромното мнозинство основачи имаат диплома за бизнис или диплома од областа на бизнисот или СТЕМ - слично како и кај почетните компании во целина⁶⁴

РС МАКЕДОНИЈА

Перспективите на мигрантите за економска интеграција на пазарот на труд во РС Македонија се мрачни и може да се појават главно во неформални аранжмани, преку самовработување и евентуално микро-претпријатија. Општата состојба е разочарувачка, особено имајќи го предвид екстремно ограничениот број на признаени бегалци, и мнозинството под супсидијарна заштита, а особено мигрантите со или без статус кои не се вратени или депортирани, но остануваат без статус и без пристапот до права.

Иако нема официјални податоци, поголемиот дел од сведоштвата за тоа каде се наоѓаат мигрантите во РС Македонија укажуваат дека мигрантите и бегалците најчесто биле ангажирани на полуквалификувани и нискоквалификувани работни места, имајќи ги предвид јазичните бариери, непризнавањето на нивниот правен статус, квалификации според земјата на потекло, а исто така и поседување на ниско ниво на образование.

⁶³ Информативен флаер на BMW: „Gründerzeiten 10“

⁶⁴ Startup Verband: Набљудување на претприемачите мигранти. [Migrant Founders Monitor 2022.pdf \(startupverband.de\)](https://www.startupverband.de/files/Migrant_Founders_Monitor_2022.pdf)

ГРЦИЈА

Економското значење на неформалните аранжмани, на самовработувањето и особено на микро-претпријатието, во голема мера ја одредува интеграцијата на мигрантите на пазарот на труд во Грција. Општата состојба во однос на вработувањето на мигрантите на урбаните пазари на труд е обележана со неформална работа, често од сезонска или повремена природа (земјоделство, туризам, градежништво), во трудоинтензивните сектори и во голема мера за малите компании и традиционалните домаќинства⁶⁵. Поголемиот дел од постоечките извештаи покажуваат дека мигрантите и бегалците во Грција најчесто биле ангажирани на полуквалификувани и нискоквалификувани работни места, како што се прехранбениот сектор, туристичкиот сектор или хуманитарниот сектор (ресторани, фабрики, сместување, хотели итн.). Ова се должи на јазичните бариери, непризнавањето на нивните квалификации од земјата на потекло и поседувањето ниско ниво на образование.

Дополнително, за жените мигранти и бегалци, семејството и грижата за децата беа проблем. Земјите како Германија и Холандија, кои се понапредни во дигитализацијата и имаат голем број мигранти и бегалци, имаат повеќе можности за обука за дигитални вештини за жените мигранти и бегалци во споредба со земјите како Грција и Бугарија кои се помалку напредни во дигитализацијата⁶⁶. Грција е земја која долги години имаше економска криза, која влијаеше на општата состојба на работното место за секој вработен, а не само за интеграцијата на мигрантите. Сега, земјата презема значителни чекори напред во обид да го подобри дигиталниот дел во секој сектор. Поради оваа причина, нуди програми за да им помогне на мигрантите да ги подобрат своите вештини и да најдат подобра работа што ќе биде поблиску до нивните способности.

Претприемништвото на мигрантите во Грција е значително пониско од она на луѓето кои имаат грчко државјанство од раѓање и е собрано во многу специфични индустрии и сектори, како што се квалификувани работници во земјоделството, шумарството и рибарството, ракувачите на погони и машини и монтажувачите и во основните занимања⁶⁷. Сега, во однос на машките и женските мигранти, вторите имаа поинаква ситуација со која треба да се справат. Жените бегалци и баратели на азил се соочуваат со зголемени предизвици при интегрирањето и треба да се сметаат за специфична група на која и треба посебно внимание – нивните силни страни и потреби треба да се земат предвид во секоја стратегија која сака да ги подобри резултатите од интеграцијата. Во Грција, многу жени не можат да пристапат до вработување или стручна обука бидејќи имаат задача да се грижат за малите

⁶⁵Tüzün Baycan-Levent, PN (2014). Карактеристики на мигрантското претприемништво во Европа. *Entrepreneurship & Regional*, стр. 375–397.

⁶⁶Фрохар Поја, EN (2021). ПРЕЛИМИНАРНА СТУДИЈА ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ ЗА ДИГИТАЛНО ОСМОБУВАЊЕ ЗА ЖЕНИ МИГРАНТИ. Фрохар Поја, Европска мрежа на жени мигранти (ENoMW). ВОЗЕТЕ.

⁶⁷Наталија Розалија Авлона, НВ (2022). АТИНА; ЖЕНИ МИГРАНТИ И ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ГРЦИЈА. ЕЛИАМЕП.

деца. Кај самохраните мајки, ова може да доведе до долгорочно исклучување и ранливост. Додека Грките се соочуваат со истите предизвици, жените баратели на азил и бегалци можеби имаат намалени социјални и семејни мрежи, познавање на достапните услуги за згрижување деца или помал приход за да се справат со овие предизвици. Составувајќи една третина од сите баратели на азил и бегалци во Грција денес, нивното социо-економско вклучување е од витално значење и треба да се вклучи во текот на сите интервенции. Раното вработување носи голем број бенефиции особено за жените мигранти и бегалци, вклучително и економско зајакнување, зголемена родова еднаквост и социјална вклученост⁶⁸. Со оглед на тоа што жените сочинуваат околу 47% од мигрантите во Грција, вкупно речиси 350.000 жени, важноста да се поддржат на нивниот пат за интеграција станува особено очигледна.

Како што беше забележано, во 2018 година, од страна на комесарот за човекови права на Советот на Европа, пристапот до пазарот на трудот е сериозно попречен од економските услови што владеат во Грција, високата стапка на невработеност, дополнителните пречки што ги носи конкуренцијата со вработените што зборуваат грчки, и административна пречка за прибавување на неопходен документ, што може да доведе до непријавен работен однос со тешки реперкусии врз уживањето на основните социјални права. До крајот на 2019 година, барателите на азил имаа пристапот до пазарот на трудот како вработени или даватели на услуги или работа од моментот кога формално беше поднесено барањето за азил и тие добија картичка за барател на азил. Апликантите кои сè уште не ја завршиле целосната регистрација и ја поднеле својата апликација (т.е. апликантите кои биле претходно пријавени), немале пристапот до пазарот на трудот. По стапувањето во сила на ИПА на 1 јануари 2020 година, воведен е рок од 6 месеци за пристапот на барателите на азил на пазарот на трудот. Тешкотиите во пристапот до пазарот на трудот продолжија да се забележуваат за апликантите кои живеат во кампови на копното и/или неформално сместување. До крајот на 2021 година, помалку од 50% од резидентното возрасно население (9.707 од 15.793) успеале да добијат АФМ, а уште помалку од жителите над 15 години успеале да добијат картичка за невработеност од ОАЕД (9,97)⁶⁹.

РОМАНИЈА

Како што покажува истражувањето, претприемничкиот екосистем во Романија е во развој. Неодамнешниот национален извештај поддржува дека земјата има видлив и силен потенцијал, но има некои промени што треба да се случат за да се негува до соодветен степен тој потенцијал. Експертите забележуваат дека главните идентификувани бариери во однос на

⁶⁸Меѓународен комитет за спасување Хелас. (2020). Времето е сега: План за реализација на потенцијалот на бегалците во Грција. Меѓународен комитет за спасување Хелас.

⁶⁹Грчки совет за бегалци. (2022). Извештај за земјата: Пристап до пазарот на трудот; Грција. АИДА (База на податоци за азил).

сегашните претприемнички системи се недостатокот на доверба, предвидливост и транспарентност, како и пристапот до финансии и ограничениот капацитет на образовните институции да имаат активна улога во оваа област. Покрај тоа, несоодветната комуникација помеѓу заинтересираните делови на овој екосистем и слабата координација на владините актери го забавуваат процесот на еволуција во рамките на претприемничкиот национален систем (Европска комисија, 2018).

ПОДДРШКА И КОНСУЛТАНТ ЗА НОВИ ПРЕТПРИЕМАЧИ

1. Системи за поддршка и консултации за започнување нов бизнис

ПОРТУГАЛИЈА

Во Португалија, постојат одредени системи кои можат да им помогнат на идните претприемачи да ги намалат можните ризици и несигурности во врска со создавањето на нов бизнис, што ќе биде опишано во следните делови.

Веб-страница за е-влада eportugal.gov.pt

Оваа веб-локација нуди упатства и совети за тоа како да започнете бизнис и е достапна на португалски и англиски јазик. На оваа веб-страница, корисниците можат да пристапат до корисни информации за тоа како да планираат бизнис, каде да бараат финансирање и поддршка, избор на правна форма на компанијата, регистрирање на бизнисот, деловни дозволи и други видови корисни информации.

Оваа веб-локација обезбедува линкови до [портал за јавно финансирање](#), каде што корисниците можат да ја најдат најадекватната форма на финансирање за нивниот бизнис. На пример, ако некој бара да финансира создавање на бизнис/стартап, може да побара кои решенија со јавна поддршка се достапни. На пример, во моментот има 10 видови на решенија достапни, како на сликата подолу. Корисниците можат да кликнат на секое решение за да дознаат повеќе за условите за финансирање и како да аплицираат. Иако ова е прилично сеопфатен портал, тој не е преведен на англиски или на кој било друг јазик освен португалски, што може да го отежне пристапот за некои мигранти.

SOLUÇÕES DE FINANCIAMENTO COM APOIO PÚBLICO

O QUE PROCURA?

As minhas soluções de financiamento com apoio público 10 soluções

Benefícios Fiscais Aplicáveis aos Territórios do Interior e às Regiões Autónomas VER MAIS	Fundo de Coinvestimento 200M VER MAIS	Fundo para a Inovação Social - FIS - Capital VER MAIS
Fundos de Business Angels VER MAIS	Fundos de Capital de Risco (FCR) VER MAIS	Linha Apoio Desenvolvimento Negócio - "ADN 2018 - Start Up" VER MAIS
Linha de Apoio à Qualificação da Oferta 2021 - Empreendedorismo VER MAIS	Linha de Apoio à Qualificação da Oferta 2021 - Territórios de Baixa Densidade e Algarve VER MAIS	Linha de Crédito para Apoio ao Empreendedorismo e à Criação do Próprio Emprego - "Invest +" VER MAIS

Soluções por página 9 1 - 9 de 10 < >

Извор: <https://financiamento.iapmei.pt/inicio/home>

Институт за вработување и професионална обука (IEFP)

Оваа организација, меѓу другото, управува со центрите за вработување во Португалија, и тие имаат Програма за поддршка на претприемништвото и самовработувањето, која опфаќа поддршка за создавање компании, Национална програма за микрокредитирање и поддршка за создавање сопствено работно место (самовработување) од оние кои користат надоместок за невработеност. Луѓето кои сакаат да дознаат повеќе информации за оваа програма можат да го проверат порталот IEFP или да закажат состанок во центар за вработување за да разговараат за можните опции за самовработување/создавање бизнис.

ПЕИ – Проект за промоција на мигрантското претприемништво

Ова е иницијатива создадена од Високиот комесаријат за миграции, наменета за граѓани мигранти кои имаат намера да започнат бизнис и обезбедуваат 62-часовен курс кој има за цел да им помогне на учесниците да структурираат бизнис идеја и да развијат претприемнички вештини, а исто така нудат консултантски услуги по курсот, со состаноци фокусирани на специфичните потреби на консултантот.

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

GAEM - Gabinete de Apoio ao Empreendedor Migrante (Канцеларија за поддршка на претприемач мигранти)

Ова е исто така иницијатива на Високиот комесаријат за миграции и, како што вели името, оваа канцеларија промовира иницијативи за поддршка на претприемачите мигранти, нудејќи специјализирана поддршка, обука и иницијативи кои поддржуваат претприемничка активност, како што се средби на претприемачи, информативни сесии, привремени продавници, артикулација со други видови поддршка на претприемништвото. Оваа организација обезбедува консултации и сите нејзини активности бесплатно.

Програма за StartUP Visa

Оваа програма е иницијатива на IAPMEI (португалска агенција за конкурентност и иновации) и има за цел да привлече инвестиции, таленти и иновациски капацитет во Португалија, преку обезбедување визи за престој за претприемачи од целиот свет, но најмногу е насочена кон технологија -компаниии со седиште, така што не важи за мигрантите во Португалија кои сакаат да започнат бизнис во други области.

Горенаведените иницијативи се некои од главните системи за поддршка за мигрантите кои сакаат да започнат бизнис во Португалија. Иако всушност постојат некои иницијативи, тешко е да се каже дали претприемништвото на мигрантите е всушност поттикнато од португалската влада, како што споменува Оливеира (2019), сè уште има многу ограничувања за претприемничката активност, како што се тешкотиите во добивање поддршка и финансирање во практика, што е полошо за жените мигранти, кои се соочуваат со двојна дискриминација.

ИТАЛИЈА

Фондот за женски претпријатија

Фондот за женски претпријатија е поттик на Министерството за економски развој кој го поддржува основањето, развојот и консолидацијата на бизниси предводени од жени преку неповратни грантови и субвенционирани финансирање.

Мерката има вкупен буџет од околу 200 милиони евра, вклучувајќи 160 милиони евра од ресурсите на ПНРР и 40 милиони евра доделени со законот за буџет за 2021 година.

Во оваа прва фаза, Фондот предвидува отворање на онлајн пултови и активирање на акции за придружување, обука и унапредување на претприемничката култура на жените.

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Ќе се доделуваат капацитети за инвестициски програми во индустријата, занаетчиството, преработката на земјоделски производи, услугите, трговијата и туризмот.

Мерката е дел од пакетот интервенции што ги промовира Министерството за поддршка на женското претпријатие, посочено како приоритет во мисијата „Инклузија и кохезија“ на НРП, со што се стави на располагање вкупен буџет од 400 милиони евра.

Smart&Start Italia

Smart&Start Italia е алатка за олеснување основана со декрет од 24 септември 2014 година, за промовирање, низ целата земја, условите за ширење на новото претприемништво и за поддршка на политиките за трансфер на технологија и економска експлоатација на резултатите од јавниот и приватниот истражувачки систем.

Мерката за олеснување е резервирана за иновативни стартапи, лоцирани низ целата земја, регистрирани во посебниот дел од деловниот регистар и ги исполнуваат условите од член 25 од Уредбата-закон бр.179/2012. Стартапите мора да се основани не повеќе од 60 месеци на датумот на поднесување на апликацијата и мора да се класифицираат како мали.

Поединци кои имаат намера да основаат иновативен стартап, исто така, можат да аплицираат за објектот. Во овој случај, основањето на компанијата мора да се случи во рок од 30 дена од известувањето за прием во објектите.

Исто така, подобни за олеснувања на Smart&Start Italia се странски компании кои се обврзуваат да основаат најмалку една оперативна канцеларија на италијанска територија.

Нови бизниси без камата

Оваа мерка⁷⁰ има за цел да поддржи, низ целата земја, создавање и развој на микро и мали претпријатија со доминантно или целосно учество на млади или жени (имплементација на Наслов I, Поглавје 1, од Законодавната уредба бр. 185 од 21 април, 2000),

Правилата за спроведување, со цел интервенцијата да биде поефикасна, се рedefинирани со Меѓуминистерска уредба од 4 декември 2020 година.

Микро и мали бизниси основани пред не повеќе од 60 месеци од датумот на поднесување на барањето за олеснување и во кои корпоративната структура е составена со повеќе од половина од членовите, од лица на возраст меѓу 18 и 35 години или жени.

⁷⁰ „Nuove imprese a tasso zero“ е името на мерката во оригинал на италијански јазик.

Подобни се иницијативите, кои може да се спроведат низ целата земја, промовирани во следните сектори:

- производство на стоки во секторите индустрија, занаетчиство и преработка на земјоделски производи;
- обезбедување услуги за бизниси и поединци вклучувајќи ги и оние кои се однесуваат на социјалните иновации;
- трговија со стоки и услуги;
- туризам, вклучувајќи туристичко-културни активности насочени кон подобрување и уживање во културното, еколошкото и пејзажното наследство, како и активности насочени кон подобрување на услугите за сместување и угостителство.
- Подобни се и лицата кои имаат намера да основаат нов бизнис, под услов да ја достават потребната документација за докажување на нивното основање во рокот наведен во известувањето за прием во објектите.

Нуова Сабатини

Мерката за капитални добра („Нуова Сабатини“) е мерка која на располагање ја дава Министерството за економски развој со цел да се олесни пристапот на компаниите до кредити и да се зголеми конкурентноста на производниот систем на земјата.

Објектот поддржува инвестиции за купување или закуп на машини, опрема, постројки, капитални добра за продуктивна употреба и хардвер, како и софтвер и дигитални технологии.

Микро, мали и средни претпријатија (МСП) се подобни за оваа мерка.

Гарантен фонд за мали и средни претпријатија

Целта на овој фонд⁷¹ е да го олесни пристапот до финансиските извори за малите и средни претпријатија преку обезбедување јавна гаранција што го надополнува и често го заменува обезбедувањето на гаранции кои треба да ги сносат претпријатијата.

Благодарение на Фондот, претпријатието има конкретна можност да добие финансирање без дополнителни гаранции (а со тоа и без трошоци за гаранции или полиси за осигурување) на износите што ги гарантира Фондот, кој, сепак, не нуди парични придонеси.

⁷¹ Fondo di Garanzia per le PMI

Според последните истражувања, повеќе од 99 проценти од претпријатијата имаат пристап до финансирање со покриеност на Фондот без поднесување на залог.

Фондот беше воведена од владата за поддршка на компаниите во процесот на технолошка и дигитална трансформација преку инвестирање во обука на персоналот. Се признава во форма на даночен кредит. Министерството за економски развој на 8 јули ја засили мерката за мали и средни претпријатија.

Фондот е наменет за сите претприемачи кои живеат во Италија, вклучително и постојани организации на нерезиденти, без оглед на нивната правна природа или економски сектор.

Подобните активности за обука мора да се однесуваат на: продажба и маркетинг, информатичка технологија, производствени техники и технологија. Ајде да видиме во детали кои се главните теми на Тренинг 4.0:

- големи податоци и аналитика на податоци;
- облак и магла пресметки⁷²;
- сајбер безбедност;
- симулација и сајбер-физички системи;
- брзо прототипирање;
- визуелизација, системи за виртуелна и проширена реалност;
- напредна и колаборативна роботика;
- интерфејс човек-машина;
- тридимензионално печатење или производство на адитиви;
- интернет на работи и машини;
- дигитална интеграција на деловните процеси.

Фонд за мали и средни креативни претпријатија

За промовирање на основањето и развојот на мали и средни креативни претпријатија, Министерството за развој промовира Фонд со кој управува ИнвИталиа, за финансирање проекти во културниот и креативниот сектор. За објектот Владата издвои 40 милиони евра. Составувањето на апликациите беше отворено на 20 јуни 2022 година, но поради големиот дрој на поднесени барања, средствата за Фондот беа веднаш исцрпени и повикот беше затворен на 5 јули.

Од 6 септември 2022 година, сепак, може да се пополнат апликации за „Мерка III“, кој им помага на микро, малите и средните претпријатија да добијат специјализирана поддршка во креативниот сектор.

⁷² cloud and fog computing

Мерка III на Фонд за мали и средни креативни претпријатија

Наменета е за микро, мали и средни претпријатија кои работат во кој било сектор - освен за корисниците на државна помош – за правни лица од сите региони на Италија, кои имаат за цел да воведат иновации на производи/услуги/процеси и поддршка за модернизирање на управувачките структури на организации и деловен раст.

Специјализираните услуги мора да бидат обезбедени од креативни претпријатија, со спречиствен статус во националното законодавство на Италија и ги опфаќа следните стратешки области:

- акции за маркетинг и развој на бренд
- дизајн и индустриски дизајн
- зголемување на идентитетската вредност на профилот на компанијата
- технолошки иновации во областите на зачувување, уживање и маркетинг на производи од посебна занаетчиска, уметничка и креативна вредност

Футурае

Програма за мигрантски претпријатија, создадена преку иницијална соработката помеѓу Министерството за труд и социјална политика и синдикатите, наменета „за поддршка на развојот и консолидацијата на претприемништвото со мигранти, со цел да се поттикне инклузивен раст, исто така, во смисла на можности за создавање нови вработувања за странски или италијански државјани“.

Активностите на проектот се организирани по две главни оски, одговарајќи на двојната цел на знаење и промоција на претприемништвото мигранти.

Првата оска вклучува создавање на Опсерваторија која спроведува истражување за социо-економската и финансиската вклученост на бизнисите управувани од мигранти, вклучително и како фактори за развојот на териториите и меѓународната динамика. Опсерваторијата ќе објави извештај со резултатите од своите активности и оние спроведени од коморската мрежа на териториите во рамките на проектот. Ова ќе биде придружено со создавање на „онлајн систем за мигрантско претприемништво за поддршка на институционалните носителите на одлуки“ со функции на контролната табла и имплементација на „дигиталната фиока на претприемачот“ со документација од специфичен интерес за претприемачите мигранти.

Втората оска има за цел да го поттикне и придружува формирањето на бизниси со мигранти на териториите и ја спроведуваат Стопанските комори. Предвидува дејствија на: информирање; ориентација; обука; персонализирана помош; помош во основањето на нов бизнис, исто така, преку придружба и пристапот до кредит; менторство во почетна фаза; промоција и комуникација. Главните целни групи се луѓе со мигрантско потекло (мигранти и втори генерации) кои се мотивирани да се занимаваат со претприемништво и самовработување. Најмалку 2.000 од нив ќе учествуваат на информативни настани, најмалку 1.200 во ориентација, најмалку 800 во обука, а најмалку 400 ќе бидат придружени во развојот на бизнис планот, што ќе доведе до создавање на најмалку 60 нови компании со мигранти или мешовита сопственост.

Досега приклучени се 18 општини: Биела-Верчели, Торино, Комо-Леко, Милано Монца и Брјанца, Павија, Падова, Венеција-Ровиго, Верона, Модена, Реџо Емилија, Рим, Касерта, Бари и Козенца.

ГЕРМАНИЈА

Доколку поединец сака да се самовработи или да најде организација во Германија, треба да земе предвид многу аспекти: регулативи, закони, барања и лични околности.

Германската влада се обидува да ги поддржи новите основачи на многу начини и има огромна мрежа на консултантски институции. Најрелевантни се:

Make it in Germany (особено за високо квалификувани мигрирани лица или оние кои сакаат/мораат да мигрираат)

Existenzgründungsportal des BMWK (Основен портал на Сојузното Министерство за економски прашања и климатски активности) (за секој потенцијален претприемач во Германија)

iQ Fachstelle Migrantenökonomie (Канцеларија за економија на мигранти) (особено за мигрирани луѓе или оние кои сакаат/мораат да мигрираат)

Agentur für Arbeit (агенција за вработување), за луѓе кои се невработени, која нуди консултации и - под одредени услови - може да поддржи финансиска поддршка со старт-ап грант.

Законите и прописите варираат од личност до личност и нивните индивидуални планови.

Добра идеја за тоа што да очекувате како личност која сака да мигрира го дава овој пример:

Да речеме дека сте од земја која не е во ЕУ и не е Лихтенштајн, Исланд, Норвешка или Швајцарија. Сакате да основате компанија во професионална област која не се смета за слободна професија (на пр. доктори, информатичари, адвокати, истражувачи), туку бизнис.

Ако не поседувате академска диплома стекната во Германија, ниту пак имате дозвола за престој заради истражување, во тој случај:

- аплицирајте за виза за самовработување (документите што треба да ги доставите зависат од вашата земја на потекло),
- во некои професии има услови за влез и мора да докажете одредено професионално знаење или признавање на вашата диплома.⁷³

Критериумите наведени погоре се навистина потребни за да им се обезбеди на луѓето успешно да го направат првиот чекор кон самовработување (или прифаќање работа во Германија, за таа работа). BAMF и BMWK ја притискаат важноста на индивидуалните консултации бидејќи прописите се толку комплицирани. Се разбира, ова им служи на личниот интерес на државите: потребни се и работници од други земји бидејќи во Германија има огромен недостиг на квалификуван персонал. Ова е, исто така, причината зошто беше одлучено да се применат нови прописи во Законот за миграција на квалификувани работници, почнувајќи од 2020 година. Сега тоа подразбира:

- Основното право на секое право на живеалиште за исплатливо вработување, под услов тоа да не е исклучено со закон.
- Анализата на тесно грло врз основа на професиите со недостиг е елиминиран и веќе нема приоритетна проверка (предност на „Германци“ пред „Негерманци“)
- Законот за миграција на квалификувани работници воведува проширена дефиниција за квалификувани работници, која сега ги вклучува и лицата со квалификувана стручна обука покрај лицата со академска обука.
- Пристапот на квалификувани работници со стручни квалификации до германскиот пазар на труд е олеснет и со новите регулативи за влез во земјата за да бараат работа и позиции за обука.
- Воведувањето на забрзана процедура за влез на квалификувани работници во земјата заради вработување, воспоставување професионални квалификации и за обука има за цел да го направи регрутирањето на квалификувани работници поефикасно во иднина.⁷⁴

Системот на финансирање во Германија е огромен и делумно зависи од областа на работа. Се советува да се консултирате со организациите наведени погоре за тоа кое финансирање може да одговара на бизнис идеја. Порталот Existenzgründerportal нуди преглед на опциите, но само на германски ⁷⁵. Резултатите од интервјуата и прашалниците покажаа дека

⁷³Примерот е создаден со помош на „Make it in Germany“: [Quick-Check \(make-it-in-germany.com\)](https://www.make-it-in-germany.com/)

⁷⁴ BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Jahresrückblick 2021

⁷⁵ Можете да го најдете овде: [Förderprogramme | BMWK-Existenzgründungsportal \(existenzgruender.de\)](https://www.existenzgruender.de/)

структурите за финансирање не се добро познати и ако се, нивните информации не се лесни за разбирање за оние што не го зборуваат германски како мајчин јазик.

Иако претприемништвото игра улога во курсевите за интеграција, зависи од наставниците колку детално истото ќе го обработат како тематска област. Повеќе од општите детали за самовработувањето не се предвидени.

РС МАКЕДОНИЈА

Во РС Македонија постојат неколку развојни фондови и програми кои го поддржуваат развојот на бизнисот на национално ниво, а пред сè малите и средните претпријатија. Повеќето од нив се понудени од развојни финансиски институции, донатори и можности за проекти. Владата ги поддржува стратешките потсектори со субвенции и извозни стимулации. Сепак, пристапот до финансии е главна бариера за претприемачите: тие се соочуваат со значителни тешкотии во добивањето банкарски заеми, капитал или проекти и можности финансирани од донатори. Во македонската влада, приватните субјекти и меѓународните организации обезбедуваат различни средства за грантови и деловни стимулации. Некои од најчестите опции, кои можат да бидат од голема помош за еден претприемач, се заемите од банка, владиното финансирање, меѓународната помош, најзначајно од Инструментот за претпристапна помош на ЕУ (ИПА), и значајни билатерални донатори како што се САД, Швајцарија, како и неколку земји членки на ЕУ, до одреден степен приватни инвеститори (Бизнис ангели) и лизинг. Сите овие опции се достапни за секој мигрант кој успеал да добие ЕМБГ личниот број што докажува дека е легален мигрант во РС Македонија.

Најдобрите појдовни точки за започнување се Агенцијата за поддршка на претприемништвото, Македонската банка за поддршка на развојот, стопанските комори и особено бројните меѓународни донаторски организации активни во земјата. Поддршката за малите и средни претпријатија во РС Македонија се добива преку одредени владини активности, општински активности, проекти и донатори. Достапни се програми за поддршка во форма на обука, инвестиции, опрема, маркетинг и промотивни активности кои може да се добијат како грант или долгорочен заем. Секретаријатот за европски прашања (СЕП), како дел од владата, е одговорен за водење евиденција за сите видови на расположлива помош, преку нивната централна база на податоци. Агенцијата за поддршка на претприемништвото во РС Македонија (АППРСМ) обезбедува поддршка за самовработување преку обезбедување советници за изработка на бизнис план.

Краткорочните кредити ги нудат сите деловни банки во РС Македонија во форма на заеми или должнички салдо (според годишниот промет). Каматната стапка на краткорочните кредити е еднаква на есконтната стапка на Народната банка на Република Македонија. Занаетчиите во РС Македонија добиваат поддршка и преку кредитните линии на деловните банки или преку донатори. Информации за расположливите средства за оваа намена може да се најдат во Централната база на податоци за странска помош на Владата и во Занаетчиската комора.

Агенција за вработување – Развивање на претприемништвото преку Оперативен план за вработување 2021 година

Целта на оваа програма е да се поддржат невработените лица при основање бизнис фирма или основање веќе постоечка (неформална) дејност. Преку оваа програма беше планирано отворање на 1877 нови работни места во новоформирани правни субјекти, од кои 20 лица со попреченост и 10 дополнителни вработувања во фирми регистрирани од лица со попреченост финансирани преку заштеди од УНДП - Македонија.

Во програмата можеа да учествуваат сите невработени лица, освен лицата кои добиле грант во изминатите години.

За реализација на секое самовработување обезбедени се 307.500 МКД (5.000 евра) или 615.000 МКД. (10.000 евра) доколку се основа правно лице од двајца содружници, како и 3.000 МКД. (50 евра) за покривање на трошоците за регистрација на фирма.

За програмата за претприемништво во 2021 година се пријавени 3654 лица (од кои 1282 жени и 1413 мажи до 29 години, 11 Роми, 24 лица со попреченост). Подготвени се вкупно 1747 бизнис планови, од кои 24 се од лица со попреченост. Со состојбата заклучно со 31.12.2021 година, вработени се 1877 лица, од кои 20 договори за лица со инвалидност и 8 лица како дополнителен работен однос во фирми регистрирани од лица со инвалидност. Од вкупно 2869 лица кои биле поддржани со грант за бизнис, 805 се жени.

година	2019 година	2020 година
Апликанти, вкупно	2149 година	2249
Жените	753	737
Пријавени млади до 29 години	805	761

Регистрирани Роми	47	39
Регистрирани лица со попреченост	31	27
Вкупно направени бизнис планови	1441 година	1744 година
Поддржани вкупно апликанти за грант	1323 година	1408 година

Табела 10 – Податоци за поддршка на самовработување – претприемништво за 2019 и 2020 година (Годишни извештаи за 2020 и 2019 година Агенција за вработување на РС Македонија)

Поддршка на претприемништвото од Фондот за иновации и технолошки развој преку „Start-up“

Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) е формиран во декември 2013 година, со цел да се поттикне иновативноста, преку обезбедување дополнителни извори за финансирање на иновациите, поради потребата од градење конкурентна економија базирана на знаење.

„Старт-ап“ компании кои се основани најчесто за да аплицираат за програма од ФИТР, вкупната вредност на инвестициите е 6,42 милиони евра, од кои 4,24 милиони се кофинансирани од ФИТР, додека 2,17 милиони се од кофинансирани компании. Вредноста на проектите кај компаниите „Старт-ап“ (без вработени) го надминува вкупниот приход за 2.879%, од кои 1.904% се предизвикани од ФИТР, а 976% од финансирањето од самите компании.

Микро и малите претпријатија (кои се веќе формирани, но повторно голем дел припаѓаат на сегментот „Start-Up“) имаат учество во инвестиции од 85% во вкупниот приход, од кои 52% се должат на кофинансирање од ФИТР. а 33% од самите компании. Учесството во финансирањето сугерира дека тоа во просек изнесува приближно една година стандардно работење на компаниите ⁷⁶. Најголем број проекти се финансирани од инструментот за поддршка, Start-Up/Spin-off преку кој се кофинансирани 171 проект (27%), а вкупната вредност на проектите е 6,17 милиони евра, од кои 4,73 се кофинансирани од ФИТР. Просечната вредност по проект е 36.000 евра, од кои 28.000 евра се кофинансирани од ФИТР ⁷⁷, активности и проекти според програмата на Агенцијата за поддршка на претприемништвото во РС Македонија (АППРСМ) (потпрограма 40):

⁷⁶ „Анализа на работењето на компаниите кофинансирани од ФИТР“ септември 2021 година, Скопје, РС Македонија

⁷⁷ Исто

Поддршка на самовработување како дел од ОП 2021 на МТСП

Во рамките на подготвителните активности за спроведување на оваа програмска активност, обезбедена е помош од советници кои даваат поддршка за подготовка на Бизнис план. Преглед на консултанти овластени за подготовка на Бизнис план достапен и објавен на веб-страницата на АППРСМ, во делот за консултации со ваучери, Каталог на консултанти - <http://apprm.gov.mk/ConsultantsKatalogor> кој би можел да обезбеди помош за работен план за прв и втор циклус и средби меѓу советници и клиенти. Сите овластени советници за изработка на деловен план, регистрирани во базата на АППРСМ, со користење на софтверското решение достапно на линкот <http://www.samovrabotuvanje.apprm.gov.mk>

Ваучерски систем на советување (ВЦС)

Програмата за ваучер (субвенционирано) советување нуди поддршка на потенцијални претприемачи и постоечки претпријатија кои сакаат да имплементираат бизнис идеја. Системот на ваучери за советување поддржува обезбедување на советодавни услуги и развој на бизнисот во форма на ваучери што се плаќаат. Ваучерите им овозможуваат на корисниците да изберат овластени советници според мониторингот и методологијата одобрена од АППРСМ. Резултатите во ВЦС за периодот февруари - 30 декември 2021 година се следните: Вкупно издадени – 702 ваучери за 51 клиент за вкупен износ од 1.330.662,00 денари и 67 ваучери за 48 клиенти во износ од 1.227.8.862 денари. а) За потенцијални претприемачи се издадени и имплементирани 19 ваучери за 10 клиенти во вкупен износ од 176.412,00 МКД, б) За постојни претпријатија издадени се 51 ваучер за 41 клиент во вкупен износ од 1.154.050,00 МКД, од кои 3 ваучери. укинати се клиенти во износ од 102.600,00 денари и вкупниот број на имплементирани ваучери изнесува 48 ваучери за 38 клиенти во износ од 1.051.650,00 денари ⁷⁸.

Систем на стандардизирани менторски услуги

Агенцијата за поддршка на претприемништвото во РС Македонија (АППРСМ) нуди менторски услуги наменети за МСП преку постоечката мрежа на Регионални центри (РЦ) и 16 овластени ментори. Во периодот од 5 мај до 1 јуни 2021 година беше објавен Јавен повик за имплементација на менторски услуги во МСП. Повикот беше промовиран преку Македонската информативна агенција (миа.мк), објавена на 20 интернет портали, Фејсбук страницата на проектот и АППРСМ, како и преку мрежата на регионални центри. Согласно

⁷⁸ АППРСМ – Годишен извештај (јануари – декември 2021 година)

методологијата на работа во проектот, регистрацијата на претпријатијата се одвиваше со поднесување апликација до надлежниот регионален центар, каде што беа проверени техничките услови и беше извршена препорака за учество на повикот и нивна достава до АППРСМ. До Комисијата за селекција во АППРСМ поднесени се вкупно 58 апликации, од кои 54 се одобрени за менторство. Менторскиот процес се одвиваше во текот на шест месеци и заврши на 31 октомври 2021 година. МСП кои аплицираа и беа избрани да ја добијат услугата добија вкупно 2100 менторски часови поддршка, односно – 25 часа (за новоосновани компании или компании кои имаат мал број вработени и поедноставна организациска поставеност, во смисла на помали работилници, комерцијални или угостителски објекти или услуги од типот на козметички или сметководствени услуги) и 50 часа (постојни претпријатија, постари од 3 години).

Бизнис ангели

Во РС Македонија концептот на инвестиција ангел постои веќе неколку години, но сè уште не го достигнал својот максимален потенцијал. Постојат три мрежи на бизнис ангели, Здружението на бизнис ангели, Мрежата на бизнис ангели - I2BAN и CEED клубот на бизнис ангели. Според последниот извештај на Европската мрежа на бизнис ангели (EBAN) за 2018 година, во РС Македонија се активни 2 мрежи на бизнис ангели или 15 бизнис ангели, додека вкупната сума инвестирана во 2018 година изнесува 250.000 евра.

Центарот за иновации

НВО основана од Проектот за конкурентност на УСАИД Македонија, во 2011 година ја основа првата мрежа на бизнис ангели во РС Македонија - I2BAN⁷⁹. Главната улога на мрежата е да обезбеди основа и раст на капиталот за македонските компании, основани од претприемачи од земјата и странство. Од друга страна, една од целите на постоењето на Центарот за иновации е да им помогне на иноваторите/претприемачите во изборот и имплементацијата на можностите за комерцијализација на нивните производи или услуги. Центарот располага со советници, искусни експерти и материјални ресурси кои би можеле да придонесат капиталот вложен од претприемачите да биде успешен и да вроди со плод. Исто така, Центарот овозможува зајакнување на капацитетите според соодветните области кои ќе ги водат претприемачите низ секој чекор што ќе биде потребен за реализација на успешен бизнис и иновативноста да го добијат потребното знаење, технологија и финансиски ресурси доколку недостасуваат. Во моментот на спроведување на истражувањето нема информации за бројот на бизнис ангели, нивниот профил, како и за

⁷⁹ <http://www.i2b.org.mk/>

компанији или иновативни проекти во кои се инвестирало преку Мрежата. Студија за финансиската состојба на малите и средни претпријатија преку моделот на бизнис ангели во РС Македонија.

Здружението на бизнис ангели

Својата приказна ја започнува со здружението на пет бизнисмени кои имаат сопствен бизнис и поседуваат финансиска моќ и се подготвени да инвестираат во иновативни бизнис идеи и компании. Во период од 5 години, здружението инвестираше 300.000 евра во 5 бизнис идеи од секторот на информатичко-комуникациските технологии. Во моментот здружението брои петнаесетина бизнис ангели.

Клубот на бизнис ангели CEED

Основана е во ноември 2013 година и е меѓу првите од ваков вид во земјава, а членуваат дваесет бизнис ангели. Од јануари 2016 година, клубот е официјална членка на Европската мрежа на бизнис ангели - EBAN (Европска мрежа на бизнис ангели). Со негова помош досега се претставени 135 бизнис идеи, а се инвестирани во износ од 250.000 евра, како Brainster и Multipraktik. Brainster им нуди на младите луѓе избор на патот на нивната иднина преку студентски програми, курсеви и работилници и избор на деловни партнерства. Мултипрактик е македонска компанија која произведува кебиња со девет намени. Според податоците објавени во најновиот извештај на Европската мрежа за бизнис ангели (EBAN) за 2018 година, бројките за РС Македонија се следни: во земјава се активни 2 мрежи на бизнис ангели или 15 бизнис ангели, додека вкупниот износ е инвестиран во 2018 е 250.000 евра. Овој износ претставува благ пораст од 2017 година, но сепак е значително помал од годишниот износ во 2016 и 2015 година.

Каталист - програма за менторство на почетници во рана фаза

Price Waterhouse Coopers (PwC) во соработка со Фондот за иновации и технолошки развој ја развива менторската програма The Catalyst. Основната цел на програмата е да ги зајакне капацитетите на стартап компаниите за теми и области кои се важни за секојдневното работење, да се стекнат со нови знаења и вештини, како и да се олесни пристапот до потенцијалните инвеститори. Програмата е наменета за стартапи во рана фаза на развој кои веќе имаат производ или услуга, како и подготвена понуда за пласирање на нивните производи/услуги на пазарот, односно се во т.н. MVP (минимум остварлив производ) фаза.

Предизвикот за формирање на производствени лаборатории FAB LABS „Youth Create“

Предизвикот за формирање производствени лаборатории, кој беше објавен за прв пат во 2021 година, има за цел да им обезбеди на младите просторни, материјални и технички услови за развој на иновативни производи, услуги, процеси, активности или методологии кои нудат практични и општествени корисни решенија на одредени прашања или проблеми во приоритетните области на науката и технологијата. Воедно, овие лаборатории ќе претставуваат место за соработка меѓу приватниот сектор, високообразовните и научните институции, претпријатијата и граѓанските здруженија.

Производните лаборатории се наоѓаат во рамките на високообразовните и научно-истражувачките институции, исполнуваат одредени просторни и технички услови и претставуваат место за игра, создавање и откривање. Овие лаборатории ќе им овозможат на младите луѓе пристапот до напредни технологии преку кои ќе можат да го материјализираат она што го замислиле, место каде што младите ќе учат и ќе создаваат охрабрувајќи ги нивните иновации.

Овие лаборатории им овозможуваат на младите на возраст од 15 до 29 години бесплатен пристап, менторска поддршка, просторни и технички услови за конструирање на прототип или мало производство на иновативно решение што ќе можат да го тестираат во лабораторија, во индустриска средина и/или на пазарот.

Џуниор Ачивмент - Поддршка на претприемничкото образование

Проектот за поддршка на образованието за претприемништво во Европа и Евроазија, кој го спроведува Џуниор Ачивмент Европа, има за цел да ги инспирира и подготви младите луѓе да успеат во глобалната економија преку развој и имплементација на програми за претприемничко образование, финансиска писменост и подобра подготвеност за пазарот на труд. Проектот соработува со средни училишта, ученици, наставници, родители и други организации како што се деловни здруженија, финансиски институции и водечки компании кои сакаат да го поддржат претприемничкото образование во РС Македонија. Проектот го подобрува партнерството меѓу бизнисите и училиштата со цел да се создаде генерација млади луѓе способни да применуваат иновативни пристапи и техники во нивните наставни активности и луѓе кои ќе бидат подготвени за современиот пазар на труд.

Надградба на поддршката за претприемничко образование во средните и стручните училишта со посебен фокус на програмата „Џуниор Ачивмент“, која на учениците од 15 до 19 години им нуди можност да научат како да креираат сопствен бизнис, како да стигнат од идеја до реализација уште додека е на училиште.

Обука за наставници за водење на учениците низ програмата Џуниор Ачивмент Компанија.

Мерење на влијанието врз младите преку употреба на евалуација базирана на пред и после стекнување на способности и добивање на Entrepreneurial Skills Pass™ (ESP) на Џуниор Ачивмент – меѓународна квалификација за студенти кои се дел од програмата Џуниор Ачивмент за студенти.

Спроведување на иновативни кампови фокусирани на индустриски сектори со висок раст.

Поддршка на Министерството за земјоделство за развој на претприемничка дејност во секторот земјоделство

Во рамките на програмата за работа на Министерството за земјоделство се спроведува мерка за поддршка на претприемничката активност на младите земјоделци. Во таа насока во 2021 година се склучени 103 договори за поддршка при откуп на добиток со педигре за млади сточари. Со оваа активност се обезбедени нови 3.842 грла говеда со педигре во вредност од 253 милиони денари. Со измените направени во оваа мерка, на барање на сточарите, се зголеми и нивниот интерес за мерката. Наместо како порано сточарите прво набавувале добиток и дури потоа ги добивале парите, сега со измените прво ја добиваат финансиската поддршка, а потоа го стекнуваат добиток. Сега просекот на договорите е околу 3 милиони денари по корисник, за разлика од порано кога вкупната сума за целата мерка била 3 милиони денари. Преку оваа мерка се дава дополнителен поттик за развој на сточарството и млечната индустрија. Истата програма предвидува финансиска поддршка од 10.000 евра за малите винарии. Од вкупно 63 поднесени барања, прифатени се 61 барање за доделување грант од 10.000 евра по корисник за финансиска поддршка на мали семејни винарии. Ова е поддршка наменета за малите семејни винарии, вредна 34,5 милиони денари. Корисниците на оваа поддршка ќе можат да ја искористат за нови инвестиции во производствена опрема.

ИПАРД програма

Во рамките на ИПАРД програмата се спроведува мерката 7 со наслов „Диверзификација на фармите и развој на бизнисот“. Основната цел на оваа мерка е поттикнување на вработувањето преку отворање нови и задржување на постоечките работни места, со што се зголемува нивото на економска активност во руралните средини, подобрување на квалитетот на животот и менување на руралната средина.

Зголемувањето на вработеноста во земјоделството кај младите е основен предуслов за одржлив развој во руралните средини, што придонесува за подобра територијална рамнотежа, и на економски и на социјален план.

Главните насоки на делување на мерката „Диверзификација на фарми и развој на бизниси“ се:

- Одржување земјоделски активности во руралните средини преку отворање нови земјоделски бизниси;
- Развој и унапредување на руралниот туризам;
- Развој на неземјоделски микро и мали бизниси кои се засноваат на локални ресурси и кои се поврзани со подобрување на квалитетот на животот во руралните средини;
- Зачувување и развивање на традиционалните занаетчиски активности;
- Промовирање на претприемништвото во руралните средини.

ГРЦИЈА

Грција обезбедува широка поддршка за бизнисите, и покрај тоа што е комплицирана и одзема време за пристапот до неа. Системот за поддршка главно се состои од консултантски услуги и финансиска поддршка. Последново вклучува државно финансирање од грчката влада, банкарски заеми и комбинирано финансирање преку заеми од роднински/сонационални и банкарски заем. Во однос на консултантски услуги, тоа се смета за важен дел во креирањето на нов бизнис, но и во правилното функционирање на постоечкиот. Неколку програми се спроведуваат од страна на грчката влада, како и од приватни организации кои обезбедуваат консултантски услуги за бизнисите.

Финансирањето е прашање на интензивно размислување и интерес за секој претприемач кој сака да развие и имплементира нова деловна активност. Сепак, пристапот до финансии е сè уште многу важна бариера за претприемачите: тие се соочуваат со значителни потешкотии во добивањето банкарски заеми или пронаоѓањето на ризичен капитал. Околу 21% од малите бизниси велат дека имаат потешкотии да најдат долгорочно финансирање. Поради тоа, многу е важно да се знаат достапните можности за финансирање кои постојат за започнување бизнис. Во Грција, владата и приватните организации обезбедуваат големо финансирање за грантови и деловни стимулации. Некои од најчестите опции, кои можат да бидат од голема помош за еден претприемач, се:

банкарски заем

Банкарските кредити денес се најчестиот начин на финансирање. Банките нудат две главни категории на заеми за деловните субјекти: заеми за обртни средства и долгорочни заеми. Главните грчки банки нудат наменски заеми за нови претприемнички потфати, со поволни услови, кои обично содржат и некаква форма на државно финансирање, како субвенција на каматна стапка или гаранција за заем.

Владино финансирање

Грчката влада обезбедува обемно финансирање преку грантови, главно според Договорот за партнерство за Рамката за развој 2021-2027 година, кој го сочинува главниот стратешки план за раст во Грција со придонес на значителни ресурси кои потекнуваат од Европската Структурни и инвестициски фондови (ESIF) на Европската Унија⁸⁰. Овие грантови можат да имаат или национален или локален опсег, така што новиот претприемач треба да ги погледне и националните фокусни точки/веб-страници (<https://www.espa.gr/el/Pages/default.aspx> , <http://agrotikianaptixi.gr/el>) и во локални фокусни точки како што се Директоратите за развојно планирање и развојни агенции во регионот. Дополнително, многу грантови за поддршка на бизнисот се нудат преку Јавната служба за вработување (DYPA).⁸¹.

Капитал

Тие се релативно нова форма на финансирање за основање, развој или стекнување на компанија, при што инвеститорот стекнува дел од акционерскиот капитал на компанијата во замена за обезбедување финансирање. Главните фондови за ризичен капитал во Грција се Venture Friends, Marathon Venture Capital, National Bank of Greece (NBG) Business Seeds Program, Big Pi Ventures, Metavallon, Velocity.Partners, Uni.fund, Elikonos 2, EOS Capital Partners и Synergia Hellenic Fund IV.

Приватни инвеститори (Бизнис Ангели)

Бизнис ангелите се исклучително богати поединци или организации кои сакаат да инвестираат дел од својот вишок капитал во нови бизниси. Во Грција, главните формални установи на таков тип на финансирање се Business Angels Network Greece и Hellenic Business Angels Network.

Лизинг

Лизингот е современ метод на финансирање за стекнување на основни средства. Компанијата избира опрема или работно место кое смета дека е погодно за нејзините

⁸⁰Универзитетот на Македонија. (2018). Начини за финансирање на нов бизнис.

⁸¹Сакас, И. (2019). Програмите за вработување на ОАЕД во рамките на современото управување со тотален квалитет според стандардот ISO9001:2008. Атина.

потреби; друштвото за лизинг го купува и потоа го дава под закуп на однапред договорен временски период. На крајот на почетниот рок, закупецот може или да ја купи опремата или имотот по однапред договорена цена или да го обнови договорот.

Сите овие опции се достапни за секој мигрант кој успеал да добие АФМ, личниот број што докажува дека е легален мигрант во Грција.

Консултантски услуги се многу важен дел од основањето на нов бизнис. Шемата за консултантски услуги во Грција се состои од комбинација од приватни и јавни фокусни точки кои нудат насоки што ги бара почетокот на стартап потфат. Затоа, новиот претприемач има главно три избори кога бара бизнис консултации, посветени јавни канцеларии кои обезбедуваат услуги бесплатно за сите граѓани, независни деловни консултантски претпријатија што резултираат со трошок што новиот претприемач треба сериозно да го земе предвид при планирањето и дизајнот. процес, и неколку иницијативи (на пр. бизнис инкубатори, деловни акцелератори итн.) од профитни и непрофитни организации кои обезбедуваат услуги бесплатно на ограничен број корисници врз основа на критериуми. Во делот подолу се споменати јавни и приватни консултантски инфраструктури кои се бесплатни.

Стартап Грција

Користејќи го Законот за инвестициски стимулации како алатка, грчката влада ја лансирала дигиталната платформа „Startup Greece“ во 2011 година, веб-локација која го поттикнува и олеснува претприемништвото во Грција преку обезбедување сеопфатни информации за тоа како да се започне бизнис во Грција, како и можности за финансирање за аспиранти претприемачи. Стартап Грција не ги ограничува своите совети и дискусии во заедницата само на грчките претприемачи: секој, вклучително и мигрантите, со интерес за бизнис може да има корист со приклучување на платформата дури и ако не ги исполнува условите за грантови.⁸²

Релоуд Грција (РГ)

Релоуд Грција (РГ) е добротворна организација во Лондон чија цел е да обезбеди практична помош на грчките стартапи, од менторство до нивно поврзување со потенцијални инвеститори. РГ има Програма за млади претприемачи, програма „пред-акцелератор“ чија цел е да ги инспирира, обучи и негува претприемачите кои се стремат да ги развијат и

⁸² Бурвеила, А. (2019). *СОЦИЈАЛНО ИСКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018*. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

трансформираат нивните рани идеи во остварлив бизнис план. Програмата има три фази: првата е фазата „Игнит“, која е серија работилници кои ги поддржуваат претприемачите да ги креираат и развиваат своите бизнис идеи; втората е фазата „Забрзување“ каде што аспирантите претприемачи со најконкурентни бизнис идеи добиваат обука, менторство и мастеркласи; третата и последна фаза е фазата „Pitch“, каде што претприемачите ги изнесуваат своите идеи пред РГ избраните судии за да добијат награди и награди.⁸³

Импакт Хаб Атина

Импакт ХАБ Атина е заедница и инкубатор за претприемништво, социјална инклузија и интеграција и е дел од меѓународна мрежа на професионалци. Импакт ХАБ им обезбедува на претприемачите, кои можат да добијат месечно членство по пристапни цени, работен простор каде што исто така можат да закажуваат состаноци, да организираат настани и да соработуваат. Како организација, тие исто така организираат настани за вмрежување, работилници, предавања, презентации и програми кои го поддржуваат претприемништвото. Тие, исто така, им нудат на своите членови пристапот до алатки и методологии, експертиза, ментори и можности за финансирање, како и консултантски услуги за професионалци и организации, од фазата на генерирање идеи до фазата на инкубација и конечно, фазата на забрзување и зголемување на нивната бизнис идеја.⁸⁴

Коралија

Corallia е првата организација основана во Грција за структурирано и систематско управување и развој на иновативни кластери. Неговата мисија е да негува средина „со соодветни рамковни услови за да се овозможи (повторно) процут на науките, иновациите и претприемништвото“ и да се забрза развојот на кохезивни и продуктивни иновациски екосистеми.⁷¹ Во соработка со домашните и меѓународните партнери, Corallia исто така има специфична програма наречена „Програма за забрзување на претприемништвото за млади“ која има за цел да го олесни младинското претприемништво Оваа програма ги опфаќа следните мерки: едукативни работилници за средношколци за иновации и висока технологија во Грција; Обезбедени се можности во иновативни компании; образовни патувања координирани со грчки студентски здруженија од Стенфорд, Беркли, МИТ и Џорџија Техника; Денови на кариера кои се настани за вмрежување за грчките дипломирани студенти кои сакаат да ги истражат можностите претставени од грчката високотехнолошка

⁸³ Бурвеила, А. (2019). СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

⁸⁴ Бурвеила, А. (2019). СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

индустрија и да научат повеќе за релевантни ажурирања за кариерата перспективи; Egg-enter-grow-go програма која е иницијатива за корпоративна општествена одговорност на Eurobank дизајнирана и имплементирана во соработка со Corallia, која обезбедува интегрирани програми за инкубација, забрзување и соработка за младите.

„Enter, Grow, Go“

Иницијатива за корпоративна општествена одговорност на Еуробанк, имплементирана во соработка со Коралија, EGG, што значи „Enter, Grow, Go“, е еден од најистакнатите акцелератори за промовирање на младинското претприемништво што работи во Грција. Програмата „влезе, расте, оди“ ангажира млади претприемачи од цела Грција кои сакаат да ги остварат своите бизнис идеи во кој било сектор од економијата. Програмата делува како интегрирана програма за инкубација, забрзување и coworking за зајакнување на младинското претприемништво и подобрување на вработувањето можности за младите луѓе во Грција. Работи во годишни циклуси, тимовите од млади се сместени во целосно опремени канцелариски простории и уживаат во услугите за поддршка за стартапи и ефективна бизнис обука со цел да ги забрзаат нивните бизнис идеи. Оваа програма е отворена и за Грците и за мигрантите.⁸⁵

iQbility

iQbility е иницијатива на Quest, група на компании активни во областите на информатичка технологија, обновливи извори на енергија и испорака на парцели. iQbility го идентификува, инкубира и го забрзува развојот на стартапи со највисок потенцијал во Грција преку обезбедување висококвалитетно менторство, лидерство, искуствено образование и корпоративни ресурси. Иницијативата се фокусира исклучиво на индустрии овозможени за ИТ како што се потрошувачки интернет, софтвер за претпријатија, интернет на нештата, мобилни апликации, големи податоци, облак услуги и финтех. До денес, тие поддржуваат 11 стартапи.⁸⁶

Оринџ Гроув

Оринџ Гроув е флексибилен простор за соработка и заедница за млади претприемачи во Грција и основан на иницијатива на холандската амбасада во Грција и финансиран од

⁸⁵ Бурвеила, А. (2019). *СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018*. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

⁸⁶ Бурвеила, А. (2019). *СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018*. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

холандско-грчки бизниси и други фондации за доделување грантови. Оринџ Гроув им помага на почетниците преку обезбедување инкубациски услуги, работилници, можности за вмрежување и пристапот до натпревари за финансирање. Членовите на Оринџ Гроув ја добиваат следнава поддршка од Оринџ Гроув: канцелариски простор со целодневен пристап, бесплатен интернет пристап, кафе, пијалоци и канцелариски погодности; пристапот до натпревари организирани од Оринџ Гроув; менторски и консултантски услуги; семинари и работилници; домашни претприемачи кои ја споделуваат својата експертиза и искуство; кампови за подигање на претприемништво во соработка со холандски и грчки универзитети; можности за вмрежување на национално и меѓународно ниво; правни и сметководствени услуги за деловна поддршка.⁸⁷

Коцката Атина

Коцката Атина е стартап простор за соработка, акцелератор и инкубатор. На своите членови им обезбедува канцеларии, сали за состаноци, простории за семинари, работилници и простор за настани и е домаќин на 20 стартап компании и обезбедува можности за вмрежување и споделување експертиза.⁸⁸

Центар за деловна поддршка

„Центарот за поддршка на бизнисот“ е иновативна иницијатива од локалната власт на Пиреја. Се очекува да биде институција која ќе го поддржува претприемништвото и економскиот развој на градот Пиреја. Обезбедува поддршка за компании, потенцијални претприемачи или инвеститори и бесплатни персонализирани консултантски услуги.

Градина на таленти за мигранти (MTG)

Градината за таленти за мигранти (MTG), проект финансиран од Исланд, Лихтенштајн и Норвешка преку Фондот за грантови на ЕЕА и Норвешка за вработување млади, се справува со зголемената невработеност на младите мигранти преку започнување на единствена програма за поддршка на претприемништвото. Неговата главна цел е да ги обучи, насочи и обезбеди младите мигранти да имаат можност да ги реализираат своите бизнис идеи.

Инкубаторот нуди обуки, кои вклучуваат видеа за:

- Основно претприемништво (рамка и теорија)
- Грчка рамка за претприемништво
- Чекори за започнување бизнис

⁸⁷ Бурвеила, А. (2019). *СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018*. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

⁸⁸ Бурвеила, А. (2019). *СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018*. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија

- Вмрежување, регрутирање и каква е реалноста да се биде претприемач.

Резултатот од оваа програма е значајна помош во напорите на мигрантите да се приклучат на бизнис заедницата ⁸⁹.

Generation 2.0 RED

Во однос на женското претприемништво, Generation 2.0 RED сега го имплементира, заедно со други истакнати европски партнери, проектот „Worldplaces-Workplaces Working with Women Migrants“, кој се однесува на жените од мигрантско потекло кои живеат во Атики, без разлика на возраста. Преку овој проект, службата за вработување ќе обезбеди родова специфична програма исклучиво за жени кои се подготвени да се интегрираат или повторно да се интегрираат подеднакво на грчкиот пазар на труд, фокусирајќи се во исто време на постигнување рамнотежа помеѓу работата и нивниот живот. Учесниците во програмата ќе имаат корист од: Индивидуални сесии за советување за кариера, групи за подготвеност за работа (пребарување работа и подготовка за интервју, работнички права, култура на работното место, меки вештини), обуки за рамнотежа помеѓу работата и животот (формален дневен престој во Грција, зајакнување на мајките и Животни вештини) и обуки за основните вештини за грижа за децата. Дополнително, службата за правно советување ќе понуди индивидуални сесии за учесниците кои бараат советување во однос на нивниот правен статус (т.е. видот на дозвола за престој и пристапот до пазарот на трудот) како и нивните права за грчко државјанство. Целта на програмата е да обезбеди повеќе еднакви можности за вработување и образование за жените од мигрантско потекло ⁹⁰.

Како заклучок, претприемништвото и особено инклузивното претприемништво имаат улога во олеснувањето на враќањето на растот и на одржливото закрепнување. Имајќи ја предвид состојбата на економијата и на пазарот на трудот, акциите за претприемништво започнати за младите и жените се соодветни и зајакнати поради кризата. Исто така, неодамна имаше напори за зајакнување на претприемничките вештини кај населението. Сепак, сè уште има доволно простор за подобрување на системот за инклузивна поддршка на претприемништвото, како што е зајакнувањето на поддршката за претприемништво за мигрантите. Легалните мигранти, бегалците и барателите на азил треба да бидат охрабрани да учествуваат во шемите за претприемништво од националните тела (особено од ОАЕД, грчкиот ПЕС) ⁹¹.

⁸⁹Градина на таленти за мигранти. (2022). Градина на таленти за мигранти. Ανάκτηση από <https://startbusiness.today/migrant-talent-garden-lithuania/>

⁹⁰Генерација 2.0 RED. (2022). Добредојдовте на Worldplaces!; Француски: <https://g2red.org/welcome-to-worldplaces/>

⁹¹ОЕЦД. (2020). Инклузивни политики за претприемништво, Белешки за проценка на земјата; Грција.

РОМАНИЈА

На **европско** ниво, Европската комисија нуди некои опции за поддршка за новите претпријатија кои се на почетокот на патот. Овие можности вклучуваат мрежи, програми за пристапот до европските финансирања или дури и практични препораки од други претприемачи. Еве неколку примери:

Европска мрежа на претпријатија

Оваа мрежа им помага на компаниите да иновираат и да растат на меѓународно ниво. Оваа мрежа е најголемиот светски актер за поддршка на малите и средни бизниси, кои имаат за цел меѓународно влијание. Покрај тоа, овој актер обезбедува совети и насоки, поврзува партнери на светско ниво и нуди услуги водени од решенија (Европска комисија, 2022). Најдете повеќе детали, тука: <https://een.ec.europa.eu/>.

Прогрес Микрофинансирање (European Progress Microfinance Facility)

Програмата започна во 2010 година со цел да се зголеми достапноста на микрокредити (заеми под 25.000 евра) за започнување или развој на мали бизниси⁹².

- Конкурентност на МСП

Европската комисија наведува дека малите и средни претпријатија сочинуваат над 99% од европските бизниси и 2/3 од работните места во приватниот сектор. Во оваа светлина, Европскиот фонд за регионален развој претставува витален извор на поддршка за насоките на МСП и нивната транзиција кон поодржливи и дигитални модели (Европска комисија, 2022)⁹³.

Други добри практики поддржани од ЕУ, а кои се насочени особено кон мигрантите кои се сопственици на бизнис или сакаат да започнат претпријатие, вклучуваат:

Мрежата за забрзување и раст на претприемачи мигранти⁹⁴

МАГНЕТ (Migrant Acceleration for Growth – Network for Entrepreneurship Training)⁹⁵

⁹² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=en>

⁹³ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/sme-competitiveness/.

⁹⁴ <https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up>.

⁹⁵ <https://migrantacceleration.eu/>.

Што се однесува до националната состојба, постојат голем број програми и мрежи кои имаат за цел да ги поддржат претприемачите. Сепак, Романија сè уште има потреба од подобра национална стратегија со цел соодветно да ги поддржи новите претприемачи и почетните бизниси. Еве неколку примери на национални добри практики:

Трансформатор

Програма која има за цел да го трансформира бизнис моделот и да развие стратешки цели. Со тоа што сте учесник во TRANSFORMATOR, можете да влезете во програма за менторство со успешни претприемачи, да имате пристапот до инвестициски фондови и да добивате деловно образование ориентирана кон одржливи и добри практики. Најдете повеќе за тоа, овде: <https://www.socialinnovationsolutions.org/transformator>.

Старт-ап нација

Мисијата на оваа иницијатива е да понуди специјализирана поддршка и консултантски услуги за нови претпријатија или компании кои минуваат низ трансформации. Најдете повеќе за тоа, овде: <https://start-upnation.eu/>.

Националната конфедерација за жени претприемачи (CONAF)

Оваа можност е наменета исклучиво за жените претприемачи во Романија и нуди низа различни услуги. Конфедерацијата обезбедува информации за деловни можности, можности за финансирање, законодавни насоки, внатрешна организација и други поврзани прашања. Понатаму, ги застапува интересите на претприемачите, нуди помош и консултантски услуги и обезбедува контексти за меѓународна соработка. Мрежата се грижи и за меѓународна промоција на своите членови и ги претставува на национални и меѓународни саеми. Дополнително, одборот на конфедерацијата и неговото раководство се формираат исклучиво од жени претприемачи. Дознајте повеќе за тоа, тука: <https://conaf.ro/>

ПОРТУГАЛИЈА

Направена е студија од ГЕМ – Глобален монитор за претприемништво во врска со евалуацијата на динамиката на претприемништвото во Португалија ⁹⁶, со цел да се разберат врските на претприемничката активност во Португалија со економскиот, финансискиот и социјалниот контекст на земјата.

Како што беше опишано во претходните поглавја, Португалија забележа прогресивен пораст на претприемничката активност во изминатите години. На пример, според оваа студија, стапката на претприемничка активност во рана фаза, која вклучува бизниси кои се стари до 42 месеци, се зголемила од 8,6% во 2016 година на 12,9% во 2019 година, што значи дека Португалија го следела трендот на другите економии, како што се САД и Канада.

Во рамките на оваа студија, беше спроведена анкета со 44 национални специјалисти составени од различни типови засегнати страни во областите поврзани со претприемништвото, што помогна да се утврдат најповолните, средните и најнеповолните услови за претприемништво во Португалија. Кога станува збор за најповолните или најпривлечните услови, првите три беа:

- Пристапот до физичка инфраструктура,
- Комерцијална и професионална инфраструктура
- Финансиска поддршка.

Во однос на пристапот до физичките инфраструктури, беше истакнато постоењето на бизнис инкубатори и институции за поддршка на претприемништвото во повеќе области во државата. Кога станува збор за комерцијалната и професионалната инфраструктура, главен позитивен аспект беше постоењето на доволно услуги и консултанти за поддршка на новите компании, а во однос на финансиската поддршка, најпозитивен беше постоењето на финансирање од страна на Бизнис Ангели за нови и растечки бизниси.

Во однос на интермедијарните услови, беа споменати следните аспекти:

- Владини програми;
- Отвореност на пазарот и пречки за влез во него;
- Трансфер на истражување и развој.

Кога станува збор за владините програми, беше истакнато постоењето на научно-технолошките паркови и бизнис инкубаторите, како и присуството на соодветен број на достапни програми за помош на нови и растечки бизниси, што е можно преку контакт на

⁹⁶Глобален монитор за претприемништво (2021). Глобален монитор за претприемништво, Perfis de Economia. Португалија. Достапно на: <https://www.gemconsortium.org/economy-profiles/portugal-2>

една агенција. Темата за отвореноста на пазарот и пречките за влез заработи прилично ниска оценка од страна на експертите, поради фактот што новите и растечки бизниси во Португалија имаат повеќе потешкотии да ги поднесат трошоците за приклучување на пазарот во споредба со другите земји. на ЕУ. На крајот, трансферот на истражување и развој исто така беше наведен како среден услов, давајќи повеќе позитивни оценки на фактот дека создавањето нови технолошки бизниси во Португалија има доволно поддршка од научната и технолошката база на земјата, а исто така и фактот дека новите и растечки бизниси имаат исто толку пристапот до истражување и технологија колку и добро етаблираните компании. На негативна страна, со понеповолна перцепција, беше фактот што новите бизниси имаат помал финансиски капацитет да се здобијат со најнова технологија. Кога станува збор за најнеповолните аспекти за започнување нов бизнис во Португалија, беа споменати следниве:

- Владини политики
- Културни и општествени норми
- Образование и обука

Владините политики беа споменати како еден од најнеповолните аспекти на претприемништвото во Португалија, а главен недостаток е фактот што новите и растечки бизниси не можат да ги добијат потребните дозволи и лиценци што им се потребни за една недела. Потоа, во однос на аспектот на културните и општествените норми, беше спомнат фактот дека португалската култура сè уште е прилично аверс кон ризик и претприемништвото не е особено охрабрено. Потоа, кога се во прашање образованието и обуката, сè уште недостасува внимание и обуки во училиштата, како на основно така и на средно ниво, со фокус на претприемништвото.

6. Најголеми пречки за започнување нов бизнис кај мигрантите?

- Осврнете се на пречките со кои жените мигранти имаат (вештини, компетенции) или со кои треба да се соочат (национални системи)

Земајќи го предвид целокупното деловно опкружување во Португалија, Оливеира (2019) ги споменува ограничувањата што ги чувствуваат и домицилните жители и мигрантите кога започнуваат бизнис, меѓу кои, како што претходно беше споменато, е тешкотијата за пристапот до финансии за нивниот бизнис. Интересно е да се забележи дека иако експертите во гореспоменатото истражување спроведено од ГЕМ (2021) сметаат дека финансиската поддршка е еден од најповолните аспекти на претприемништвото во Португалија, а сепак пристап до финансирање е сè уште една од главните грижи за оние кои почнуваат бизнисот и новите претприемачи се соочуваат со неколку видови ограничувања.

Другите ограничувања во португалскиот контекст споменати од Оливеира (2019) се поврзани со бирократијата потребна за започнување бизнис, прекумерното даночно оптоварување, недостатокот на заштита за инвеститорите, вишокот на регулативи, неефикасноста на пазарот на труд и севкупното макроекономско опкружување кое е неповолно за претприемничката практика.

Кога станува збор за бариерите што ги чувствуваат конкретно жените, во Португалија трендот е хетероген во зависност од националноста на претприемачите и може, според Оливеира (2019), да одразува специфични модели на културно однесување. Другите ограничувања се поврзани со двојната дискриминација (за тоа дека се жени и мигранти), што го отежнува дефинирањето на деловните стратегии. Rodrigues, Padilla & Malheiros (2011) ⁹⁷ исто така споменуваат дека жените мигранти се соочуваат со исти пречки за создавање нов бизнис како и секоја друга личност, меѓутоа, покрај вообичаените бариери за претприемништвото, на нив можат да влијаат и фактори кои произлегуваат од нивното место во португалската култура и општество. Во овој контекст, тие може да бидат условени од одговорноста што ја имаат кон своето домаќинство и децата, со недостаток на самодоверба или самопочит, од нивната интеграција на пазарот на труд, преку тоа што се помалку искусни и имаат помала одговорност во вработената работа и евентуално повеќе изложени на невработеност и експлоатација, а исто така може да бидат условени од нивната позиција како жени мигранти во политичкиот и економскиот контекст на земјата, бидејќи, на пример, тие може да се сметаат за помалку доверливи и веродостојни во светлината на доминантниот машки тек, во областите како што е финансирањето.

ИТАЛИЈА

Италија е интересен пазар каде да се започне нов бизнис. Италија е трета по големина економија во Европа и осма во светот. Покрај тоа, нејзината стратегиска позиција, од географска гледна точка, ја олеснува трговијата помеѓу Северна Европа, Јужна Европа, Северна Африка и Блискиот Исток, што ја прави Италија одлично место каде да се прошири или да започне меѓународен бизнис. Најпрофитабилните сектори во Италија се: туризмот, прехранбената индустрија, земјоделството, производствениот сектор и бизнисот со недвижности.⁹⁸

Згора на ова, Италија е земја која ги фаворизира малите и средни бизниси, кои сочинуваат 90% од италијанскиот пазар, но за тоа, треба да имате законско право да живеете и работите во Италија и генерално ќе треба да имате дозвола за престој пред да можете да

⁹⁷ Rodrigues, F., Padilla, B. & Malheiros, J. (2011) A dimensão psico-social do empreendedorismo imigrante feminino. *Revista Migrações*, 8, стр.93-122

⁹⁸ „Како да започнете бизнис во Италија? Чекори и опции“ (<https://www.italiancompanyformations.com/start-a-business-in-italy/>).

работите со бизнис во Италија. Ако сте од земја надвор од ЕУ, ќе ви треба и лиценца пред да започнете со работа.⁹⁹

Италија делува според принципот на реципроцитет – секој што сака да основа компанија во Италија може да го стори тоа само ако италијански државјанин може да основа компанија во земјата од каде што е истиот граѓанин. Ако Италијанец наиде на ограничувања или ограничувања за инвестирање на странски пазар, граѓанинот на таа странска земја ќе се соочи со истите ограничувања во Италија. За да се утврди овој реципроцитет, базата на податоци на италијанското Министерство за надворешни работи може да биде консултирана од локален правен советник или од нотар назначен за основање на компанијата. Верификацијата е непотребна кога странскиот инвеститор е член на Европската Унија или ако тој/таа веќе поседува валидна дозвола за престој во Италија.

Доколку инвеститорот планира да се пресели во Италија за лично да управува со компанијата, веројатно ќе му треба дозвола за престој. Ова е еден од најважните аспекти што треба да ги земе предвид потенцијалниот странски инвеститор. Потребата од дозвола за престој не влијае директно на основањето на компанијата, но може да има влијание врз идната активност на идната компанија.¹⁰⁰

Инвеститорите кои не се членки на ЕУ треба да имаат долгорочна дозвола за престој, која мора да ја побараат од италијанскиот конзулат на земјата каде што живее инвеститорот, со аплицирање за целосна виза, по можност виза за самовработување. Постапката за добивање на оваа виза е незгодна и потребната документација се разликува во зависност од тоа дали лицето има намера да се самовработи или да основа компанија и да има извршна позиција.

Постојат неколку начини да се отвори компанија во Италија. Првата е да се контактира искусен комерцијален адвокат за добивање на вистинските информации за ДДВ, даноци, трошоци за создавање бизнис, како да основате филијала на странска компанија во Италија, правните форми најсоодветни за конституирањето на компанијата. Проблемите со кои би се соочиле и решенијата што треба да се најдат, а се однесуваат и на законот за миграција, потребната виза за влез и дозвола за престој во Италија од работни и деловни причини.

Што се однесува до правните форми на компаниите, во Италија најчеста форма на претпријатие е мало и средното претпријатие. Тоа се компании во партнерство со други претприемачи, мали бизниси кои работат само во дел од синцирот или соработуваат со други компании за производство и трговија на готов производ или услуга.

⁹⁹ „Започнување бизнис во Италија“ (<https://www.expats.com/en/guide/europe/italy/10644-setting-up-a-business-in-italy.html>).

¹⁰⁰ „Отворање бизнис во Италија: основите“, Микеле Капеки, 11 мај 2017 година (<https://www.theflorentine.net/2017/05/11/opening-a-business-in-italy-basics/>).

Ако сакате да закупите компанија без да бидете лично одговорни за ризиците поврзани со инвестицијата и бизнисот, можете да изберете Друштво со ограничена одговорност (Società a Responsabilità Limitata), со кратенка SRL или Акционерското друштво (Società per Azioni), со кратенка SpA. Изборот зависи од капиталот подготвени сте да инвестирате, даночниот статус и организациската форма што ја барате. Додека SRL е најдобро за акционерите кои сакаат лично да ја задржат контролата врз менаџментот и кои не се заинтересирани да излезат на берзата, SpA е подобра опција за поголеми инвестиции и поголем број инвеститори, каде што управувањето може да му се довери на професионалец кој не е член на друштвото. Предноста на двете овие форми е што ако корпорацијата банкротира, акционерите ќе ги загубат само парите што ги платиле за своите акции, дури и ако долговите кон комерцијалните доверители останат неплатени. Компанијата може да биде формирана и од само едно лице, било како акционерско друштво или друштво со ограничена одговорност. Друга интересна форма на SRL, неодамна воведена во Италија, е „SRL semplificata“, која е друштво со ограничена одговорност формирано со ограничен капитал (од едно евро до помалку од 10.000 евра), без даноци за основање, помалку бирократија и документација, нула нотарски такси и сл.). Алтернативно, ако не сте заинтересирани да бидете заштитени со „корпоративниот превез“, можете да изберете далеку поедноставен (и на многу начини поевтин) бизнис модел, società di persone. Полесната форма на друштво со неограничена одговорност е трговец поединец (ditta individuale), кога има само еден инвеститор и тој/таа е единствениот сопственик на бизнисот. Ако две или повеќе лица одлучат да основаат бизнис заедно, најчестите деловни структури се Società in Nome Collettivo (Snc, слично на Општо партнерство) и Società во Accomandita Semplice (Sas, слично на Ограничено партнерство). Во двата случаи, партнерите имаат директна управна контрола. Тие го делат правото на користење на имотот, споделуваат добивки и имаат солидарна должничка одговорност. Главната разлика помеѓу овие два вида партнерства е тоа што во Sas барем еден од партнерите не игра менаџерска улога (тој/таа е само финансиски инвеститор) и, за возврат, тој/таа ужива ограничена одговорност за долговите и обврски (ограничени на неговата/нејзината оригинална инвестиција).¹⁰¹

Ако работите од дома или на заеднички работен простор и вашите деловни трошоци се минимални, можете да работите во Италија како самовработен (lavoratore autonomo) или фриленсер (libero professionista). Сè што треба да направите за да започнете со работа е да аплицирате во Управа за приходи (Partita Iva во Agenzia delle Entrate) и да се запишете за администрација за социјално осигурување во INPS во категоријата друг начин на управување (Gestione Separata). Во овој случај, оданочувањето и другите административни трошоци поврзани со вашата професија се ограничени, и затоа управувањето со хонорарна

¹⁰¹ „Како да отворите компанија во Италија“, Damiani & Damiani (<https://www.hg.org/legal-articles/how-to-open-company-in-italy-45780>).

активност е попогодено отколку да работите како една од гореспоменатите деловни структури.

Како што е опишано во глобалниот извештај Дуинг бизнис 2020, Италија сè уште има резултати под просекот на ЕУ за леснотијата на водење бизнис. Италија е рангирана на 58-то место по вкупната леснотија на водење бизнис и на 98-то место за започнување бизнис, од 190 економии.

Започнувањето бизнис во Италија може да потрае помалку време, но чини повеќе од просекот во ЕУ. Во примерок од 13 италијански градови, започнувањето бизнис може да трае околу една недела во просек. Ова е пет дена побрзо од просекот на ЕУ. Сепак, чини 13,8% од приходот по глава на жител, што е највисоко во ЕУ. Околу 75% од овој трошок е за потребните нотарски такси за составување на актот на компанијата и изготвување на други документи за формирање.

Иако Италија направи неколку подобрувања во своите процедури за поднесување и процесирање на услуги за комерцијални тужби, сепак, таа е рангирана на 122-то место во категоријата за спроведувањето на пресуди според извештајот на Светската банка Дуинг бизнис. Спроведувањето на правосилните пресуди е долг судски процес со значителна регионална варијабилност, бидејќи градовите се предизвикани од заостанати работи, одложувања, пролонгирања во издавањето пресуди и недостиг на персонал. Просекот на календарски денови за решавање на трговски спор во Италија е 1.120 дена, при што поднесувањето и доставувањето трае во просек 10 дена, судењето и пресудата 840 дена, а спроведувањето на пресудата 270 дена.

Италијанското корпоративно даночно оптоварување е едно од најтешките во Европа. Италија е рангирана на 128-то место во извештајот „Дуинг бизнис“ на Светска банка за категоријата плаќање даноци. Додека стапката на корпоративен данок од 24% е на исто ниво со просечната законска стапка на корпоративна даночна стапка на другите земји на ОЕЦД, многу дополнителни ставки влијаат на севкупните даночни барања. На пример, бизнисите мора да плаќаат 14 даночни плаќања секоја година, вклучувајќи го корпоративниот данок на доход (ИРЕС), регионалниот данок на производство (ИРАП), социјалното осигурување, недвижен имот и ДДВ. Во просек, потребни се 238 часа годишно за подготовка, поднесување и плаќање (или задржување) на различните даноци, вклучувајќи го корпоративниот данок на доход, данокот на додадена вредност или данокот на продажба и даноците на трудот, вклучувајќи ги даноците на плати и социјалните придонеси. Вкупната стапка на данок и придонес во просек изнесува 59,1% од добивката.

Во Германија, самовработувањето се смета за посакувана цел, а „културата на гужва“ се повеќе и повеќе се зголемува. И двете се типични феномени во неолибералните, капиталистички општества. Германската држава нуди поддршка за луѓето кои сакаат да започнат сопствен бизнис. Примерите беа именувани погоре. Сè на сè, литературата, како и нашите учесници во студијата, го опишуваат германското деловно опкружување како прилично сурово. Информациите не можат лесно да се најдат, консултациите се опишуваат како несоодветни, бирократијата и даночните регулативи се дефинирани како премногу комплицирани и нетранспарентни.

Реалноста е: „Само една од десет стартапи станува навистина успешна, велат експертите. Повеќе од 80 проценти од сите стартап компании пропаѓаат во рок од три години, а некои бројки покажуваат дека бројката е 90 проценти или повеќе. Според германскиот Start-Up Monitor, една третина од германските основачи на стартап веќе претходно го прекинале стартапот што го основале. 76 отсто од стартапите се одвиваат во тимови, покажа студијата на германскиот Start-Up Monitor. Реномираниот американски стартап инкубатор Y Combinator во текот на соработката со неколку стотици новоформирани компании анализираше дека само еден од 10 успешни стартап компании се состои од само еден основач. Повеќето успешни стартапи се состојат од најмалку двајца или повеќе основачи, па процентот на неуспех на почетните претпријатија со само еден претприемач е последователно поголем.¹⁰² Според CB Insights (2016), трите најзначајни причини за неуспех се:

1. недостаток на побарувачка
2. проблеми во тимот
3. недостаток на готовина

Најголемите бариери за започнување бизнис како личност со миграциско потекло

Собирањето капитал е една од клучните пречки во стартап екосистемот и за претприемачите на мигранти од првата генерација, тоа е уште поголемо. Ова се рефлектира и во висината на финансирањето, особено поради доцнењето во ризичниот капитал. Наспроти позадината на важноста на инвестициите и финансирањето, вреди да се фрли диференциран поглед на специфичните потреби на претприемачите мигранти и со кои пречки се соочуваат повеќе од другите основачи:

Пречките за претприемачите мигранти од првата генерација се:

¹⁰² [Зошто не успеваат стартапите](#) (преведено на англиски од авторот на Социјалниот извештај)

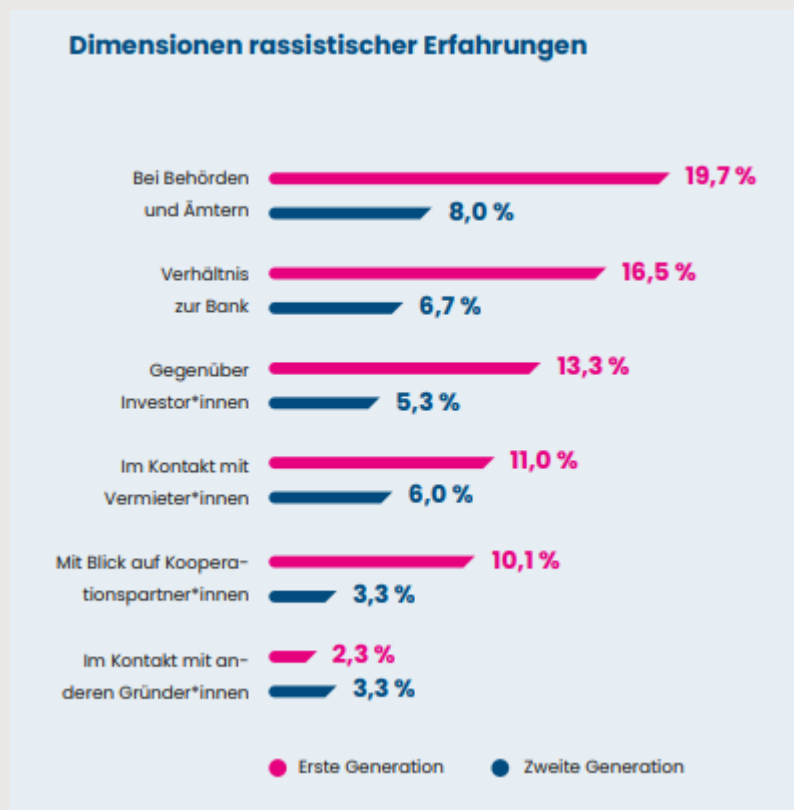

- Недостаток на мрежи 34,5%
- Бирократски пречки по основањето 29,1 %
- Јазични бариери 21,4%
- Бирократски пречки „нагорно“ 17,7 %
- Културни разлики 10,0%
- Препознавање на степени 3,6%

Анкетата на Стартапот Вербанд конкретно истражуваше за расистички искуства за време на основачката активност. Тие не зе доа предвид други форми на дискриминација (на пр. сексизам) или дури и меѓусекторска дискриминација, но резултатите подолу треба да бидат преносливи или барем да докажат дека структурната дискриминација сè уште е голем проблем во Германија.

Погледот на различните групи основачи на мигранти дава индикација за обемот и фокусот на расистичките искуства. Самата студија го опишува високиот процент на оние меѓу луѓето кои дошле во земјата по завршувањето на нивните студии на универзитет и истите искуства ги оценуваат како „впечатливи“.

За време на процесот на основање, 51,4% од луѓето кои припаѓаат на „првата генерација мигранти“ кои не оделе на универзитет во Германија доживеале расизам. Во групата на „првата генерација“ каде што луѓето оделе на германски универзитет, процентот е 32,6%. Во групата „втора генерација“ истиот изнесува 16,7%

Димензии на расистички искуства

Државни органи и агенции/канцеларии

Однос со банката

Однос со инвеститорите

Во контакт со станоиздавачите

Во однос на партнерите за соработка

Во контакт со други основачи

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Недостаток на информации на нивниот јазик

Друго прашање е што иако има достапни информации за основање и самовработување, пристапот не е доволно добар. Повеќето ресурси се на германски и разбирливи се само кога луѓето веќе ги знаат деловните услови и претходно се упатени во темата. Ова може да биде една од причините зошто луѓето повеќе се консултираат со своите заедници за поддршка пред да ги искористат предностите на програмите што им ги нуди германската држава.

Културни специфики кои би можеле да ги отежнат консултациите

Друго прашање е што многу луѓе кои мигрирале сметаат дека „самопромоцијата“ е недоволна и неавтентична. На други им е тешко да се „изложат“ со своите слабости (наречени прашања што ги имаат) најчесто истите не ги решаваат за време на консултациите за бизнис поддршка. Дополнително, луѓето со мигрантско потекло имаат тенденција да го гледаат бизнис планот повеќе како домашна задача од (или за) советникот или како непотребен контролен инструмент на банките.

РС МАКЕДОНИЈА

РС Македонија е мала економија со висок среден приход со население од 1,8 милиони според Пописот во 2021 година. Во споредба со соседните економии, секторите на економска активност во РС Македонија се релативно добро избалансирани, при што услужниот сектор учествува со 57% од БДП, индустријата со 22,6% и земјоделството со 9,1% во 2020 година. Индустрискиот сектор на економијата првенствено се базира на производството (13% од БДП), особено во хемиски производи, основно железо, челик и феролегури, машини и текстил. Главните сектори ¹⁰³во РС Македонија во однос на вработувањето се услугите (вработуваат 55% од работната сила во РС Македонија), потоа индустријата (31% од работната сила) и земјоделството (вработуваат речиси 14%). Конкурентната пазарна економија базирана на одржливи претпријатија беше, и сè уште останува, еден од клучните приоритети за РС Македонија. Одржливиот раст на енергичните, иновативни и издржливи компании е во голема мера под влијание на средината во која тие работат. Така, напорите на владите во земјата во последните години беа насочени кон постојано подобрување на условите во кои работеа македонските компании и кон создавање на овозможувачки екосистем за одржливи претпријатија. Деловното опкружување имаше бенефит од реформите во јавната политика, означени со стабилен економски раст од 2013 година, што беше потврдено со бројни релевантни меѓународни студии.

¹⁰³ Државен завод за статистика, 2021 година

Отворањето на пристапните преговори за членство во ЕУ и НАТО носи потенцијал за значително подобрување на деловното опкружување и трасирање на пат кон попродуктивна интеграција во глобалната економија. Сепак, остануваат предизвиците за економскиот и одржливиот развој, како што се падот на растот на продуктивноста, структурната трансформација, недостатоците на пазарот на трудот, корупцијата и слабото владеење на правото.

Деловното опкружување е попречено од големата големина на неформалната економија и бавниот напредок во рационализацијата на парафискалните давачки.

Структурата на производството на економијата дополнително се диверзифицираше преку пандемијата. Дури и во текот на изминатите две години, во кои економската активност беше под влијание на ограничувањата поврзани со пандемијата, секторската и деловната структура ја продолжија нивната постепена трансформација кон поголем удел на услуги, вклучително и трговија, во додадена вредност и во вработување.

Дигитализацијата на економијата напредува понатаму, но останува ниска во споредба со ЕУ. Процентот на домаќинства со пристапот до интернет дома е зголемен за 10 пп. помеѓу 2015 и 2020 година, до 79%. Фиксна широкопојасна конекција на Интернет користат 88% од корисниците на домаќинствата и 92% од претпријатијата со десет или повеќе вработени, но помалите компании сè уште се соочуваат со пречки.

Влијанието на КОВИД-19, како и новите ризици кои произлегуваат од руската инвазија на Украина, вклучително и високите цени на енергијата, стоките и храната, во комбинација со прекините на синџирот на снабдување, ги влошија постоечките структурни предизвици. Тие негативно се одразија на конкурентноста и им нанесе значително дополнително оптоварување на претпријатијата. Дополнително на шесте групи мерки за зголемување на отпорноста на компаниите против пандемијата КОВИД-19, воведени во 2021 година, владата усвои пакет од 400 милиони евра во март 2022 година за да ги заштити граѓаните од растот на цените на храната и енергијата и да им помогне на компаниите да одржуваат ликвидност. Со цел да се поддржи економското закрепнување преку зголемени инвестиции во позеленување, иновации, дигитализација и човечки капитал, во октомври 2021 година беше усвоен план за забрзување, насочен кон кофинансирање од приватниот сектор.

Честите промени на регулаторната рамка, сложените административни процедури, отсуството на правила во парафискалните давачки, нерамномерното спроведување на деловните регулативи и неусогласеноста на вештините на пазарот на трудот остануваат главни пречки за водење бизнис. Врските меѓу претпријатијата и другите актери во иновациите остануваат многу слаби. Во октомври 2021 година, Владата усвои нов акциски план за официјализирање на неформалната економија, по извештај за спроведување на претходниот план. Врз основа на објавената листа на парафискални давачки заедно со нивната вредност, започнаа напорите за евалуација, поништување, оптимизирање и

рационализирање на овие давачки, што може да помогне и за формализирање на неформалната економија. Продолжија напорите за подобрување на националниот портал за е-услуги, кој обезбедува електронски услуги за граѓаните и компаниите.

Пандемијата на КОВИД-19 и руската агресивна војна против Украина предизвикаа значителен економски шок што доведе до помал раст и повисока инфлација. Со помалку ресурси за надминување на ова влијание, малите и средни претпријатија (МСП) беа особено ранливи на последиците од оваа криза. Тие се најдоа во позиција да треба се борат за својот опстанок, погодени од пандемиските забраните, намалена побарувачка и ограничувања за патување, повисоки цени на енергијата, како и прекини во синџирот на снабдување. МСП се витален дел од просперитетните деловни средини и суштински двигатели на одржлива и инклузивна економија.

Потребни се напори за зајакнување на претприемништвото како клучна компетентност на сите нивоа на образование ¹⁰⁴, надградувајќи се на позитивните реформи на наставната програма за стручно образование и обука (СОО) усогласена со Европската рамка за компетенции за претприемништво (EntreComp). Треба да се обезбеди силно лидерство преку партнерство со повеќе засегнати страни, водење на конкретни активности предводени од владата со посветен буџет кој поддржува реформа на наставната програма, вградување на практично претприемничко учење, развој на насоки за наставниците, како и активности за проширување на обуката на наставниците пред и до крајот на работа. Потребни се мониторинг и евалуација за следење на ефикасноста и предизвиканото влијание.

Потребна е итна акција за следење и оценување на напредокот, ефикасноста и влијанието на активностите преземени за поддршка на женското претприемништво ¹⁰⁵, за да се поткрепи имплементацијата на неодамнешната стратегија за женско претприемништво. Ова треба да вклучи транспарентен процес на мониторинг и евалуација, поддржан со итни активности за спроведување на родово разделени податоци преку национални статистики и програми финансирани од владата.

Може да се забележи одреден напредок во женското претприемништво со лансирањето на новата Стратегија за развој на женското претприемништво (2019-2023) ¹⁰⁶ заедно со Меморандумот за соработка помеѓу владата и новата Национална платформа за женско претприемништво. Сепак, постојат ограничени докази за активен ангажман преку овој меморандум и нема редовен мониторинг или евалуација на активностите утврдени во новата стратегија.

¹⁰⁴ ОЕЦД: Индекс на политика за мали и средни претпријатија, Западен Балкан и Турција 2022 година

¹⁰⁵ Исто

¹⁰⁶ <https://bit.ly/3TIV2Hp>

Грција е на врвот на рангирањето на економии кои покажуваат најсложена деловна средина, што во голема мера ги објаснува тешкотиите во привлекувањето инвестиции¹⁰⁷. Значи, за да се разјасни деловното опкружување во Грција, мораме да претставиме неколку главни фактори кои се многу значајни за разбирање на целокупната сценографија.

Еден од нив е факторот пристапот до финансии. Вистина е дека пристапот до финансии е доста важен за многу мали и средни претпријатија. Поконкретно, без фирмите да имаат пристап до финансирање, очекуваната економска еволуција на Грција сè уште може да попусти. Заемите од банките се ретки во земја која сè уште е заглавена во долгови. Според Атинската трговска и индустриска комора, од 840.000 компании, само 15.000-25.000 имаат пристапот до банкарско финансирање¹⁰⁸.

Во денешно време, очекуваниот пораст на вкупната додадена вредност и на уделот на вработеноста на малите и средни претпријатија се клучни фактори за позитивната тенденција на зголемување на деловното опкружување во Грција. Точно е дека во сèвкупно променливо опкружување кое се карактеризира со континуирани структурни промени и интензивни конкурентски притисоци, клучната улога на малите и средни претпријатија (МСП) во Грција стана уште поважна бидејќи тие создаваат можности за вработување¹⁰⁹.

Следниот фактор кој е доста важен за разбирање на деловното опкружување во Грција е процентот на државна помош и јавни договори. Што се однесува до конкретниот сектор, Грција е оценета над просекот на останатите земји-членки на ЕУ. Секако, сепак во голема мера заостанува во наградувањето на успешните медиуми, што доведува и до неангажман на масовните медиуми со нив. Прашањето за даноците е уште еден значаен фактор за разбирање на грчкото деловно опкружување¹¹⁰.

Во поопшто гледиште, во 2022 година економското опкружување во Грција се обидува да стане попогодно за бизнисот и попривлечно за инвестиции на мигрантите. Главните можности за инвестирање и сегашната правно-институционална рамка може да се структурираат на следниов начин: Грција, како членка на Европската Унија, има придобивки од Европските структурни и инвестициски фондови. Покрај тоа, Грција има право на значителен прилив на капитал преку Меѓународните финансиски институции (МФИ), како што е Европската инвестициска банка (ЕИБ).

Конечно, промоцијата на претприемништвото е инкорпорирана во стратегијата Европа 2020 која има за цел да создаде услови за „паметен, одржлив и инклузивен раст“. Во таа рамка, акцискиот план за претприемништво 2020 е план за решителна заедничка акција за

¹⁰⁷FORTUNE ГРЦИЈА. (2019). TMF: Н Грција има најповолно деловен простор во светот.

¹⁰⁸Стамули, Н. (2021). Грчките бизниси ризикуваат да го пропуштат економското закрепнување.

¹⁰⁹Zorounidis, K., Chourlias, P., & Dinoudis, V. (2021). Деловното опкружување на Грција.

¹¹⁰Business Daily. (2021). Појој се хонорарите што ги интересираат од Грција. https://www.businessdaily.gr/oikonomia/51425_poiot-einai-oi-foroi-poy-diohnoyn-toys-ependytes-apo-tin-ellada

ослободување на европскиот претприемнички потенцијал, за отстранување на постоечките пречки и за револуција во културата на претприемништвото во Европа. Таа има за цел да го олесни создавањето на нови бизниси и да создаде многу поподдржувачка средина во која постојните претприемачи можат да напредуваат и растат. Акцискиот план поставува голем број активности, под 3 различни акциски столбови:

- Претприемничко образование и обука
- Опкружување каде што претприемачите можат да се развијат и растат
- Модели за улоги и пристапот до одредени групи.

Една посебна заложба во акцискиот план е да се олесни претприемништвото меѓу мигрантите кои веќе се присутни и живеат во ЕУ врз основа на најдобрите практики од земјите на ЕУ.

Акцискиот план обезбедува рамка за заедничка политика и мерки за поддршка кои треба да им помогнат на земјите на ЕУ додека тие понатаму да ги развиваат и зајакнуваат нивните национални политики за интеграција за државјани на трети земји. Обезбедувањето дека државјаните на трети земји можат економски и социјално да придонесат за нивните заедници домаќини е клучно за идната благосостојба, просперитет и кохезија на европските општества. Поддршката на претприемништвото, вклучително и преку пристапот до постоечките шеми за помош за микрокредит, е исто така витален канал за поттикнување на придонесот на државјаните на трети земји во економијата и општеството како целина. На тој поглед, овој Акциски план ги охрабрува земјите од ЕУ да го поттикнат претприемништвото преку приспособена обука и менторство за бизнис и преку отворање на националните структури за поддршка на претприемништвото за главните текови на трети земји. Исто така, Европската Комисија ги идентификува најдобрите практики за промовирање и поддршка на претприемништвото на мигрантите и ќе финансира пилот проекти за нивно ширење ¹¹¹.

РОМАНИЈА

Како што покажува истражувањето, претприемничкиот екосистем во Романија е во развој. Неодамнешниот национален извештај укажува дека земјата има видлив и силен потенцијал, но има некои промени што треба да се случат за да се негува до соодветен степен тој потенцијал. Експертите забележуваат дека главните идентификувани бариери во однос на сегашните претприемнички системи се недостатокот на доверба, предвидливост и транспарентност, како и пристапот до финансии и ограничениот капацитет на образовните институции да имаат активна улога во оваа област. Покрај тоа, несоодветната комуникација помеѓу заинтересираните делови на овој екосистем и слабата координација на владините

¹¹¹Внатрешен пазар, индустрија, претприемништво и мали и средни претпријатија. (2020). Претприемачи мигранти: https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/migrant-entrepreneurs_en

актери го забавуваат процесот на еволуција во рамките на претприемничкиот национален систем (Европска комисија, 2018).

1. Најголеми пречки за започнување нов бизнис кај мигрантите

ПОРТУГАЛИЈА

Кога станува збор за бариерите со кои се соочуваат мигрантите кога се обидуваат да започнат бизнис, Оливеира (2019) ги споменува, пред сè, ограничувањата во врска со пристап до финансирање, кои се поврзани со четири фактори:

- Пазарни бариери (на пример, банките немаат доволно информации за да ја анализираат одржливоста на деловните планови)
- Културни бариери (како што се јазичните и социјалните бариери)
- Бариери поради недостаток на компетенции/вештини (на пример, поврзани со тешкотии при креирање бизнис планови)
- Институционални бариери (без кредитна историја, недостаток на врска со банка)

Другите ограничувања во португалскиот контекст се поврзани со бирократијата потребна за започнување бизнис, прекумерното даночно оптоварување, недостатокот на заштита на инвеститорите, вишокот на регулативи и неефикасноста на пазарот на трудот (скапо е вработувањето и отпуштањето работници, на пример) и севкупно макроекономско опкружување кое е неповолно за претприемничката практика.

Кога станува збор за бариерите што ги чувствуваат конкретно жените, во португалскиот случај, како што е опишано погоре, постои нерамнотежа во однос на распределбата на машките и женските претприемачи, но сепак, трендот не е хомоген меѓу различните националности. Во некои случаи, според Оливеира (2019), ова може да одрази специфични обрасци на културно однесување.

Другите ограничувања се поврзани со двојната дискриминација (за тоа дека се жени и мигранти), што го отежнува дефинирањето на деловните стратегии. Дополнително, важно е да се земе предвид и фактот дека често се случува мажите да го регистрираат бизнисот на свое име, иако во пракса се работи за семеен проект кој подеднакво ги вклучува и жените.

Барьерите и тешкотиите со кои се соочуваат жените при започнување нов бизнис често се поврзани со нивниот мигрантски статус. Поради оваа причина, жените мигранти треба да бидат поддржани и придружени во текот на нивниот процес на интеграција.

НЕДОСТАТОК НА ЈАЗИЧНИ ВЕШТИНИ

Стекнувањето јазични вештини често се истакнува како клучна компонента за интеграција. Според тоа, недоволното познавање на јазикот на земјата домаќин е главна пречка за интеграција и може да ги турне жените мигранти во социјална изолација. Без јазични вештини, на жените мигранти им е потешко да добијат информации за нивните права и за достапните услуги. Понатаму, слабото познавање на јазикот од страна на жените мигранти има тенденција негативно да влијае на образовните изгледи на нивните деца.

СЕМЕЈНИ ОБВРСКИ, РАСТЕЊЕ ДЕТЕ И ПРИСТАПОТ ДО УСЛУГА

Семејната ситуација, одговорностите за воспитување и грижа за децата често влијаат на интеграцијата на жените мигранти и нивната способност да пристапат до услуги. Овие фактори влијаат на нивните шанси за вработување и интеграција. Споредувајќи ги жените бегалки со мигрантите и жените родени во земјата, родовиот јаз во вработувањето е највисок во годините на раѓање помеѓу и 35 години. Интересно, стапката на вработеност на жените бегалки е највисока околу 40 до 50 години, што е многу поголема во споредба со жените родени во земјата.

Семејните обврски се исто така предизвик за жените мигранти, особено имајќи го предвид недоволниот пристапот до услуги за згрижување деца и финансиска помош. Дополнително, жените мигранти може да немаат познавање за достапните мерки. Пристапноста до здравствените услуги е подеднакво важна.

БАРИЕРИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Пониската стапка на вработеност на жените мигранти делумно може да се објасни со законските бариери. Сопружниците примени според шемите за обединување на семејството се законски ограничени да пристапат до пазарот на трудот во новата земја понекогаш и до една година. Барателите на азил може да се соочат со уште подолги периоди на чекање и неизвесност. Овој долг период претставува предизвик за нивните севкупни перспективи за интеграција бидејќи доведува до губење на вештините и ги прави жените зависни од приходите на нивниот брачен другар или членовите на семејството.¹¹²

ПРИЗНАВАЊЕ НА КВАЛИФИКАЦИИ И НЕФОРМАЛНИ ВЕШТИНИ

¹¹² „Насоки на Евродијаконија за интеграција на жените мигранти, Евродијаконија“, 18 декември 2018 година (https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/eurodiaconia-guidelines-integration-migrant-women_en).

За многу жени мигранти, еден од најголемите предизвици е признавање на нивните квалификации и вештини во земјата домаќин. Процесот може да биде многу долг и фрустрирачки и често води до деквалификување и долгорочна невработеност, што резултира со тоа што многу жени мигранти преземаат работни места за кои се преквалификувани.

Давателите на услуги можат да им дадат на жените мигранти информации за процедурите за да ги препознаат нивните квалификации и да им помогнат во пристапот до овие услуги. Сепак, креаторите на политиките треба да воспостават потранспарентни и достапни процедури кои ги проценуваат и препознаваат квалификациите и ингеренциите на мигрантите.¹¹³

ПРИСТАП ДО ФИНАНСИРАЊЕ

За да го зајакнат својот успех, на овие претприемачи им е потребна поддршка за да им се овозможи пристап до финансирање, да научат како да изготват бизнис план и да се запознаат со деловното опкружување во земјата домаќин. Треба да се развијат конкретни иницијативи за да им се помогне на жените претприемачи и посебен фокус треба да се стави на социјалното претприемништво;

Жените мигранти, исто така, треба да бидат способни да користат менторство од поискусни претприемачи и треба да им се даде поддршка на мрежите на жени-претприемачи мигранти. Дополнително, на жените мигранти треба да им се понуди образование за претприемништво, кое треба да се организира во тесна соработка со социјалните партнери и организираното граѓанско општество.

ГЕРМАНИЈА

Постои структурен проблем што доведува до неповолности за многу жени во Германија: Традиционално во хетеросексуалните односи, грижата од секаков вид (деца, постари роднини, домаќинство,...) ја вршат главно жените, дури и ако тие и нивните партнери работат со ист број на неделни часови. Меѓутоа, кај жените бегалки, ориентацијата кон семејството е нешто поизразена. Тие се повеќе ориентирани кон семејството, а мажите бегалци се повеќе ориентирани кон вработувањето. Ако жените со бегалско искуство имаат деца, тие поминуваат голем дел од своето дневно време за грижа за своите деца и за извршување на домашните работи. Понатаму, жените со бегалско потекло одржуваат

¹¹³ „Мислење на Европскиот економски и социјален комитет за вклучување на жените мигранти на пазарот на трудот“, Европски економски и социјален комитет, 21 јануари 2015 година (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.242.01.0009.01.ENG).

поретки контакти со Германците отколку мажите со бегалско потекло и затоа имаат помалку можности да градат лична или професионална мрежа. Но, посилната семејна ориентација нуди и можности за жените бегалки во овој поглед: Нивните деца се во попозитивна корелација за контакт со родителите во споредба со децата на Германците. Едно можно објаснување е дека тие деца отвораат социјални простори со различни можности за контакт, на пример во дневни центри или на игралиште. Во исто време, сепак, семејната ориентација со себе носи и предизвици: жените бегалки со мали деца се соочуваат со проблеми во усвојувањето на јазикот и пристапот до курсот за интеграција. За нив, структурните како и индивидуално-семејните пречки излегуваат на виделина кога се обидуваат да пристапат до курсевите за интеграција.¹¹⁴

Бариери за пристапот до курсеви за интеграција

Во основа, учењето на јазикот е многу важно за сите мигранти. Само со основни јазични вештини интегрирањето во општеството и работата изгледа реално. Меѓутоа, во исто време, особено мајките се соочуваат со поголеми предизвици во интеграцијата и усвојувањето на јазикот. Тие се на неповолна почетна точка и имаат помалку можности да се занимаваат со профитабилно вработување или да учествуваат во структурирани програми за стекнување јазик, како што се курсевите за интеграција, поради тешките обврски во домаќинството и грижата.

Сега е докажано дека жените бегалки поретко учествуваат во курсеви за интеграција кога децата од предучилишна возраст живеат во домаќинството и треба да бидат згрижени. Веројатно најзначајната структурна пречка е недостатокот на редовни услуги за згрижување деца во општините и областите. И покрај законските права, многу бегалски семејства не добиваат место за згрижување на своето дете до три или дури четири години.

Дополнително, географското растојание помеѓу местото на живеење и курсот за интеграција или грижата за децата е уште една структурна пречка за засегнатите жени. Ова е уште поизразено во структурно слабите и руралните средини. Меѓутоа, тешкотиите во пристапот до курсот за интеграција не можат да се објаснат исклучиво со структурни пречки, туку се појавуваат во комбинација со пречки поединечно-семејни, како што се традиционалните поделби на улогите помеѓу (брачните) партнери.¹¹⁵

Ова може да биде една од причините зошто пејзажот на понуди за жени бегалци главно се состои од интеграција и јазични курсеви, спорт и МиА („Migrantinnen einfach stark im Alltag“ - „Жените мигранти едноставно силни во секојдневниот живот“), кои се во основа за

¹¹⁴ Жените во миграцијата и интеграцијата во фокус: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus](#)

¹¹⁵ Интервју „Жените и мажите бегалци се разликуваат во нивните животни обрасци.“: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - „Geflüchtete Frauen und Männer unterscheiden sich in ihren Lebensentwürfen“](#)

ориентација и зајакнување на девојките и жените. Квалитетот и содржината се разликуваат од организација до организација. Понатаму, BAMF¹¹⁶ не нуди никакви информации за курсеви или други понуди за деловни можности во Германија, особено наменети за жени. На таа забелешка мора да се додаде дека ваквите програми се ретки и за другите маргинализирани групи во Германија.

Статистиката која опфаќа образование и/или вработување и миграција, едвај опфаќа родова распределба и својства. (Зборуваме за Германија, каде што насекаде треба да го откриете вашиот родов идентитет.) Некој може да се запраша зошто е тоа така? Една претпоставка би била дека мигрираните лица или оние со миграциско потекло сè уште се перципираат како „странска, хомогена маса“ и дека оваа пристрасност се пренесува на евалуациската работа. Ако реалностите на животот не се соодветно претставени научно, дискурсот не може соодветно да се промени.

Неколку зборови за хоризонталната дискриминација и невидливоста

Друга пречка од структурна природа е хоризонталната дискриминација. Жените со миграциско потекло (и другите родови и сексуални малцинства кои за жал сè уште не се опфатени во никакви студии) доживуваат неповолности поради расизмот и ксенофобијата, но и поради (хетеро)сексизмот. Една мигрирана жена на која и недостасува одреден вид на образование може да биде погодена од класните бариери, некоја со попреченост, способност, некоја од старост, лош надворешен изглед, или пак некој квир може да доживее непријатности поради тоа. Големо прашање за дебата е слободата на вероисповед, која на муслиманските жени кои носат хиџаб во одредени области на работа е отворено ускратена. Мигрираните ГСМ (Родови и сексуални малцинства) треба да се соочат со сето тоа во нашите општества додека нивните прашања остануваат невидливи (како што докажуваат сите тие студии и статистики) за поширокиот дискурс за миграцијата и социјалната правда.

РС МАКЕДОНИЈА

Големи иницијални напори во РС Македонија за воведување ефективни мерки во политиките за вработување мигранти, а со тоа и за мигрантките беа преземени со усвојувањето на Националниот Акциски план за интеграција на бегалците во 2009 година. Министерството за труд и социјална политика, очекувало Агенцијата за вработување да вклучува бегалци како целна група во постоечките национални програми за вработување. Но, освен непречен пристапот до процедурите за издавање на работни дозволи, целната група никогаш немала корист од програмата за вработување финансирана од државата.

¹¹⁶ [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Migrantinnen einfach stark im Alltag](#)

Дополнителен проблем е и образовниот статус на бегалците, каде што мнозинството работоспособни лица немаат завршено основно образование во РС Македонија, со што не исполнуваат еден од основните услови за аплицирање во некои од државните програми за вработување.

За надминување на посочените проблеми, во 2009 година, Министерството за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување на град Скопје, во соработка со УНХЦР, започнаа со реализација на посебна програма со нудење идентични мерки како оние во државата програма.

Програмата се фокусира на трите модели, како најпогодни за обезбедување одржливи можности за вработување:

1. Моделот на самовработување,
2. Мерки за субвенционирано вработување и
3. Стекнување професионални вештини преку професионални обуки и курсеви.

Министерството за труд и социјална политика, во партнерство со УНХЦР, започна со имплементација на предложените мерки со формирање на заеднички комисии за одобрување на проекти, а консултациите за реализација на проектот се обезбедуваат преку Центарот за интеграција на бегалци и странци и невладините организации.

Моделот на самовработување обезбедува финансиска поддршка во форма на грантови за бегалците кои сакаат да започнат сопствен бизнис. По првите чекори за подготовка на прифатливи деловни предлози, бегалците потоа добиваат поддршка при регистрација на приватна компанија, отворање бизниси и водење сметководствена евиденција во согласност со постојните прописи. Првичната проценка на претходните искуства и личната историја се врши во рамките на подготвителните фази на плановите за семејна интеграција.

За време на почетниот период, програмата поддржа отворање на десет мали и средни бизниси од занаетчискиот сектор, како што се столарија, сидарство, фризерство, заварување итн. Оценката дадена во Стратегијата за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија 2017-2027 г.¹¹⁷ покажува сериозен недостаток на вештини за управување со бизнисот, вклучувајќи го и отсуството на напредно деловно знаење и капацитет за справување со административните процедури, како главни причини за неуспехот.

Дополнително, статусната ревизија се врши на годишно ниво, што може да создаде ризик поради неиздавање нова лична карта од страна на MBP, целосно да му се одземе правото

¹¹⁷ <https://bit.ly/3VpMjeC>

на бегалец на сопствен бизнис, па дури и уште полошо, како што се случува во пракса, да се создадат услови во кои е невозможно законски да се затвори веќе регистрирана компанија.

Значителен број лица од дефинираната целна група биле самовработени во земјата на потекло, врз основа на што во последната Стратегија се препорачува овој начин на вработување да функционира на формалниот пазар на труд. Сепак, практиката покажува дека повеќето од овие претходни самовработувања биле дел од сивата економија која не барала формални вештини за управување со бизнисот.

Просечниот сопственик на бизнис во националниот модел за вработување бегалци го гледа плаќањето социјални придонеси или даноци како „загуба на профит“, претпочитајќи да го води бизнисот на неформалниот пазар.

Моделот на субвенционирано вработување се покажа како многу поуспешен, особено кога се комбинира со стекнување стручни вештини.

Овде фирмите добиваат финансиска поддршка за покривање на бруто платата за период од шест месеци со обврска за продолжување на договорот за вработување за дополнителни две години. Овој модел поддржува одржливо вработување за единаесет бегалци (60% мажи и 40% жени). Пред почетокот на субвенционираното вработување, бегалците посетуваа стручна обука на работа во истите компании. Ова им овозможува да ги совладаат токму оние вештини кои се потребни за фирмата и им овозможува фер процес на сопствениците на бизниси да го оценат „идниот“ вработен.

Стручната обука е од суштинско значење за создавање одржлива основа за идните можности за вработување. Во изминатите пет години, вкупно 69 бегалци посетувале разни стручни обуки поврзани со занаетчиството (30% се жени). Повеќето обуки се спроведуваат по моделот на „Програма за професионален развој кај познат работодавач“, а потоа истиот „познат работодавач“ нуди договори за работа на посетителите на стручната обука.

ГРЦИЈА

Во денешно време, значењето на претприемништвото кај жените мигранти има тенденција да станува се поголемо и поголемо. И покрај важноста на претприемништвото за жени мигранти (ФМЕ¹¹⁸) како алатка за подобрување на резултатите од интеграцијата на жените мигранти од трети земји, тоа не ги исполни очекувањата во многу земји на ЕУ¹¹⁹. Некои северни земји имаат подобри резултати, но во случајот со Грција, реалноста е дека претприемништвото со мигранти не е приоритет, а услугите ги нудат непрофитните и

¹¹⁸ Female Migrant Entrepreneurs - FME

¹¹⁹ Новак, Ц. (2022). Претприемништвото пат за женските украински бегалци.

меѓународните организации кои се обидуваат да таргетираат групи на жени со различни нивоа на вештини и културни размислувања првенствено од Албанија, Украина, Грузија, африкански земји, Филипини, Северна Америка и сега Сирија, Авганистан, Ирак и Пакистан, според Грчката статистичка управа и Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР).

Вистина е дека мигрантите мора да се соочат со многу пречки за да започнат нов бизнис во Грција. Правото на работа на бегалците и барателите на азил им е загарантирано со закон. Сепак, овие популации се во неповолна положба при навигацијата на пазарот на трудот. Дополнително, многу жени не можат да пристапат до вработување или стручна обука бидејќи имаат задача да се грижат за малите деца.

Во однос на пречките од националниот систем, недостигот на поддршка од државата ги прави невладините организации, приватните факултети и малите кредитни институции единствените ентитети кои им помагаат на жените мигранти да се приклучат во светот на бизнисот. Структурните бариери како што се тешкотиите при стекнување дозволи за престој и работа се важни бариери додека жените мигранти имаат тешко време да ги разберат законските сметководствени и бирократските процедури потребни за започнување бизнис. Ако се додаде и нецелосната обука на државните службеници за услуга на мигрантската популација, степенот на тешкотија за започнување бизнис се множи особено за жените мигранти кои не зборуваат грчки ¹²⁰. Покрај тоа, горенаведените фактори се поврзани и со недостатокот на финансиски алатки. недостигот на информации за начинот на кој функциска пазарот на трудот е дополнителен инхибиторен фактор. Обуката преку едукативни семинари низ деловниот свет е ограничена на недржавни агенции. Сепак, релевантните информации остануваат расфрлани и фрагментирани, а пристапот до нив е резултат на добро вмрежување и среќа.

Накратко, во однос на сите наши претходни набљудувања, има многу прашања што треба да се решат кон поодржлив модел на претприемништво на жените мигранти во Грција. Мигрантското претприемништво се соочува со многу проблеми за кои се преземени одредени чекори во обид да се подобри оваа состојба, но патот е долг. Во Грција, и покрај напорите на одредени општини, невладини организации, а неодамна и програмата ХЕЛИОС за бегалци, водена од Меѓународната организација за миграција (ИОМ) и партнерите, со финансирање од Европската комисија, поддршката за интеграција досега беше фрагментирана и недоволна ¹²¹.

¹²⁰Маламидис, Ц. (2021). Патот на бизнисот е поплочен со трње за жените мигранти.

¹²¹Меѓународен комитет за спасување Хелас. (2020). Времето е сега: План за реализација на потенцијалот на бегалците во Грција. Меѓународен комитет за спасување Хелас.

Поради оваа причина, влезот на мигрантите во овој простор не е лесен. Има многу бариери за да се започне сопствен бизнис, а исто така и како да се управува со него. Некои од најважните се недостатокот на заеми без хипотека, дискриминација/неподршка од јавната бирократија/администрација, рестриктивни критериуми за подобност за државно финансирање на старт-ап, недоволна поддршка од грчката влада, недоволни програми за обука за старт-ап и непогрешлив расизам на пазарот ¹²².

Накратко, системските проблеми, како што се пристапот до финансии и бирократијата, се јавуваат и како предизвици и потреби за мигрантите бидејќи создаваат сериозни пречки за аспирантите и за постоечките претприемачи. Грчката држава треба да се справи со системските несоодветности, вклучително и намалување на бирократијата, демократизирање на пристап до финансирање и подобрување на достапноста на услугите за обука за потенцијалните и постоечките претприемачи мигранти ¹²³. Претприемачите мигранти без доволно ресурси често се соочуваат со потешкотии да добијат кредит од главните институции за да ги финансираат нивните претприемнички потфати. Причините за ова вклучуваат недостаток на кредитна историја/непреносливост на кредитна историја од други земји, недостаток на стабилен статус на престој, недостаток на колатерали или построги критериуми поставени од кредитните институции за заеми на претприемачи мигранти. Кредитните институции може да наидат на други прашања кога се занимаваат со клиенти-претприемачи мигранти, поврзани со недостаток на знаење и разбирање за оваа специфична група клиенти. Поради овие причини, претприемачите мигранти обично се потпираат на неформални мрежи како семејството или заедницата за да добијат финансиска поддршка за да го основаат својот бизнис ¹²⁴.

Извор на почетен капитал	% од мигрантите
Сопствени заштеди	62,7%
Заем од роднини	15,3%
Сопствени заштеди и заем од роднини	5,1%
Државно финансирање (ОАЕД)	5,1%
Банкарски заем	5,1%
Комбинирано финансирање преку заеми од и банкарски заем	3,4%
Сопствени заштеди и државно финансирање	1,7%
Нема одговор	1,7%

¹²²ЕЛИАМЕП. (2022). Анализа на специфичните барања и потреби на жените мигранти кои имаат за цел да бидат претприемачи. ЕЛИАМЕП.

¹²³Наталија Розалија Авлона, НВ (2022). АТИНА; ЖЕНИ МИГРАНТИ И ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ГРЦИЈА. ЕЛИАМЕП.

¹²⁴Бурвеила, А. (2019). СОЦИЈАЛНО ИСКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИТЕ ПРЕТПРЕПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ: ГРЦИЈА 2018. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија.

Табела 11 - Извор на финансирање за основање бизнис за претприемачи мигранти за 2018 година во Грција.
(Социјална вклученост на мигрантите и младите преку претприемништво национален извештај: Грција 2018 година)

Напротив, грчките претприемачи во висок процент избираат државно финансирање и банкарски заеми за да започнат сопствен бизнис, а на последните позиции е опцијата за користење на сопствените заштеди. Ова ја покажува разликата меѓу мигрантите и грчките претприемачи, разлика што е резултат на тешкотиите со кои се соочуваат мигрантите при пристапот до владините средства.

РОМАНИЈА

Романската претприемничка сфера исто така се карактеризира како флексибилна и иновативна. Така, младите се повеќе се ориентирани кон бизнисот и сакаат да започнат претприемничка кариера. Романија има голем број локални програми кои имаат за цел да ги поттикнат и поддржат претприемачите, **Стартариум**¹²⁵ ги наведува и ги упатува претприемачите да најдат соодветна за нив. Понатаму, **Impact Hub Bucharest**¹²⁶ нуди насоки и информативна поддршка за претприемачи кои размислуваат да отворат стартап.

Што се однесува до владините системи за поддршка, **Министерството за претприемништво и туризам** нуди некои корисни информации на нивната веб-страница¹²⁷. Притоа, овој актер заедно со **Министерството за европски инвестиции и проекти**¹²⁸ соопштуваат информации во врска со финансирањето и другите алатки што може да ги користат претприемачите за да се решат.

Започнувањето на нов бизнис е предизвик без оглед на полот, потеклото или друг демографски елемент. Сепак, истражувањата покажаа дека жените имаат потешко време во претприемничкиот систем во споредба со мажите. Форбс (2018) забележува дека најистакнатите предизвици со кои се соочуваат жените како претприемачи се:

- Ограничено финансирање,
- Балансирање на одговорностите,
- Страв од неуспех,
- Несоодветен систем за поддршка,
- Родова нееднаквост.

¹²⁵ <https://startarium.ro/articol/programe-antreprenori-2022>

¹²⁶ <https://www.impacthub.ro/programe/>

¹²⁷ <http://www.imm.gov.ro/en/>

¹²⁸ <https://mfe.gov.ro/>

Дополнително на тоа, како што беше споменато во претходните делови, жената мигрантка која би сакала да влезе во претприемничкиот свет во Романија најверојатно ќе се соочи со бирократски прашања, проблематична комуникација со другите актери и ограничени средства за финансирање.

АНАЛИЗА НА ПРАШАЛНИЦИТЕ

1. Извадок од наодите на ВИНБИЗ конзорциумот

Прашалникот беше спроведен на повеќе од 100 жени мигранти кои живеат во Португалија, Италија, Германија, РС Македонија, Грција и Романија, за да се знае нивниот профил во секоја земја, како и нивните ставови во однос на претприемништвото.

А. ПРОФИЛ НА ЖЕНИ МИГРАНТИ

Вкупно, *111 мигрантки* одговориле на прашалникот, кои припаѓаат на следните возрасни групи:

Возрасна група	Број на испитаници
18-24	13
25-34	37
35-44	26
45-54	22
55-64	12
>64	1

Табела 12 - Возрасни групи на испитаниците.

Речиси 60% од интервјуираните жени имаат дете. Што се однесува до брачниот статус, 53% од испитаните жени се мажени, 32% се слободни/невенчани, 7,5% се вдовици и 7,5% се разведени.

Во однос на годината на миграција, најголем дел од испитаниците се преселиле по 2010 година (скоро 75%) или помеѓу 1990 и 1999 година (18%).

Година на миграции	Процент
1980-1989 година	2%
1990-1999 година	18%
2000-2009 година	4,5%
2010-2019 година	37,5%
2020-2022 година	38%

Табела 13 - Година на миграција.

Причини за миграција

Речиси 45% од испитаните жени изјавиле дека причината поради која имигрирале е семејството (врска или повторно обединување). 13,5% од жените мигранти изјавиле дека се преселиле да студираат, 17,5% спомнале работа и 18,5% спомнале статус на бегалец.

Мотивација за миграција	Процент
Работа	17,5%
Студии	13,5%
Семејство (врска)	28%
Обединување на семејството	15,5%
Статус на бегалец	18,5%
Друго	8%

Табела 14 - Причини за миграција.

Образование

Во студијата спроведена во овој проект, повеќето жени кои одговориле имале некаков вид на високо образование (60%), како што може да се види во табелата подолу:

Степен на образование	Процент
Основно училиште	9,5%
Средно школо	29%
Универзитетска диплома	32%
1 година магистер	11,5%
2-годишна магистерска специјализација	13,5%
д-р	3%
Нема образование	2%
Друго	6,5%

Табела 15 - Квалификации на испитаниците.

Б. МИСЛЕЊА ЗА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО

Првото прашање во врска со мислењата за претприемништвото на испитаните жени беше дали зборот претприемништво има негативна или позитивна конотација за испитаните жени, на што повеќето жени одговориле дека за тоа има позитивна конотација (80%), 15% од жените не биле сигурни и за 3 жени тоа имало негативна конотација.

Испитаниците исто така беа прашани дали нивното гледиште за претприемништвото се променило откако се преселиле во друга земја, на што 41% од жените одговориле дека има, а мнозинството, 50% од жените, одговориле дека не е.

Потоа, испитаниците биле прашани дали некогаш работеле има претприемачи, на што 44% одговориле дека имале, а 56% дека не работеле.

Тие, исто така, беа прашани дали некогаш размислувале да започнат сопствен бизнис, на што 75% одговориле дека имаат, а 25% одговориле дека не.

Во случај да имаа, од нив беше побарано да ги спомнат системите за поддршка на кои би можеле да сметаат за да започнат бизнис, со следниве одговори:

Согледани системи за поддршка	Процент
Семејството и роднините	34%
Локалните власти	7%
Мрежи на жени претприемачи	13,5%
Услуги за мигранти	11%
не знам	29%
Друго	5%

Табела 16 - Согледани услуги за поддршка.

Како што може да се види на табела 4, повеќето испитаници одговориле дека главниот систем на поддршка на кој можат да сметаат за да започнат бизнис се семејството и роднините, а потоа следат оние кои не знаат на што можат да сметаат. Се чини дека постои општ недостаток на свест за достапните институционални/владини услуги и програми за поддршка, што ја нагласува важноста од зголемување на знаењето во овие области.

На прашањето што сметаат дека е главна пречка за почеток на бизнис, најнаведената причина е недостатокот на ресурси, а потоа неможноста да се добие почетен капитал или други видови финансирање. Исто така, важно е да се истакне дека беа споменати и недостатокот на соодветно образование и недостатокот на Професионални вештини.

Причини	Одговори
Недостаток на ресурси	46

Не може да се добие почетен капитал или друго финансирање	44
Недостаток на мрежи	31
Недостаток на бизнис идеја	27
Недостаток на соодветно образование	26
Недостаток на Професионални вештини	22
Неизвесност за иднината	21
Недостаток на деловен партнер	20
Недостаток на бизнис начин на размислување	19
Недостаток на време	16
Недостаток на меки вештини	16
Задоволен сум од мојата моментална позиција	12
Културни причини	11
Семејни прашања	9
Добив премногу негативни повратни информации од други претприемачи	7
Незаинтересираност за претприемништво	4
Друго	6

Табела 17 - Пречки за започнување бизнис.

Имаше и прашање за тоа кои се основните вештини на еден претприемач. Жените кои одговорија беа замолени да гласаат за збир на вештини, класифицирајќи ја нивната важност од ниско до високо. Ова беа вештините наредени од најважни (повеќе позитивни гласови) до најмалку важни (помалку позитивни гласови):

1. Континуирано подобрување
2. Решавање на проблем
3. Креативност
4. Проценка на ризик
5. Доверба/издржливост
6. Лидерство и тимска работа

7. Чувство за иницијатива и претприемништво
8. Глобален начин на размислување
9. Комуникација
10. Културна свест
11. Преговарачки вештини
12. Критично размислување
13. Вмрежување
14. Управување со проекти
15. Валоризација и интелектуална сопственост
16. Трансфер на знаење
17. Комерцијализација

Иако сите споменати вештини се важни, постојаното подобрување се сметаше за врвна вештина која е фундаментална за еден претприемач.

Жените исто така беа прашани дали сметаат дека нивните јазични вештини се соодветни на земјата во која се наоѓаат, на што 64,5% одговориле дека се, а 35,5% сметаат дека нивните вештини не се соодветни.

Од испитаните жени беше побарано и да наведат кои три вештини ги сметаат за најважни за претприемничкиот менталитет. Ова беа најчесто цитираните вештини:

- Креативност
- Критично размислување
- Вмрежување
- Тимска работа
- Упорност
- Решавање на проблем
- Отпорност
- Трпение
- Планирање
- Одговорност
- Брилијантност
- Прецизност
- Отворено ум
- Визија
- Конкретност
- Објективност

- Иницијатива
- Жртвување
- Одлучност
- Критичка смисла
- Искуство
- Лидерство
- Констанца
- Конкурентност
- Почит
- Позитивизам
- Доверба
- Страста

На крајот, испитаните жени беа прашани кои области од нив ќе треба да ги подобрат и/или да ги развијат за да започнат бизнис.

Област	Одговори
Деловно планирање	66
Вмрежување	46
Самодоверба	45
Комуникација	39
Развој на бизнис идеја	38
Разбирање на целната група	31
Отпорност и претприемништво	30
Интеркултурни вештини	30
Креативност и иновативни вештини	30
Можност за забележување и препознавање вештини	29
Истражување на културата на хостинг и начини за интегрирање	27
Секојдневно решавање на проблеми	23

Ориентација на целна група	22
Друго (наведете)	6

Табела 18 - Вештини за подобрување/развивање.

Поголемиот дел од испитаниците ја истакнаа потребата да се знае повеќе за деловното планирање за да се започне бизнис, како и потребата да се развијат вештини за вмрежување.

Во суштина, испитаните жени ја препознаваат потребата да се развијат Професионални вештини кои имаат врска со знаењето за планирање и водење бизнис, но и потребата да се работи на меки вештини, како што се самоверба и комуникација. Дополнително, се смета дека е важна потребата да се работи на интеркултурните компетенции и да се истражува културата на земјата домаќин.

ДИРЕКТНИ ИНТЕРВЈУА И ФОКУС ГРУПИ

1. Заедницата ВИНБИЗ зборува сама за себе: релевантни наоди

Со цел подобро набљудување и разбирање на моменталната ситуација, како и горенаведените податоци, и за да се обезбеди квалитативен пристап, беа организирани директни интервјуа и активности на фокус групи во секоја земја учесничка, обраќајќи се на луѓе од различна националност, потекло и образование.

На учесниците им беа презентирани прашања, релевантни инфографици, видеа и резултати од истражувањето, на кои се водеше дискусија со коментари на лични искуства и верувања.

Иако секој учесник се соочуваше со различни проблеми и околности и честопати нивните мислења беа целосно контрадикторни, заедницата генерално изрази некои елементи на искуства и верувања кои беа заеднички не само меѓу учесниците во истата земја, туку и меѓу самите земји.

- Учесниците рекоа дека се соочиле со расистички и дискриминаторски или третман со предрасуди, особено за време на нивниот прв престој во Европа, иако некои не сметаа дека проблемот е од значителен размер - туку прашање на недостиг на разбирање и културни разлики.
- Повеќето доживеале дискриминација во нивниот академски и професионален живот, нудејќи им се само нискоквалификувани работни места или биле третирани/сметани поинаку поради нивните акцентски или јазични бариери.

- Потешкотии беа присутни и во нивниот секојдневен живот, без разлика дали станува збор за домување или справување со бирократијата која често немаше пристапна комуникација и одложени процеси на признавање на дипломите.
- Повеќето се надеваа на иднината и мило им е што овој проект прави напори да се насочи вниманието на оваа тема.
- Прашања за признавање на дипломи и јазични ограничувања, принудувајќи ги учесниците на пониски и послабо платени работни места. Прашања поврзани со бирократијата и притисокот на нерезлизирање на очекувањата.
- Иако беа соочени со предрасуди, некои учесници немаа никакви лоши искуства, веројатно благодарение на тоа што биле белци и оженети со европски државјанин.
- Беа опишани лошите услови за работа, кои понекогаш доведуваат до самовработување. Позитивен став, добра комуникација, меки вештини и инвентивност, соодветно советување и стручна помош беа некои од карактеристиките и вештините неопходни за самовработување.
- Јазичните курсеви едвај им се доделуваат на мажените жени со деца, поради верувањето дека тие ќе се грижат само за домаќинството. Силно беше поддржана потребата од лингвистички и интегративни курсеви за жени, подобри можности и антирасистичко и антисексистичко образование.
- Правните и административните бариери го сочинуваат главниот проблем, но исто така, ја отежнуваат интеграцијата на мнозинството мигранти кои сакаат да се преселат во друга земја,
- Потребна од механизми за поддршка, мапирање на националните можности за претприемништво и насоки за жените кои сакаат да започнат сопствен бизнис.
- Различни типови на мигранти може да понудат, како и да очекуваат различни работи врз основа на нивните вештини и способности.
- Тешок е балансот меѓу улогите на мајки и жени работнички, борбата при интеграцијата поради јазичните и образовните бариери, како и постоењето на помалку можности и помош во споредба со жените не-мигранти.
- Бирократските пречки предизвикуваат најмногу проблеми за интеграцијата, но економската ситуација и лошото планирање во самите држави каде се мигрира, исто така, не дозволуваат позитивен напредок.
- Расизмот е присутен кај од некои, но и љубовта и поддршката од останатите.
- Јавните институции не се директно во контакт со жените мигранти, особено со оние кои се заинтересирани за претприемништво. Постои недостаток од акциски планови.
- Иако на почетокот звучеше убаво и привлечно, некои учесници сметаа дека мигрирањето во Романија е потешко во пракса, со некои конзервативни елементи,

тешкотии во работата и без помош од институциите. Други тврдеа дека е многу лесно и им беше понудена поддршка.

- Јазичната и социјалната интеграција создаваат најголеми бариери. Како проблеми беа споменати и бирократските процеси како банкарски сметки и признавањето на образованието.

2. Цитати на ВИНБИЗ

“” Миграцијата е право, не можеме да одлучиме каде да се родиме, но можеме да избереме каде ќе ни биде домот.

Т.

“” Се чувствува како лебдење. Живењето во странска земја е како да лебдите помеѓу две култури.

П.

“” Не само што бараме интеграција меѓу културите, денес има итна потреба од поврзана интеракција.

Т.

“” Се чувствува како Одисеја.

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

И.

“” Соништата? Имам многу. Едноставно престанувам да се обидувам, бирократијата е премногу страшна.

с.

“” Да не се прави ништо е доста тешко. Тоа е еден вид на заслепување.

ц..

“” Тоа е јасно воочливо! Можам да видам бран на промени. Гладни сме за промени!

г.

ПОТРЕБНИ КОМПЕТЕНЦИИ

1. Претприемнички пристапот и специфични алатки

Вистина е дека кога започнувате нов бизнис треба да бидете подготвени за многу предизвици. Значи, како што сте подготвувате да го направите следниот чекор во вашата кариера, се јавува потреба од поседување на општи вештини кои се неопходни. Пред сè, треба да бидете љубопитни, бидејќи вистинската иновација доаѓа од размислувањето надвор од постоечките околности. Љубопитноста често може да се занемари, но кога станува збор за ваше стартување, учењето, истражувањето и размислувањето се од суштинско значење за да се најде најдоброто решение за сите проблеми со кои би можеле да се соочите. Љубопитноста за светот околу вас може да ги поттикне другите луѓе да го следат примерот и да ја изразат својата љубопитност. Второ, задолжително е да имате ефикасна комуникација бидејќи комуникациските и интерперсоналните вештини за работа обезбедуваат јасни очекувања, а ќе ги подобрат и односите меѓу соработниците. Ефективната писмена комуникација, како и вербалната, ќе ви помогне да изградите цврсти односи со вашите клиенти, клиенти и добавувачи. Продолжувајќи кон следниот чекор, една од најважните карактеристики на еден млад претприемач е креативноста. Сите почетни компании мора да се обидат да бидат поразлични од она што беило пракса до сега. Ако вашиот производ или услуга е ист како и другите работи на пазарот, зошто некој би го сакал вашиот производ или услуга? Преминувајќи во деловните вештини кои се важни, можеме да кажеме дека веб-развојот е една од најважните вештини. Поконкретно, првата интеракција помеѓу бизнисот и новиот клиент ќе биде преку веб-развојот. Новата реалност на пандемијата КОВИД-19 ги принуди компаниите да се фокусираат на нивното онлајн присуство, и како резултат на тоа, потпирањето на веб-развојот презеде водство. Овој нов свет управуван од технологијата е ќе остане, така што поседувањето одредено техничко знаење е од витално значење. Финансиските вештини се исто така многу важни, затоа што не само што ви е потребна финансиска поддршка за да го започнете вашиот бизнис, туку исто така треба да одржувате прилив на финансии за да останете во бизнисот. И иако не треба да бидете финансиски професионалец, вреди да се запознаете со основите на деловните финансии. Ова ќе ви помогне да ги разберете вашите буџети и финансиски перформанси. Следната деловна вештина е планирањето на проекти и стратегии. Познавањето на основите на планирање на проект, за понатамошно успешното управување, е навистина

важна вештина што треба да ја поседувате кога започнувате нов бизнис. Делегирањето на различни задачи на други ќе ја заврши работата многу побрзо.

Следниот е отпорноста. Отпорноста звучи како „мека“ вештина, но таа е сè друго освен тоа. Сите мали бизниси минуваат низ неуспеси, и ако немате вештини да издржите и да научите од тие неуспеси, тогаш немате шанси да водите успешен бизнис долгорочно.

Голем дел од справувањето со неуспехот е да имате начин на размислување за раст.

Наместо да ги гледате неуспесите како неуспеси, важно е да ги гледате како можности за учење кои ве носат чекор поблиску до идниот успех. Во спротивно, ако неуспесите ги гледате како граници на вашите можности, во суштина сте поставиле граница околу тоа колку голем вашиот бизнис може да расте ¹²⁹.

Понатаму, постои потреба и од вештини за технолошка вештина. Најсуштинските алатки на современиот претприемач се веројатно компјутерот и паметниот телефон. Да се остане на врвот на најновите технолошки трендови овие денови може да се чувствува речиси невозможно. Но, ако сакате да започнете бизнис, вреди да одвоите дополнително време за да ја запознаете новата технологија додека се појавува на пазарот. Кога ќе можете да ја искористите моќта на технологијата во вашиот бизнис, многу области стануваат полесни. На пример, кога знаете како да го користите најдобриот финансиски софтвер, правењето платен список и следењето на приходите стануваат поедноставни. Познавањето на социјалните медиуми ќе ви помогне да го пласирате вашиот бизнис, па дури и да привлечете вработени. Веројатно ќе треба многу да користите Excel и Microsoft Word. Бидете подготвени секогаш да се прилагодувате на новите и подобрени технологии ¹³⁰.

Друга суштинска деловна вештина е емоционалната интелигенција, а истражувањата покажуваат дека таа е водечки показател за перформансите на работното место. Според една неодамнешна студија на TalentSmart, 90 отсто од врвните изведувачи имаат висок степен на емоционална интелигенција. Емоционалната интелигенција обично е поделена на четири концепти: самосвест, самоуправување, социјална свест и управување со односите. Накратко, оваа вештина се однесува на вашата способност да ги разберете вашите емоции и како тие влијаат на одредени ситуации, како и на вашата способност да препознаете и да влијаате на емоциите на другите. Без разлика на вашата индустрија или позиција, имајќи ја оваа свест за себе и за оние околу вас ќе ви овозможи да имате поголема контрола врз вашите интеракции, како и да ви помогне вас и вашиот тим ефективно да ги постигнете целите ¹³¹.

Менаџерското и лидерското искуство е следната деловна вештина што треба да ја поседува еден млад претприемач. Лидерството и правилното управување со луѓето се една од најважните вештини потребни за вашиот стартап да биде успешен. Добрите лидери можат

¹²⁹Петроне, П. (2017). Како да започнете бизнис: 6 вештини што секој претприемач треба да ги знае.

¹³⁰Де Оливеира, Е. (2021). 9 основни вештини што ви се потребни за да започнете и да водите успешен бизнис.

¹³¹Мет, Г. (2019). 10 ВАЖНИ ДЕЛОВНИ ВЕШТИНИ ПОТРЕБИ НА СЕКОЈ ПРОФЕСИОНАЛЕН.

да имаат огромно влијание врз бизнисот, па затоа е важно да се знае што го прави добар лидер. Мотивирањето на вашите соиграчи и соработници ќе им помогне да ги постигнат своите цели и затоа ќе го подобрат успехот на вашиот стартап.

Следно е вмрежувањето. Градењето добри односи со другите ќе му помогне на вашиот бизнис да ја добие потребната поддршка и ќе го поттикне растот. Вмрежувањето е најдобриот метод за тоа. Ефективното вмрежување може да ви помогне да споделите знаење, да искористите нови можности и да ја изградите вашата репутација. Можете исто така да запознаете други мали бизниси и стартапи и да си поаѓате едни со други. Вмрежувањето често може да се занемари кога поставувате стартап - на крајот на краиштата, ќе се најдете со илјада и една различни работи што треба да ги правите истовремено. Но, градењето професионални мрежи е толку важно и вреди за време и напор. Ќе добиете повеќе знаење, а исто така ќе ја надградите вашата самодоверба преку разговор и вмрежување со луѓе ¹³².

2. Потребни компетенции за жените мигранти да започнат сопствен бизнис

Меки вештини

Меките вештини ги вклучуваат и личните карактеристики како доверба, дисциплина и самоуправување и дополнително социјални компетенции како на пример тимска работа, комуникација и емоционална интелигенција. Едно лице може да ги развие своите меки вештини не само преку формални контексти за учење (на пр. училиште, курсеви за обука), туку и во неформални контексти (на пр. работни контексти или волонтерски искуства) или неформални (на пр. животни искуства) ¹³³.

Дополнително, меките вештини се вештините што му овозможуваат на еден претприемач да се вклопи на работното место. Тие вклучуваат личност, став, флексибилност, мотивација и манири ¹³⁴.

Нема сомнение дека комуникациските вештини се клучни за сите животни аспекти и интеракции, вклучувајќи ја и комуникацијата поврзана со работата. Грците претпочитаат контакти лице в лице наместо телефонска или писмена комуникација и личните односи се високо ценети. Затоа, владеењето на јазикот треба да биде очигледна квалификација. За жените мигранти, грчкиот јазик е општ проблем, што ја намалува нивната способност да ги развијат своите меки вештини.

¹³²FORTUNE ГРЦИЈА. (2019). TMF: Н Грција има најповолно деловен простор во светот.

¹³³Боерчи, Д., Ди Мауро, М., и Сарли, А. (2020). Насоки за идентификација и проценка на меките вештини на мигрантите.

¹³⁴Дојл, А. (2021). Врвни меки вештини кои работодавците ги ценат со примери.

Покрај тоа, еден претприемач треба да има способност да идентификува проблем, да ги пронајде најважните параметри во сложените проблеми и на крајот да најде креативни и практични решенија за секој од нив. Решавањето проблеми е методологија која можеби изгледа механичка, но е многу креативен процес. Жените мигранти дефинитивно можат да ја развијат оваа вештина и со некои стручни лекции ќе имаат знаење да го решат секој проблем.

Друг аспект на меките вештини е комуникацијата (Комуникативни вештини). Не е дадено дека секој човек може точно и јасно да се изразува на говорен или пишан јазик. Во секој дел од секојдневниот живот, а особено на работа, секој треба да може ефективно да ја пренесе својата порака, приспособувајќи го својот стил и експресивност според приликата. Од пишување е-пошта и целосно документирање на извештај, до давање детална презентација пред мала или голема публика, денешниот претприемач треба да биде способен да ја пренесе својата порака на темелен, јасен и насочен начин. Како што споменавме претходно, нашата целна група може да има тешко време со оваа вештина, но со правилна пракса тие ќе можат да станат многу вешти.

Во лидерските квалификации, што е способност за управување, развој и поттикнување на човечките ресурси со цел максимални перформанси е дел од секоја лидерска личност. Дополнително, можноста за преземање одговорност и иницијатива за реализација на проект на високо ниво во одредени рокови се посебни вештини за секоја мигрантка која сака да ја изгради и унапреди својата кариера ¹³⁵.

Конечно, приоритизацијата, организацијата и способноста за управување со стресот се некои од најважните вештини. Обврските во работната средина се бескрајни, што предизвикува конфузија, стрес и на крајот намалени перформанси. Меѓутоа, правилното одредување приоритет на задачите и демонстрацијата на флексибилност во организирањето на работата на ефикасен начин е особено важна вештина за ефикасно водење на бизнисот. Во опкружувањето на секоја модерна компанија, обврските се многу, а временскиот притисок е речиси секојдневен феномен. Да се биде ефикасен, дури и кога обемот на работа е тежок, и справувањето со проблемите на позитивен начин се клучни вештини за издвојување на вашиот бизнис.

Една од најважните напорни вештини во денешно време е дигиталниот маркетинг. Ако еден претприемач сака да го развие својот бизнис, еден од најважните аспекти е да го развие својот дигитален маркетинг. Ова може да генерира значителен приход, така што имањето

¹³⁵Групацијата Хаџи Филакс. (2020). Групацијата Хаџи Филакс. На професионалните и социјалните вештини (Soft Skills) се информации за иднината на работата: <https://hatzifilax.com/2021/08/04/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BE/>

маркетинг стратегија ќе го олесни овој процес. Дигиталниот маркетинг исто така може да му помогне на претприемачот да вработи нови вработени ¹³⁶.

Професионални вештини

Главната разлика помеѓу меките вештини и Професионалните вештини е во тоа што Професионалните вештини се специфични или специјализирани компетенции кои се неопходни за извршување на одредени работни места во одредени сектори. Од една гледна точка, Професионалните вештини се строго специфични за работата, тесно поврзани со знаењето, лесно се набљудуваат, се мерат и се обучуваат. Тие ги сочинуваат основните професионални барања на работното место и главно ги претставуваат когнитивните способности ¹³⁷.

Општо земено, Професионалните вештини се специфични компетенции, вештини, знаења и способности потребни за извршување на одредена задача или улога. Тие можат да се научат преку образование и професионален развој. Обично, тие се технички (но не секогаш) и лесно мерливи ¹³⁸.

Исто така, Професионалните вештини се однесуваат на знаењето и способноста што му се потребни на едно лице за да ја заврши својата работа или да го води својот бизнис. Поради оваа причина, важно е мигрантката да ги поседува вештините споменати во следните параграфи, за да може да се натпреварува со други претприемачи.

Покрај тоа, продажните вештини се исто така меѓу најважните. Ако некој не може да го продаде својот производ или услуга, тој не може да биде претприемач. Ова важи за и после склучувањето на договор. Повеќето рани етапни деловни продажби се преку директна лична комуникација, така што управувањето со односите е можеби уште поважно од склучувањето на договори.

Конечно, може да се додаде и финансиската писменост. Една од најважните „напорни“ вештини овие денови е финансиската писменост. На најосновно ниво, новиот претприемач треба да разбере како да пресмета колку пари троши и заработува секој месец. Ова е првиот чекор во креирањето буџет и обезбедувањето одржливост на бизнисот. Овој тип на финансиска анализа е исто така еден од првите чекори во пишувањето на формален бизнис план, кој му е потребен на секој ако има намера да го финансира својот бизнис со заем ¹³⁹.

¹³⁶Учете во иднина. (2021). Учете во иднина. Деловни вештини за стартапи: <https://www.futurelearn.com/info/blog/business-skills-for-startups>

¹³⁷Тунтопулу, М., Дросос, Н., и Влачаки, Ф. (2021). Проценка на Професионалните вештини на мигрантите, бегалците и барателите на азил: културна адаптација и психометриски својства на NADINE тестовите за Професионални вештини.

¹³⁸РЕШЕНИЕ ЗА УЧЕЊЕ ВАЛАМИС. (2021). ВАЛАМИС. Професионални вештини наспроти меки вештини: <https://www.valamis.com/hub/hard-skills-vs-soft-skills#hard-skills>

¹³⁹Водич финансиски. (2021). Водич финансиски. Вештините што ви се потребни за да започнете бизнис во 2022 година (и како да ги развиете): <https://www.guidantfinancial.com/blog/small-business-skills/>

Кај некои од овие вештини, мигрантката може да се соочи со одредени потешкотии поради јазичните бариери или нивното образовно ниво. Сепак, тие би биле сосема способни да решат каков било проблем доколку ја имаат вистинската помош и курсеви за обука.

ДОБРИ ПРАКТИКИ И ПРЕТХОДНИ ИСКУСТВА

1. Вовед

Следнава анализа на проектите претставува одлична можност да се разбере важноста на интеграцијата на мигрантите во општеството. Нивните резултати ни помогнаа да ги запознаеме реалните потреби на мигрантите (и поконкретно на мигрантите) во однос на деловната култура. Исто така, да се разбере потребата да се подобрат услугите што ги обезбедуваат јавните организации за жените мигранти за претприемништво или развој на активности кои ја подобруваат нивната социјална и економска интеграција. Освен тоа, стана јасно дека миграцијата може да даде позитивен придонес за јавните финансии и благосостојбата на земјите домаќини, доколку земјите се обидат да им помогнат на мигрантите, да им дадат можности да ги покажат своите способности.

Сепак, резултатите од овие програми се привремени и се чини дека проблемот сè уште постои. Мигрантите и понатаму се соочуваат со сериозни проблеми во однос на нивната интеграција, а можностите за градење подобра иднина преку водење на сопствени бизниси се ограничени. Поради оваа причина, проектите како претходните се важни да продолжат да постојат. Брзата и успешна интеграција е од суштинско значење за да се максимизираат можностите создадени од миграциските текови, како и да се промовира социјалната кохезија и инклузивен развој и способноста на мигрантите да станат самостојни и продуктивни граѓани.

2. База на добри практики

ПОРТУГАЛИЈА

Неколку проекти во Португалија се однесуваат на женското претприемништво, а исто така и на мигрантското претприемништво (иако се чини дека нема таков што е конкретно насочен кон претприемничките жени кои се исто така мигранти). Два примери се опишани подолу, еден конкретно фокусиран на граѓаните мигранти, а другиот на жените:

ПЕИ - Проект за промоција на мигрантско претприемништво (PEI – Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante)

- Организатори

Оваа иницијатива е организирана од 2009 година од страна на ACM (Alto Comissariado para as Migrações – Висок комесаријат за миграции).

Критериуми за избор на учесници

Учесниците треба да бидат граѓани мигранти кои имаат намера да структурираат бизнис идеја, со цел нејзино спроведување.

- содржина

Оваа иницијатива се состои од курс кој му помага на учесникот да структурира бизнис идеја и да развие вештини за претприемништво. Дополнително, по завршувањето на курсот, учесниците имаат пристапот до консултантски и тематски работилници и настани.

- Времетраење

Курсот трае 62 часа и се спроведува во текот на 10 недели (со 10 колективни сесии и 8 индивидуални сесии).

- Очигледни силни и слаби страни на содржината на курсот или друга гледна точка

Студија за евалуација беше спроведена во 2014 година¹⁴⁰, а мнозинството (88%) од учесниците кои учествуваа во студијата беа задоволни од резултатите. По завршувањето на курсот, забележано е зголемување на бројот на самовработени лица (од 5% на 12%) и намалување на лицата кои биле невработени повеќе од една година (од 10% на 8%), како и на оние кои биле во долгорочна невработеност (од 49 на 38%). Исто така, по завршувањето на курсот, 9% од испитаниците продолжиле да создаваат сопствен бизнис. Затоа, може да се каже дека една од силните страни на овој курс била тоа што тој всушност им помогнал на некои од неговите учесници да најдат вработување и/или да создадат сопствен бизнис. Дополнително, било објавено дека сесиите исто така им помогнале на учесниците да ги развијат своите вештини за португалски јазик и стекнале знаења за португалското законодавство и законите за работни односи. Една од воочените слабости на курсот бил тоа што не постојат механизми за следење на лицата кои се откажуваат од курсот или не добиваат писмо со препорака. Сепак, генерално, курсот ги оправдал очекувањата на повеќето учесници.

- Резултати. Дали овие курсеви го зголемија претприемништвото кај жените мигранти? На кои полиња?

¹⁴⁰ Barroso, S. et al (2014). *Estudo de Avaliação de Impacto u Resultados do Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante*. ACM, IP

Студијата која ги оценува резултатите од оваа програма не прави разлика помеѓу мажите и жените, ниту пак се фокусира на одредени области.

- Научени лекции. Што можеме ние (конзорциумот Калеидоскоп) да научиме од овие најдобри/најлоши случаи?

Овој проект е позитивен пример за добра практика и како курсевите фокусирани на претприемништво и развој на поврзани вештини и бизнис планови може да имаат опиплив ефект врз вработувањето и социо-економскиот статус на заедниците на мигрантите.

Програма [FAME](#)

- Организатори

Оваа програма е развиена од Институтот за поттикнување и развој на претприемништвото во Португалија – ИФДЕП (IFDEP – Instituto para o Fomento e Desenvolvimento do Empreendedorismo em Portugal).

- Критериуми за избор на учесници

Оваа програма е наменета за вработени или невработени жени кои сакаат да се вклучат на пазарот на труд, преку самовработување. Приоритет имаат специјализантите кои веќе дадоа кохерентни бизнис планови/проекти.

- Содржина

Курсот е структуриран во три оски. Првата се состои од сесии за обука насочени кон опремување на учесниците со основни знаења за управување со креирање и водење на нивните бизниси. Овој курс се фокусира на создавање на микро и мали компании. Втората оска е за консултации. Ова им е достапно на специјализантите кои ја завршуваат обуката и продолжуваат да го креираат својот бизнис, со цел да се поддржи консолидацијата на нивните бизнис планови и нивната објективна имплементација. Последната оска е финансиската поддршка. Приправниците кои ќе го завршат курсот и ќе имаат деловен план одобрен од ИФДЕП може да добијат финансиска поддршка во износ од 12 пати поголема од вредноста на Индексот на социјална поддршка.

- Времетраење

Времетраењето на програмата не е наведено на веб-страницата, но за компаниите создадени во рамките на проектот ќе имаат право на консултации до 80 часа.

- Очигледни силни и слаби страни на содржината на курсот или други гледишта

Јаките страни на оваа програма се поврзани со фактот дека таа го поттикнува развојот на женските вештини кога станува збор за претприемништвото и исто така има можност да

понуди финансиска помош за започнување бизнис, нудејќи насоки во почетните фази на бизнисот. Друга силна страна е и тоа што програмата е потполно бесплатна за учесниците. Иако пристапот до специфичната содржина на курсот не е достапен онлајн, се чини дека тој е доста сеопфатен и има многу случаи на успех, на жени кои започнуваат бизнис по неговото завршување.

- Резултати. Дали овие курсеви го зголемија претприемништвото кај жените мигранти? На кои полиња?

Да, веб-страницата на иницијативата содржи дел наречен Сид на славните, во кој се прикажани примери на успешни компании во многу области, меѓу кои туризам, сместување, фотографија, храна и пијалоци, убавина, финансиски/правни консалтинг, производи за уметност, облека, меѓу другото.

- Научени лекции. Што можеме ние (конзорциумот Калеидоскоп) да научиме од овие најдобри/најлоши случаи?

Се чини дека оваа програма е доста успешна, покажувајќи ги предностите од комбинирањето на обуката со консултантството, а исто така и со користа од финансиската помош.

ИТАЛИЈА

Валоризирајте мигранти со високи вештини (<http://valorize.odl.org/>)

Проектот Valorize е европски проект кој се фокусира на возрасни мигранти со средно-високи професионални компетенции кои или не можат да учествуваат на пазарот на трудот или имаат ниски позиции во споредба со нивните квалификации. Проектот има за цел да ги подобри меките вештини на мигрантите кои бараат работа или работат на пониски позиции, преку обезбедување евалуација и обука за меки вештини, како и развој на е-портфолио и видео биографија што ги покажува тие вештини. Проектот има за цел да развие 4 резултати за да им помогне на професионалците, компаниите, обучувачите, агенциите за вработување и мигрантите во нивните напори да ја подобрат вработливоста и интеграцијата на мигрантите на пазарот на труд.

Дигитални методи за обука за поддршка на претприемничкото учење на жените мигранти - Let's Digital

<https://lets-digital.eu/>

Проектот има за цел да ги опреми професионалците кои работат со жени мигранти со дигитални вештини за да ја подобрат нивната способност да обезбедуваат активности за

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

обука и други сродни услуги преку ИКТ алатки. Учесниците, исто така, ќе се стекнат со вештини за претприемништво за поддршка на жените мигранти во дефинирањето на нивните правци на пазарот на трудот, како и меки вештини за мултикултурализам, комуникација и родови прашања. Проектот е финансиран од програмата Еразмус+, Клучна акција 2 - Партнерства за подготовка за дигитално образование.

„Поддржете ме“

„Поддржете ме“ е иницијатива создадена за да се задоволат потребите за обука кои се појавија за време на претходен проект наречен „Развивање на референца на вештини и модули за обука кои го фаворизираат вклучувањето на мигрантите во Европа - DIME “. За време на проектот DIME, практичарите вклучени во пилот фазата изразија силна желба да бидат обучени за конкретни теми поврзани со интеркултурните компетенции. Поддржете ме има за цел да ја задоволи оваа потреба за обука, преку мултидисциплинарен и мултипрофесионален пристап, преку обезбедување на клучните знаења и информации што им се потребни на практичарите за да поттикнат ефективно и ефикасно социјално и професионално вклучување на мигрантите. Проектот е финансиран од програмата Еразмус+, Клучна активност 2 - Стратешки партнерства за образование на возрасни.

Refu'In – иновативна алатка за вклучување на бегалците

Проектот Refu'In има за цел да ги идентификува и шири добрите практики, на локално, национално и европско ниво, со фокус на полето на социјалната вклученост на бегалците и барателите на азил примени во земјите на ЕУ. Благодарение на анализата на идентификуваните добри практики, ќе се развие комплет за обука што ќе им овозможи на сите вклучени партнери да обучуваат техничари, социјални работници и сите оние кои се вклучени во мигрантските услуги со цел да се подобрат стратегиите за интервенција кај барателите на азил и имателите на меѓународна заштита. Проектот е кофинансиран од Европската комисија во рамките на Програмата Еразмус+ 2019 година, Клучна активност 2 - Стратешки партнерства за образование на возрасни.

Претприемач мигрант (MigrEntrepreneur-MigrEnt) <https://qbsgewerkstatt.de/migrentrepreneur/>

Проектот има за цел да претстави примери од најдобра практика за претприемничко учење и старт-ап на мигранти или бегалци, интегрирајќи успешни пристапи во образовните мерки потребни за зајакнување на мигрантите, обезбедување на вештини, кои се признаени и во други држави, а доколку планираат да се преселат. Фокусот на проектот е претприемничкото учење. „Образованието за претприемништво ги подготвува луѓето да бидат одговорни и претприемнички поединци. Тоа им помага на луѓето да ги развијат вештините, знаењата и ставовите неопходни за да ги постигнат целите што самите ги поставуваат.

ГЕРМАНИЈА

Почеток на бизнис, миграција, интеграција (EMI: Existenzgründung, Migration, Integration)

Проектот ЕМИ (Координативен и консултантски центар за стартап, миграција и интеграција) има задача да ги поддржи мигрантите на нивниот пат кон самовработување и да ги придружува во фазата по формирањето. Проектот е наменет за дипломирани студенти и квалификувани работници со миграциско потекло кои се заинтересирани да основаат сопствен бизнис. Чекор по чекор, поддршката се обезбедува до регистрација на самовработување, на пример во формулирањето на бизнис идејата во бизнис планот, финансирањето или во справувањето со администрација како што е регистрацијата на бизнис. Проектот ги придружува почетниците од идејата до бизнис планот до регистрацијата, советува и поддржува. Ова функционира преку консултации, коучинг и сеопфатен опсег на работилници за важни економски теми, вклучително и „деловен германски“ и даночно право.

ЕМИ е финансиран од покраината Саксонија-Анхалт и Европскиот социјален фонд. ePlan consult GmbH и RKW Sachsen-Anhalt GmbH се одговорни за имплементација. Учесството е бесплатно.

МИГРИС – Мигранти започнуваат бизнис во Сап (MIGRIS – Migrantinnen und Migranten gründen im Saarland)

Проектот обезбедува поддршка ориентирана кон целните групи со сопствена експертиза и долгогодишно искуство во областите на стартап и миграција/интеграција. МИГРИС ги советува и ги придружува претприемачите со миграциска историја на начин чувствителен на јазикот и на миграцијата. На овој начин тие сакаат да привлечат нови, иновативни и одржливи компании во Сап. Целите се, да се поддржат успешните стартап, да се избегнат несигурни стартап, да се подигне и да се обезбедат информации за темата на стартап, а со тоа да се зајакне економијата на Сап.

МИГРИС е финансиран од Министерството за економија, иновации, дигитална и енергија и Европскиот фонд за регионален развој. FITT - Институт за трансфер на технологија Универзитетот за технологија и економија на Саарланд gGmbH ePlan consult GmbH се одговорни за имплементација. Учесството е бесплатно.

МИГРАНТИ основачи - Перспектива за самовработување (MIGRANTINNEN gründen - Perspektive Selbständigkeit)

Проектот обезбедува консултации и едукација за мигрираните жени, кои се заинтересирани да започнат сопствен бизнис. Проектот дава поддршка бидејќи за успешна реализација е потребно интензивно планирање однапред. Помага да се прегледаат личниот профил на старт-ап и индивидуалните животни ситуации и им дава на луѓето знаење за започнување бизнис. Тоа помага да се развијат стратегии за реализација на деловни концепти и нуди консултации, индивидуални проверки на компетентност и работилници прилагодени на индивидуалните потреби. Проектот, исто така, поддржува градење соодветна мрежа преку настани и придружба во редовната почетна инфраструктура.

Тоа е специјален проект на Координативната канцеларија Жени и бизнис и е финансиран од Хесијанското Министерство за економија, енергија, транспорт и домување (HMWEVW), Европскиот фонд за регионален развој (ЕРДФ) и Одделот за жени на градот Франкфурт на Мајна.

РС МАКЕДОНИЈА

ПРОГРАМА ЗА САМОВРАБОТУВАЊЕ

ДАТУМ НА ПОЧЕТОК, април 2009 година, ДАТУМ ЗА КРАЈ, декември 2018 година

СТАТУС, завршен

БУЏЕТ: 18.941.899 долари

ПРОЕКТНА КАНЦЕЛАРИЈА, УНДП РС Македонија

ПАРТНЕР ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ

Мин.Политика за труд и општество МКД

ДОНАТОРИ: ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ВЛАДАТА НА РС МАКЕДОНИЈА И ОБЕДИНЕТИ НАЦИИ

Резиме

Програмата за самовработување е суштински дел од стратегијата за вработување на земјата и националните активни мерки на пазарот на трудот кои се дизајнирани да промовираат паметен, одржлив и социјално инклузивен раст. Главната цел на овој проект е

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

да се намали невработеноста преку поттикнување на создавање мали бизниси кои ќе обезбедат егзистенција за успешните претприемачи.

Активности:

- Обука за претприемништво за развој на деловни вештини,
- Поддршка во развојот на бизнис план,
- Регистрација на компанија,
- Обезбедување на почетни грантови во форма на опрема и/или материјални средства,
- Поддршка за коучинг и менторство.

Програмата се спроведува во сите општини низ државата.

Резултати:

- Во периодот од 12 години, повеќе од 33.000 невработени лица се пријавиле за програмата;
- над 14.000 кандидати посетувале обуки за претприемништво и изработка на бизнис план;
- Од неговиот почеток во 2007 година, овој проект им овозможи на над 11.000 луѓе да отворат сопствен бизнис;
- 35% од овие бизниси се раководени од жени претприемачи и 30% од млади луѓе;
- Извонредни 70% од компаниите создадени преку проектот сè уште се активни и денес;
- Повеќе од 13.000 лица се вработени на полно работно време во Програмата за самовработување и отворање работни места за поддршка на постоечките мали и средни претпријатија, граѓански организации и социјални претпријатија;
- Досега обуката за претприемништво ја завршиле 198 лица со попреченост, а регистрирани се 146 бизниси. 32,19% се жени со попреченост претприемачи кои отвориле сопствен бизнис;
- Оваа програма помогна да се намали националната стапка на невработеност за 3%.

Планирање и дискурс за миграциска политика базирана на докази во РС Македонија

ДАТУМ НА ПОЧЕТОК: 28.10.2020, ДАТУМ НА КРАЈ: 27.04.2023

СТАТУС: Во тек

БУЏЕТ: 1.500.000 долари

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Земја: РС Македонија

Вкрстена тема(и): Пристапот на целата влада; Пристапот на целото општество

Агенција за спроведување: Меѓународна организација за миграција (ИОМ); Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР); Фонд за население на Обединетите нации (УНФПА)

Клучна цел

РС Македонија е погодена од силни мешани миграциски движења, но нема сигурни податоци за да ја изгради својата миграциска политика. Финансирана од Мулти-партнерскиот фонд за миграција, целта на оваа заедничка програма е да се зајакне националниот капацитет за собирање, споделување и анализа на податоци и поддршка на развојот на миграциска политика базирана на докази. Заедничката програма, исто така, се фокусира на користење на собраните докази за да се подигне свеста за миграцијата кај пошироката јавност и да се спречи ксенофобијата и стигматизацијата на мигрантите и бегалците.

Главни активности

Првичната проценка на потребите била спроведена преку консултативен процес во кој активно беа ангажирани агенциите на ОН и националната влада. Со акцентот ставен на размената на податоци меѓу клучните институции и активното вклучување на Државниот завод за статистика и три различни министерства, оваа заедничка програма е силно втемелена на принципот на соработка со владата. Заедничката програма, исто така, ја интегрира целата димензија на општеството, како што е потврдено со ангажманот со различни засегнати страни, вклучително и регионални меѓувладини организации, национални граѓански организации, тинк-темнови, приватниот сектор, академската заедница и локалните заедници. Утврдени се комплементарности со постојните или планираните програми кои би гарантирале одржливост. Особено, заедничката програма би обезбедила интеграција на димензијата на миграцијата во клучните постоечки механизми за собирање податоци како што се претстојниот попис и годишното истражување на работната сила. Иновацијата е исто така многу присутна преку поддршката што ѝ се дава на земјата во експериментирањето за прв пат со употреба на големи групи на прокси податоци или „големи податоци“.

Корисници

Креатори на политики, мигранти и бегалци

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

Проектот за експанзија на мали бизниси

ДАТУМ НА ПОЧЕТОК: 01.04.2012, ДАТУМ НА КРАЈ: 31.03.2017

СТАТУС, завршен

БУЏЕТ: 6.700.000 долари

УСАИД РС МАКЕДОНИЈА, АМБАСАДА НА ШВАЈЦАРИЈА

Резиме

Проектот на УСАИД за експанзија на мали бизниси во Македонија (SBEP) беше петгодишен проект, кофинансиран од швајцарската влада и имплементиран од корпорацијата КАРАНА, дизајниран да ги зајакне капацитетите на приватниот сектор за да го поттикне регионалниот економски развој и отворањето нови работни места во одредени региони во Македонија.

Нејзините цели беа да ги ангажира бизнис лидерите, локалните власти, центрите за регионален развој и другите институции за да ги идентификуваат можностите на пазарот за раст и создавање работни места, да го надградат капацитетот на микро, малите и средните претпријатија (ММСП) да одговорат на новите пазарни можности, како и растење и зајакнување на капацитетот на деловните услужни организации (ОБС) за подобро да ги идентификуваат и да им служат на потребите на ММСП, истовремено градејќи го потребниот капацитет за работна сила за поддршка на растот на ММСП.

Научени лекции**Жени во бизнисот:**

- Фондацијата „Егалите“ бара средства за професионалниот менаџерски кадар со цел да се обезбеди нивна одржливост и раст на Фондот за поддршка на жени и млади претприемачи.
- Потребен е катализатор како Фондацијата Egalite за да се задржи придонесот на јавниот и приватниот сектор за растот и женското и младинското претприемништво во Полог.
- Растечките бизниси во сопственост на жени се најдобриот пристапот за економско зајакнување на жените во конзервативните рурални области (претежно муслимански), што е предуслов за поголема вклученост во демократските процеси.

РС МАКЕДОНИЈА Програма за самовработување

ДАТУМ НА ПОЧЕТОК, април 2009 година, ДАТУМ ЗА КРАЈ, декември 2018 година

СТАТУС, завршен

БУЏЕТ: 18.941.899 долари

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

ПРОЕКТНА КАНЦЕЛАРИЈА, УНДП РС Македонија

ПАРТНЕР ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ

Мин. Политика за труд и општество МКД

ДОНАТОРИ: ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ВЛАДАТА НА РС МАКЕДОНИЈА И ОБЕДИНЕТИ НАЦИИ

Резиме

Програмата за самовработување е суштински дел од стратегијата за вработување на земјата и националните активни мерки на пазарот на трудот кои се дизајнирани да промовираат паметен, одржлив и социјално инклузивен раст. Главната цел на овој проект е да се намали невработеноста преку поттикнување на создавање мали бизниси кои ќе обезбедат егзистенција за успешните претприемачи.

Активности:

- Обука за претприемништво за развој на деловни вештини,
- Поддршка во развојот на бизнис план,
- Регистрација на компанија,
- Обезбедување на почетни грантови во форма на опрема и/или материјални средства,
- Поддршка за коучинг и менторство.

Програмата се спроведува во сите општини низ државата.

Резултати:

- Во периодот од 12 години, повеќе од 33.000 невработени лица се пријавиле за програмата;
- над 14.000 кандидати посетувале обуки за претприемништво и изработка на бизнис план;
- Од неговиот почеток во 2007 година, овој проект им овозможил на над 11.000 луѓе да отворат сопствен бизнис;
- 35% од овие бизниси се раководени од жени претприемачи и 30% од млади луѓе;
- Извонредни 70% од компаниите создадени преку проектот сè уште се активни и денес;
- Повеќе од 13.000 лица се вработени на полно работно време во Програмата за самовработување и отворање работни места за поддршка на постоечките мали и средни претпријатија, граѓански организации и социјални претпријатија;

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

- Досега обуката за претприемништво ја завршиле 198 лица со попреченост, а регистрирани се 146 бизниси. 32,19% се жени со попреченост претприемачи кои отвориле сопствен бизнис;
- Оваа програма помогна да се намали националната стапка на невработеност за 3%.

ГРЦИЈА

Во последните години Грција се обидува да понуди се повеќе можности во деловното образование, особено на мигрантската заедница. Некои од најважните проекти ќе бидат анализирани во следните параграфи, во обид да се разбере нивната цел, резултати и лекции.

ПРОЕКТ АТИНА (Пристапот за валоризирање на високиот претприемнички потенцијал на жените мигранти да придонесот за нивната социјална и економска интеграција) ¹⁴¹.

Времетраење: 2021 -2022 година

Организатори:

- АМИФ- Генерален директорат за миграција и внатрешни работи на Европската комисија
- Грчка фондација за европска и надворешна политика (ЕЛИАМЕП)

Опис: Целта е да придонесе за економската и социјалната интеграција на жените мигранти во општеството на ЕУ преку подобрување на услугите за поддршка на претприемништвото ориентирани кон жените мигранти и создавање специфичен претприемнички пат за нив.

Критериуми за избор: Придобивка од проектот имаа 210 жени мигранти и ги зголемија капацитетите на повеќе од 35 професионалци.

Содржина:

1. Вештини за обука на грчки јазик.
2. Поддршка за бирократските процедури поврзани со грчката јавна администрација.
3. Обука за бизнис финансии вклучувајќи и правење бизнис план.
4. Обука за маркетинг.
5. Пристапот до можности за јавни набавки.
6. Пристап до финансирање, заеми, микрофинансирање.
7. Информации за општите програми за поддршка на претприемништвото.
8. Трговски организации и вмрежување.

Јаки и слаби страни:

¹⁴¹Атина. Атина. <https://athenaproject.net/>

- Идентификување и анализа на потребите на жените мигранти кон претприемништвото.
- Идентификување на добри практики.
- Подготовка на материјали за поддршка и активности за жени-претприемачи мигранти.
- Обука на професионалци, професионалци од организациите кои работат со претприемачи обучени за различните теми идентификувани од идентификацијата на потребите и барањата на жените мигранти.
- Лична проценка и обука за создавање на нови компании, изработка на бизнис планови, иновации и дигитални вештини.
- Шеми за финансиска поддршка.
- Совети и придружна услуга за добивање микрокредити, финансирање на нивната деловна активност, грантови и субвенции достапни за претприемачите.

Резултати:

- Подобрено знаење за потребите и барањата на жените мигранти, кои ги надополнуваат претходните трудови и истражувања со дополнителни полиња на истражување и практичен пристапот кон услугите на организациите за поддршка на бизнисот.
- Подобрени и програми за поддршка на претприемништвото на жените мигранти. Нови услуги ќе бидат лансирани на секоја територија претставена во проектот, рефлектирана во 6 акциски планови кои ќе вклучуваат претприемнички пат за жените мигранти подготвени да се усвојат.
- Повеќе жени интегрирани економски и социјално. Само за време на траењето на проектот, најмалку 30 жени беа таргетирани во пилотите во секој регион учесник, што би претставувало вкупно 210 жени со зголемени претприемнички капацитети.
- Подобрен капацитет на професионалците кои ги оценуваат жените мигранти. Со проектот 35 службеници и професионалци ги зголемија своите капацитети од неколку организации за поддршка на бизнисот, НВО и други организации кои директно работат со жените мигранти.
- Ефектирањето на политиката на различни нивоа олеснето со низа препораки. Овие препораки за политики се засноваат на лекциите научени во текот на проектот и го олеснија преносливоста на Акциските планови или усвојувањето на одредени мерки во рамките на политиките на различните региони и земји во Европската Унија.

Научени лекции:

- Запознавање со вистинските барања и потреби на жените мигранти во однос на претприемничката култура.
- Подобрување на услугите што ги обезбедуваат јавните организации за жените мигранти за претприемништво.

- Овозможееена поддршка за жените мигранти кои сакаат да започнат деловна активност, придонесувајќи за нивната економска и социјална интеграција.
- Развој на активности за подобрување на социјалната и економската интеграција на жените мигранти.

Бизнис за млади: програма за младински претприемништво солидарност¹⁴²

Времетраење: 2018-2019 година

Организатори:

- Фондацијата Сити
- IRC (Меѓународен комитет за спасување)

Опис: Во оваа интегрирана програма, мигрантите стекнале знаења и за развој на вештини неопходни за тие да ги направат своите први професионални чекори. Научени се основните принципи на претприемништвото и метод кој помага за градење успешен бренд.

Критериуми за избор: Учесниците за времетраењето на програмата требаше да бидат со седиште во Атина. Млади на возраст од 18-30 години. Бегалци или баратели на азил кои легално престојуваат во Грција, кои имаат корист од меѓународната заштита во Грција, мигранти со дозвола за престој за Грција, невработени Грци. Соодветност на барем еден од понудените јазици: грчки, англиски, арапски, фарси или француски.

Содржина:

1. Ден на ориентација,
2. Почетна цена/цена,
3. Комуникациски вештини,
4. Склоности,
5. Претприемнички вештини,
6. Дизајнерско размислување,
7. Дигитални вештини,
8. Меки вештини,
9. Правни студии,
10. Професионално брендирање,
11. Поставување на цел.

Јаки и слаби страни: се одржаа 19 курсеви на англиски, фарси, арапски и грчки јазик.

Резултати: 350 млади луѓе успешно ја завршија програмата за обука, ја искористија можноста да размислуваат, развиваат, презентираат и пред сè да ги тестираат своите бизнис идеи во „непозната“ средина. Беше дадено значење на развојот на меките вештини и преносот на знаење директно применливо за деловната активност како што се чинење,

¹⁴²Солидарност сега. Бизнис за млади. <https://www.solidaritynow.org/en/businessforyouth/>

брендирање, финансирање итн. Ментори на учесниците беа претприемачите и професионалците, кои успеаја да ги имплементираат своите бизнис планови во професионална и професионална, што е најважно, одржлив начин. Всушност, 30 од нив добија дополнителни персонализирани совети и насоки за развој на бизнис планот. Научени лекции: Преку оваа програма запознаа неверојатни, талентирани и силни луѓе кои можеа да започнат сопствен бизнис.

ИнтегрАкција (IntegrAction акција за социоекономска интеграција на бегалците и азилантите)¹⁴³

Времетраење: 2019-2022 година

Организатори: КМОП – Центар за социјална акција и иновации (Еразмус+)

Опис: IntegrAction има за цел да го промовира социјалното и економското вклучување на бегалците и барателите на азил во локалниот контекст на прием, преку обезбедување иновативни алатки кои ги подобруваат нивните јазични, социо-професионални и претприемнички компетенции и стимулирање на нивното активно учество во локалните заедници.

Критериуми за избор: Мигранти, бегалци, баратели на азил и практичари кои работат со бегалци и баратели на азил, како и општествата домаќини пошироко.

Содржина:

1. Пакет со алатки за дигитални алатки за писменост и познавање на јазикот,
2. Прирачник за олеснување на претприемништвото и започнувањето бизнис.

Јаки и слаби страни: Пакетот со алатки овозможи проширување на знаењето на операторите/едукаторите кои работат со мигранти, бегалци и баратели на азил за дигиталните алатки и инструменти за описменување и зајакнување на јазичните вештини. Операторите споделија со бегалците и барателите на азил употребата на посоодветните дигитални алатки со цел да се активира процес на доживотно самостојно учење на јазикот на земјата домаќин. Освен тоа, бегалците добија можност да ја разберат важноста за зајакнување на нивното знаење преку посета на курсеви за стручна и професионална обука. Резултати: Webdoc – Дневници на мигранти: Оваа акција овозможи интеркултурна средба меѓу луѓето со мигрантско потекло и локалното население, создавајќи прилики за меѓусебно разбирање. Целта беше да се зголеми свеста на локалното население за причините и мотивите што ги тераат бегалците и барателите на азил да започнат долг и тежок процес на миграција. Во исто време, вториот ја разбира културата, начинот на размислување и заедничките правила и вредности на земјата домаќин.

¹⁴³Европска веб-страница за интеграција. Европска комисија. https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/integration-socio-economic-integration-refugees-and-asylum-seekers_en

Научени лекции: миграцијата може да донесе позитивен придонес за јавните финансии и благосостојбата на земјите домаќини. Затоа, брзата и успешна интеграција е од суштинско значење за да се максимизираат можностите што ги создаваат мигрантските текови, како и да се промовира социјалната кохезија и инклузивен раст и способноста на мигрантите да станат самостојни и продуктивни граѓани.

Градење интеграција преку претприемништво (BITE)¹⁴⁴

Времетраење: 2018-2022 година

Организатори: ERFC

Опис : Проектот BITE (Градење интеграција преку претприемништво) е проект финансиран од ЕУ кој ја поттикнува интеграцијата на мигрантите од субсахарска Африка преку отклучување на третиот претприемнички потенцијал. Од 2018 година, проектот избра 100 мигранти меѓу Италија, Шведска и Грција со цел да ги обучи и да ги менторира како да започнат сопствен бизнис во Европа и во нивната земја на потекло.

Критериуми за избор: Мигранти меѓу Италија, Шведска и Грција.

Содржина: Главните поенти на работилницата беа да се информираат засегнатите страни за создавањето на Toolbox, неговите цели и задачи, следните чекори на проектот BITE и стимулирање на продуктивен дијалог меѓу различните засегнати страни. Тоа беше одлична можност за вмрежување и интеракција помеѓу учесниците и претприемничкиот екосистем.

Јаки и слаби страни: Едукација и обука за градење на претприемнички вештини и обликување на деловни проекти. Менторство и финансиско вклучување со фокус на долгорочна деловна одржливост. Дисеминација и реплицирање на пристапот BITE за интеграција на мигранти преку претприемништво.

Резултати: Учесниците на обуката ги стекнаа вистинските знаења, вештини, ставови и мрежа за развој и отворање на успешни мали и средни претпријатија со позитивно социјално и еколошки влијание.

Научени лекции: Шемата им помогна на мигрантите да стекнат знаење и да ги развијат вештините, алатките и мрежата потребни за да започнат сопствен бизнис. Со моделирање на секоја фаза од проектот преку алатник, партнерите им овозможуваат на локалните власти и невладините организации низ ЕУ да го реплицираат пристапот во различни социо-економски контексти и со ограничен финансиски придонес.

¹⁴⁴BITE - Градење интеграција преку претприемништво. BITE - Градење интеграција преку претприемништво. Ανάκτηση από <https://integreneurship.eu/about-us/>

КРЕАЦИЈА - културно и уметничко претприемништво во образованието на возрасни ¹⁴⁵

Времетраење: 2019-2021 година

Организатори: European Creative Hubs Network

Опис: Проектот ги поддржува жените од етничките малцинства преку градење на нивните претприемнички вештини и поттикнување на интеграцијата преку фокусирање особено на културното и уметничкото претприемништво. Развиена е рамка базирана на истражување за да се поддржат жените да ги мапираат иновативните вештини за културно претприемништво. Дизајнирани и пилотирани се интерактивни РЕСУРСИ ЗА ОБУКА за да се поддржат едукаторите и работниците мигранти во зајакнувањето на клучните претприемнички вештини на жените претприемачи.

Критериуми за избор: Проектот конкретно ги таргетираше недоволно застапените групи, вклучително и жените кои доаѓаат од маргинализирано потекло (мигранти, бегалци и баратели на азил). Дополнително, проектот им се обрати на едукаторите за возрасни и работниците за поддршка на мигранти, како клучни посредници кои директно ги поддржуваат жените мигранти.

Содржина:

1. Културните и креативните индустрии како остварлива економска сила - видови и карактеристики на културните претпријатија.
2. Користење на партиципативни ресурси за учење за заедничка работа засновани во заедница и ресурси за учење самостојно насочено за градење на основни претприемнички вештини.
3. Променливата улога на едукаторите во различни заедници на онлајн ученици.

Јаки и слаби страни: Проектот им овозможи на жените мигранти повеќе можности да ги прошират своите можности, да создадат подобри изгледи за самостојна работа и интеграција во нивните заедници домаќини.

Резултати: Проектот ги истражуваше теоретските корени, педагошките пристапи и за практичната обука и за културното претприемништво. Очекуваните различни интелектуални резултати предложени во проектот се:

- Педагошка рамка за образование за културно претприемништво (IO1).
- Пакет со ресурси за градење на основни културни претприемнички вештини и компетенции (IO2).
- Мултифункционална и меѓусекторска онлајн платформа за учење со отворени дигитални значки систем за микро-акредитиви (IO3).
- Инфузија на пакет за пазарот на труд - препораки за политики (IO4).

¹⁴⁵КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ. КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ. КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ: <https://creationproject.eu/index.html>

- Курс за обука на обучувачите за едукатори за возрасни за да им се овозможи да го искористат потенцијалот на културното и уметничкото претприемништво (IO5).

Научени лекции: Во основата на различните програми за доживотно учење низ Европа, дискусијата за креативните економии, нивните карактеристики и потребата за обука на возрасни за да се создаде идна работна сила која поседува креативни, културни или уметнички вештини, е секогаш активна. Во контекст на оваа дискусија, постепеното преминување од речиси ексклузивен фокус на менаџментот кон потенцијалот на културното претприемништво бележи зголемување на интересот.

Претприемништво без граници (EntryWay)¹⁴⁶

Времетраење: 2017-2019 година

Организатор: Бизнис и културен развоен центар (КЕПА)

Опис : Проектот „Претприемништво без граници“ (EntryWay) поддржува државјани на трети земји кои се подготвени да започнат сопствен бизнис и легално да живеат во седум провинции од пет европски земји, вклучително и Грција. Преку обезбедување на прилагодена обука за претприемништво и поддршка од обучувачи, деловни советници и ментори, проектот им помага на учесниците да ги прошират своите претприемнички вештини и да ги развијат своите бизнис идеи. Проектот особено ги охрабрува жените и младите да аплицираат.

Критериуми за избор: Корисници на проектот во Грција се државјани на трети земји кои легално престојуваат во Солун. Дефиницијата за бизнис идеја и доволно ниво на познавање на грчки и/или англиски јазик се предуслов за запишување на проектот.

Содржина: Искусни обучувачи би ги поддржале мигрантите во развивањето на нивниот бизнис план, би им ги обезбедиле алатките неопходни за истражување на пазарот, да направат маркетинг план, да го промовираат нивниот бизнис и да развијат соодветен финансиски план. Семинарите за обука вклучувале предавања, деловни игри, симулации и интерактивно решавање на проблеми.

Јаки и слаби страни: Експертите обезбедиле индивидуална помош за започнување на постапките за започнување бизнис. Учесниците добиле информации за различни типови на претпријатија и како да се изберете, за режимите на даноци и социјално осигурување, грантови за нови бизниси итн.

Резултати:

¹⁴⁶Европска веб-страница за интеграција. (nd). Европска веб-страница за интеграција. Ανάκτηση από ENTRYWAY-Entrepreneurship Without Borders: https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en

- Речиси 85 мигранти учествувале на деловната обука понудена од Entryway.
- Жените претставувале 25% од учесниците (15% помалку од 35% предвидени во првичниот предлог).
- 45% од учесниците вклучувале млади луѓе под 35 години (15% помалку од планираното во предлог-проектот).

Научени лекции: Претприемачите мигранти кои сакаат да започнат сопствен бизнис во Грција се соочуваат со различни пречки, вклучувајќи недостаток на финансиски ресурси, рестриктивни миграциски и визни политики и сложени бирократски процедури. Проектот EntryWay го олесни економското вклучување на мигрантите преку поддршка на нивните бизнис идеи во Солун, вториот по големина град во Грција.

РОМАНИЈА

► Пример за инспиративна добра практика е **М-UP: Мрежата за претприемачи мигрански развој и раст**. М-UP беше тригодишна програма која на истото место ги донесе клучните актери од мигрантската поддршка на претприемништвото со цел размена на добри практики, развој на нови решенија и поддршка на мигрантите со цел да станат успешни претприемачи и да развијат плодни бизниси. Програмата имаше пристапот одоздола нагоре, вклучувајќи претприемачи кои веќе беа на пазарот и се позиционирале на различни нивоа. Се вели дека програмата опфатила над 180.000 луѓе и изградила разновидна мрежа на претприемачи, европски организации, професионалци и креатори на политики. Дознајте повеќе за резултатите од проектот, на линкот: <https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up>.

► **Жени мигранти во бизнисот МВИБ (Migrant Women in Business – MWIB)**. Оваа мрежа служи како најдобра практика на национално ниво. МВИБ е национална мрежа која како главна цел има да го поттикне економското зајакнување на жените претприемачи мигранти и бегалци. Понатаму, МВИБ има четири главни потпорни столбови: направени од повеќе контрибутори; национална деловна мрежа; направена од многу лица и застапување. Мрежата обезбедува контекст за поврзување, соработка, едукација и поттикнување помеѓу членовите, следејќи ги целите за поттикнување и олеснување на создавањето и одржливиот раст на женскиот микро и нано бизнис. Дознајте повеќе на линкот mwib.com.au

► Друг корисен пример за добра практика е **МАГНЕТ**. Забрзување на мигрантите за раст – Мрежа за обука за претприемништво е мрежа која промовира создавање, понатамошно унапредување и ширење на постоечките шеми за поддршка за претприемачи со мигрантско потекло врз основа на практично, политичко и научно ниво. Оваа мрежа е развиена во

рамките на четиригодишниот проект MAGNET, финансиран од програмата COSME на Европската Унија. Веб-страницата на проектот, исто така, обезбедува отворен комплет алатки кој вклучува 40 инструменти за тестирање и методологии развиени од практичарите за практичарите. Повеќе информации за проектот, неговите резултати и материјали, можат да се најдат на линкот: <https://migrantacceleration.eu/>

НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ И ЗАКЛУЧОЦИ

ПРОЕКТОТ ВИНБИЗ КАКО МОСТ

Иако сегашната миграциска динамика во Европа денес се соочува со призматична серија на прашања и вкоренети критичности, проектот ВИНБИЗ, заедно со неговиот пристапот и методологии, се чини дека најде значајна и плодна почва за дејствување. Се чини дека предвидената рамка е релевантна и длабоко потребна, особено со оглед на природата на идентификуваната група на приматели. Како што беше претходно споменато, проектот делува во полза на жените мигранти, од незападни културни и конкретно со високо или средно ниво на образование. Таквиот елемент игра одлучувачка улога во толкувањето на сите податоци собрани во оваа активност. И теоретските истражувања и испитувањата базирани на терен откриваат збир на вредни наоди и резултати кои треба да се осознаат како клучни елементи, имајќи предвид дека сè уште има ограничени достапни информации во однос и на меките вештини и на професионалните вештини што една жена мигрант треба да ги поседува во претприемнички контекст.

Како целина, компетенциите што им се потребни на жените-претприемачи мигранти се донекаде слични во сите шест земји партнери. Процесот на истражување на национално ниво идентификува серија од карактеристични неопходни вештини како што се: владеење на јазикот, културна проценка, компетентност за вмрежување, способности за пристапот до средства и специфично познавање на даден бирократски систем.

Со оглед на претприемничкиот образовен процес кој Проектот ВИНБИЗ има за цел да го реализира, се чини дека поврзаните содржини ќе се однесуваат на претприемничкото прашање, имајќи ги предвид досегашните шпекулативни пристапи, идеалните компетенции и перспективите за имплементација, на локално, национално и европско ниво.

Благодарение на внимателниот квалитативен процес имплементиран во текот на националната фаза на истражувањето, проектот ВИНБИЗ денес е збогатен со енергична, разновидна и многу мотивирана заедница на жени, подготвени да го валоризираат личниот и колективниот потенцијал и да генерираат благосостојба за себе, за нивните локални заедници и воопшто за општеството во кое живеат.

БИБЛИОГРАФИЈА

ПОРТУГАЛИЈА

Assafe, GMC (2021). *A Importância Das Questões De Género Na Atividade*

EmpREENdora. [Магистерски труд, Universidade Autonomia de Lisboa]

Barroso, S. et al (2014). *Estudo de Avaliação de Impacto u Resultados do Projeto Promoção do Empreendedorismo Imigrante*. ACM, IP

https://www.acm.gov.pt/documents/10181/0/Estudo+de+avalia%C3%A7%C3%A3o+de+impacto+e+resultados+do+PEI_junho+2014.pdf/4678f85b-1da9-42f7-8b41-282993bf4b98

Estrela, J. et al (2022). Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2021. *SEF/GEPP*.

Глобален монитор за претприемништво (2021). Глобален монитор за претприемништво, Perfis de Economia. Португалија. Достапно на: <https://www.gemconsortium.org/economy-profiles/portugal-2>

Оливеира, С. R (2019). Empregadores e empreendedores emigrantes: tipologia de estrategias empresariais. *Observatório das Migrações*.

Оливеира, ЦР (2021). Indicadores de integração de emigrantes: relatório estatístico anual 2021. 1^a ed. (Imigração em Números – Relatórios Anuais 6). *Observatório das Migrações*.

Paço, SR & Ramos, MCP (2018). Empreendedorismo em Portugal de Imigrantes de Países Fora da União Europeia. *Холос*, 34 (2), стр. 365-385.

Ramos, A. & Magalhães, P. (2021). Ос валорес дос португалци. *Гулбенски студии*

Rodrigues, F, Padilla, B. & Malheiros, J. (2011) A dimensão psico-social do empreendedorismo imigrante feminino. *Revista Migrações*, 8, стр.93-122

ИТАЛИЈА

Закон бр. 189 од 30 јули 2002 година „Измена на законодавството за миграција и азил“, објавен во Службен весник бр. 211 од 26 август 2002 година, Уредба-закон бр. 195 од 9 септември 2002 година, „Итни одредби за легализација на нередовното вработување на државјани кои не се членки на ЕУ“, објавено во Службен весник бр. 211 од 9 септември 2002 година (<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2002/08/26/199/so/173/sq/pdf>)

ISTAT, 2022 година (www.istat.it)

umani, al contrabbando e sul rafforzamento della sicurezza delle frontiere tra lo Stato della Libia e la Repubblica20“, ://www.governo.it/sites/governo.it/files/Libia.pdf)

„Memorandum Italia–Libia: l'atto di accusa di 40 organizzazioni contro il rinnovo degli accordi“, Марина Скиаво, 2 ноември 2022 година (<https://www.focusafrica.info/memorandum-italia-libia-latto-di-accusa-di-40-organizzazionicontro-il-rinnovo-degli-accordi/>)

„За да се заштитат правата на децата, потребна е силна реформа на правилата на ЕУ“, Save The Children, 18 јули 2019 година (<https://www.savethechildren.net/news/protect-children%E2%80%99s-rights-robust-reform-> Потребни се правила на ЕУ)

„Migranti, termine scaduto: si rinnova per altri tre anni il Memorandum tra Italia e Libia“, 2 ноември 2022 година (https://www.ilsole24ore.com/art/migranti-termine-scaduto-si-rinnova-altri-tre-anni-memorandum-italia-e-libia-AE1NzHDC?refresh_ce)

„Комплексен прогон: Пријавете документи за шокантни извештаи за вмешаноста на либиската крајбрежна стража во убивање и киднапирање мигранти“, 14 декември 2021 година (<https://reliefweb.int/report/libya/complex-persecution-report-documents-shocking-accounts-libyan-> вклучување на крајбрежната стража)

„Извештај на независната мисија за пронаоѓање факти за Либија“, 29 јуни 2022 година (<https://reliefweb.int/report/libya/report-independent-fact-finding-mission-libya-ahrc5063-advance-unedited-version-enar>)

„Како да започнете бизнис во Италија? Чекори и опции“ (<https://www.italiancompanyformations.com/start-a-business-in-italy/>)

„Започнување бизнис во Италија“ (<https://www.expatriate.com/en/guide/europe/italy/10644-setting-up-a-business-in-italy.html>)

„Отворање бизнис во Италија: основите“, Микеле Капеки, 11 мај 2017 година (<https://www.theflorentine.net/2017/05/11/opening-a-business-in-italy-basics/>)

„Како да отворите компанија во Италија“, Damiani & Damiani (<https://www.hg.org/legal-articles/how-to-open-company-in-italy-45780>)

Насоки на Eurodiaconia за интеграција на жените мигранти, Eurodiaconia“, 18 декември 2018 година (https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/eurodiaconia-guidelines-integration-migrant-women_en)

„Мислење на Европскиот економски и социјален комитет за вклучување на жените мигранти на пазарот на трудот“, Европски економски и социјален комитет, 21 јануари 2015 година (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.242.01.0009.01.ENG)

“Imprenditori migranti, una ricchezza per l'Europa e soprattutto per l'Italia“, Франческа Гнети, 29 јули 2014 година (<https://www.reset.it/reset-doc/imprenditoria-immigrata-una-ricchezza-per-leuropa-e-soprattutto-per-litalia>)

ГЕРМАНИЈА

- [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Jahresrückblick 2021](#)
- Клучни резултати од извештајот за миграција на BAMF за 2020 година.
- Интервју „Жените и мажите бегалци се разликуваат во нивните животни обрасци.“: [BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - „Geflüchtete Frauen und Männer unterscheiden sich in ihren Lebensentwürfen“](#)

- BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Migrantinnen einfach stark im Alltag
- Жените во миграцијата и интеграцијата во фокус: BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Infothek - Frauen in Migration und Integration im Fokus
- Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2021. (Население и вработување Население со миграциско потекло, Резултати од микропописот од 2021 година.).
- Федерална канцеларија за миграција и бегалци: Извештај за миграција 2020 година
- Förderprogramme | BMWK-Existenzgründungsportal (existenzgruender.de)
- Gründerpilot Зошто не успеваат стартапите: wie-viele-startups-scheitern
- Информативен флаер на BMW: „Gründerzeiten 10“.
- Mediendienst-Integration: Arbeitsmarkt | Интеграција | Zahlen und Fakten | ИНТЕГРАЦИЈА НА МЕДИЕНДИЕНСТ (mediendienst-integration.de)
- Самовработени лица со миграциско потекло: Мотор за работа за Германија: Selbstständige mit Migrationshintergrund: Jobmotor für Deutschland: Bertelsmann Stiftung (bertelsmann-stiftung.de)
- Startup Verband: Набљудување на претприемачите мигранти. Migrant_Founders_Monitor_2022.pdf (startupverband.de)
- Примерот е создаден со помош на „Make it in Germany“: Quick-Check (make-it-in-germany.com)

PC МАКЕДОНИЈА

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

PROJECT NUMBER: 2021-1-PT01-KA220-ADU-000033741

NAME PROJECT: Women's Innovative Business Incubation Zone

1. Европа - Истражувања за следење на протокот со мигранти кои транзитираат низ РС Македонија (фев-март 2022 година) <https://dtm.iom.int/reports/europe-flow-monitoring-surveys-migrants-transiting-through-republic-north-macedonia-fev-mar>
2. Европа — Мешани миграциски текови во Западен Балкан, 2018 Преглед ИОМ, <https://migration.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-mixed-migration-flows-western-balkans-2018-overview?close=вистина>
3. ИОМ – Мониторинг на проток, <https://migration.iom.int/europe/arrivals#content-tab-anchor>
4. МакСтат, база на податоци
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/en/MakStat/MakStat_Naselenie_Vitalna
5. Миграција и азил: Национална, меѓународна и европска рамка / уредници Ана Никодиновска Крстевска, Олга Кошевалиска. - Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, 2021 година
https://eprints.ugd.edu.mk/29105/1/Migracija%20i%20azil_konecna%20verzija_2022_final.pdf
6. Профил на управување со миграцијата: РС Македонија, ноември 2021 година, MGI, <https://www.migrationdataportal.org/overviews/mgi/north-macedonia#0>
7. Профил на миграција РС МАКЕДОНИЈА, <https://migrants-refugees.va/country-profile/north-macedonia/>
8. РС МАКЕДОНИЈА | ПРОФИЛ 2021 ИНДИКАТОРИ ЗА УПРАВУВАЊЕ НА МИГРАЦИЈАТА, ИОМ <https://publications.iom.int/system/files/pdf/MGI-North-Macedonia-2021.pdf>
9. РС МАКЕДОНИЈА | ПРОФИЛ 2021 ИНДИКАТОРИ ЗА УПРАВУВАЊЕ НА МИГРАЦИЈАТА, ИОМ 2021 <https://publications.iom.int/system/files/pdf/MGI-North-Macedonia-2021.pdf>
10. РС Македонија нето стапка на миграција 1950-2022 година, <https://www.macrotrends.net/countries/MKD/north-macedonia/net-migration>
11. Аутсорсинг за управување со миграцијата: улогата на Западен Балкан во европската бегалска криза, Институт за миграциска политика, 2017 година, <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>
12. Југоисточна Европа, Источна Европа и Централна Азија – Регионална стратегија 2020–2024 година, ИОМ, <https://publications.iom.int/books/south-eastern-europe-eastern-europe-and-central-asia-regional-strategy-2020-2024-година>
13. Стратегија за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија 2017-2027 година <https://bit.ly/3VpMjeC>
14. Стратегија за развој на женското претприемништво во Република Македонија, 2019 - 2023 година

- [https://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/EN_Strategy%20on%20Women%20Entrepreneurship%20of%20RM%20-%20draft-%201%20октомври%202018 \(1\).pdf](https://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/EN_Strategy%20on%20Women%20Entrepreneurship%20of%20RM%20-%20draft-%201%20октомври%202018%20(1).pdf)
15. Овозможувачко опкружување за одржливи претпријатија во РС Македонија
Ажурирање на извештајот за клучните ограничувања на деловното опкружување ILO 2019, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_723390.pdf
 16. поделба на населението на ОН, <https://www.un.org/development/desa/pd/data-landing-page>
 17. UNCHR - Западен Балкан - Бегалци, баратели на азил и други луѓе во мешани движења од крајот на август 2022 година,
<https://data.unhcr.org/en/documents/details/96003>
 18. Портал за оперативни податоци на UNCHR,
<https://data.unhcr.org/en/situations/southeasterneurope>
 19. ИЗВЕШТАЈ ОД РОДОВА АНАЛИЗА НА УСАИД/РС Македонија ЈУЛИ 2019 година,
<https://banyanglobal.com/wp-content/uploads/2019/09/USAID-North-Macedonia-Gender-Analysis-Report.pdf>
 20. СВЕТСКИ ПОДАТОЦИ, <https://www.worlddata.info/europe/northmacedonia/asylum.php>
 21. Втора измена на Оперативниот план за услуги на одредени на труд и за програми и мерки за вработување за 2015 година
 22. Измени на Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2014 година
 23. Измени на Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2012-2013 година
 24. Оперативен план за 2018 година за активности на активности од Народен план за акција за родова еднаквост 2018-2020, кои се во надлежност на Агенцијата за вработување на Република Македонија
 25. Оперативен план за 2019 година за активности на активности од Народен план за акција за родова еднаквост 2018-2020, кои се во надлежност на Агенцијата за вработување на Република Македонија
 26. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2009 година
 27. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2008 година
 28. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2014 година
 29. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2013 година
 30. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2012-2013 година
 31. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2011 година
 32. Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2010 година
 33. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на сметка на трудот за 2022 година

34. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на сметка на трудот за 2021 година
35. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на сметка на трудот за 2020 година
36. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на сметка на трудот за 2019 година
37. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на трошоци на трудот за 2018 година
38. Оперативен план за програми и мерки за вработување и услуги на сите на сметката за 2017 година
39. Оперативен план година за програми и мерки за вработување и услуги на трошоци на трудот за 2016 година
40. Оперативен план за активности на политики за вработување за 2007 година
41. Оперативен план за услуги на оглас на труд и програми и мерки за вработување за 2015 година
42. ПОДДРШКА ЗА САМОВРАБОТУВАЊЕ (ПРЕТПРИЕМНИШТВО) E-Help
<https://ehelp.mk/mk/dyn-content/poddrshka-za-samovrabotuvanje-pretpriemnishtvo>
43. Прашки процес, <https://www.pragueprocess.eu/en/countries/555-fyr-macedonia>
44. Прва измена на Оперативен план за програми и мерки за вработување 2014 година
45. Прва измена на Оперативниот план за услуги на одредени на труд и за програми и мерки за вработување за 2015 година
46. Ревидиран Оперативен план за програми и мерки за вработување и услуги на сите на трудот за 2021 година
47. Ревидиран Оперативен план за програми и мерки за вработување и услуги на сите на трудот за 2021 година
48. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2020 година
49. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2020 година
50. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2019 година
51. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2019 година
52. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2019 година
53. Ревидиран Оперативен план за апликација и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2019 година

54. Ревидиран Оперативен план за работа и мерки за вработување и услуги на програми за сите на трудот за 2017 година
55. Родови аспекти на обезбедувањето заштита на бегалците и мигрантите ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Вера Мартиноска, Мартина Смилевска- Кчева, Македонско здружение на млади правници, Скопје, 2018 <https://civicamobilitas.mk/wp-content/uploads/2018/0/za-rodovi-aspekti-na-obezbeduvanje-zastita-na-begalci-i-migranti-vo-RM.pdf>
56. Самовработување, <http://apprm.gov.mk/News?NewsID=518>
57. Трета измена на Оперативен план за програми и мерки за вработување 2014 година
58. Четврта измена на Оперативен план за програми и мерки за вработување за 2014 година

ГРЦИЈА

Атина <https://athenaproject.net/>

BITE - Градење интеграција преку претприемништво. BITE - Градење интеграција преку претприемништво. <https://integreneurship.eu/about-us/>

Боерчи, Д, Ди Мауро, М, и Сарли, А. (2020). Насоки за идентификација и проценка на меките вештини на мигрантите.

Бурвеила, А. (2019). СОЦИЈАЛНО ИКЛУЧУВАЊЕ НА МИГРАНТИТЕ И МЛАДИНИТЕ ПРЕТПРЕТПРИЕМНИШТВО НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ НА МОЈОТ САЈТ: ГРЦИЈА 2018. Солидарност сега и Еразмус+; Програма на Европската Унија.

Business Daily. (2021). Појои се хонорарите што ги интересираат од Грција. https://www.businessdaily.gr/oikonomia/51425_poioi-einai-oi-foroi-poy-diohnoyn-toys-ependytes-apo-tin-ellada

КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ. КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ. КУЛТУРНО И УМЕТНИЧКО ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ОБРАЗОВАНИЕТО НА ВОЗРАСНИ: <https://creationproject.eu/index.html>

Де Оливеира, Е. (2021). 9 основни вештини што ви се потребни за да започнете и да водите успешен бизнис.

Дојл, А. (2021). Врвни меки вештини кои работодавците ги ценат со примери.

Дридакис, Н. (2022, 04 07). Подобрување на дигиталните вештини на претприемачите и дигиталните компетенции на фирмите преку обука за деловни апликации: студија за мали фирми. Одржливост, стр. 1-23.

Елеоноре Кофман, ПР (2015). Родовата миграција и глобалната социјална репродукција.

ЕЛИАМЕП. (2022). Анализа на специфичните барања и потреби на жените мигранти кои имаат за цел да бидат претприемачи. ЕЛИАМЕП.

ЕЛИАМЕП. (2022). РЕЗИМЕ НА ГЛАВНИТЕ НАОДИ: Задача 3.2 Анализа на специфичните барања и потреби на жените мигранти кои имаат за цел да бидат претприемачи. ЕЛИАМЕП.

ЕЛСТАТ. (2015). АНКЕТА ЗА СОСТОЈБАТА НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ НА МИГРАНТИТЕ И НИВНИТЕ НЕПРЕДНИ ПОТОМЦИ. ЕЛЕНСКИ СТАТИСТИЧКИ УРГОТ.

Европска комисија. (2020). ENTRYWAY- Претприемништво без граници:
https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en

Европска веб-страница за интеграција. (2020). Управување со интеграцијата на мигрантите во Грција: https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-greece_en

Европска веб-страница за интеграција. Европска комисија. https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/integration-socio-economic-integration-refugees-and-asylum-seekers_en

Европска веб-страница за интеграција. Европска веб-страница за интеграција. ENTRYWAY-Претприемништво без граници: https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practice/entryway-entrepreneurship-without-borders_en

Флеш вести. (2017). Ποιος ο ρόλος των Επιμελητηρίων στις επιχειρήσεις и во локална економија.

FORTUNE ГРЦИЈА. (2019). ТМФ: Н Грција има најповолно деловен простор во светот.

Фрохар Поја, ЕН (2021). ПРЕЛИМИНАРНА СТУДИЈА ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ ЗА ДИГИТАЛНО ОСМОБУВАЊЕ ЗА ЖЕНИ МИГРАНТИ Фрохар Поја, Европска мрежа на жени мигранти (ENoMW). ВОЗЕТЕ.

Учете во иднина. (2021). Учете во иднина. Деловни вештини за стартапи:
<https://www.futurelearn.com/info/blog/business-skills-for-startups>

(2021). Пол и миграција. ПОРТАЛ ЗА ПОДАТОЦИ ЗА МИГРАЦИЈА.

Генерација 2.0 RED. (2022). Добредојдовте на Worldplaces!; Француски:
<https://g2red.org/welcome-to-worldplaces/>

Георгиос А. Антонопулос, ЦВ (2006). Криумчарењето мигранти во Грција: Испитување на нејзината социјална организација. Европски весник за криминологија, σσ. 439-461.

Градина на таленти за мигранти. (2022). Градина на таленти за мигранти.

<https://startbusiness.today/migrant-talent-garden-lithuania/>

Секција за мигранти и бегалци. (2021). Профил на миграција: Грција.

Наталија Розалија Авлона, НВ (2022). АТИНА; ЖЕНИ МИГРАНТИ И ПРЕТПРИЕМНИШТВО ВО ГРЦИЈА. ЕЛИАМЕП.

Нектарија, С. (2021). Грчките бизниси ризикуваат да го пропуштат економското закрепнување.

Нектарија, С. (2021). Грчките бизниси ризикуваат да го пропуштат економското закрепнување. Грчките бизниси ризикуваат да го пропуштат економското закрепнување.

Новак, Ц. (2022). Претприемништвото пат за женските украински бегалци.

ОЕЦД. (2020). Инклузивни политики за претприемништво, Белешки за проценка на земјата; Грција.

Папазоглу, П. (2021). Здравото претприемништво е „клучот“ за Грција да го направи следниот чекор.

Папазоглу, П. (2021). Грција добива на место на инвестициската мапа. Како можеме да го одржиме овој моментум?

Папазоглу, П. (2022). Отпорност и стабилност: Како Грција ќе стане уште поконкурентна како инвестициска дестинација? Ернст и Јанг.

Пол, П. (2017). Како да започнете бизнис: 6 вештини што секој претприемач треба да ги знае.

Петроне, П. (2017). Како да започнете бизнис: 6 вештини што секој претприемач треба да ги знае.

Политика, статистика на ГМ за дозволи за престој за ТЦ. <https://migration.gov.gr/en/statistika/>

Сакас, И. (2019). Програмите за вработување на ОАЕД во рамките на современото управување со тотален квалитет според стандардот ISO9001:2008. Атина.

Солидарност сега. Солидарност сега. <https://www.solidaritynow.org/en/businessforyouth/>

Стамули, Н. (2021). Грчките бизниси ризикуваат да го пропуштат економското закрепнување.

(2020). Времето е сега: План за реализација на потенцијалот на бегалците во Грција,

Анализа на придобивките од поддршката за интеграција од фазата на прием.

Меѓународен комитет за спасување Хелас.

Тунтопулу, М, Дросос, Н, и Влачаки, Ф. (2021). Проценка на Професионалните вештини на мигрантите, бегалците и барателите на азил: културна адаптација и психометриски својства на NADINE тестовите за Професионални вештини.

Tüzün Baycan-Levent, PN (2014). Карактеристики на мигрантското претприемништво во Европа. *Entrepreneurship & Regional*, σσ. 375–397.

Универзитетот на Македонија. (2018). Начини за финансирање на нов бизнис.

РЕШЕНИЕ ЗА УЧЕЊЕ ВАЛАМИС. (2021). ВАЛАМИС. Професионални вештини наспроти меки вештини: <https://www.valamis.com/hub/hard-skills-vs-soft-skills#hard-skills>

Zorounidis, K, Chourlias, P, & Dinoudis, V. (2021). Деловното опкружување на Грција.

Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου. Ενημερωτικό Σημείωμα Αΐου 2022:

[https://migration.gov.gr/wp-](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

[%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1](https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/07/%CE%99%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022_%CE%A5%CE%9C%CE%91-GR-%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%94%CE%99%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%97-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A)

РОМАНИЈА

Сореску-Маринковиќ, А. (2016). Маглива дијаспора: Романки во Источна Србија, *Студија УББ Социологија*, кн. 61, број 1, стр. 37-57.

Захарија и сор. (2017). Односот на феноменот на миграцијата легална и на заедницата во Романија.

Еволуција релевантна, потенцијално влијание, препорака за политика – достапно овде: [coperta_SPOS_2016_migratia_legala_si_piata_muncii \(gov.ro\)](https://coperta_SPOS_2016_migratia_legala_si_piata_muncii.gov.ro)

[Граѓаните кои не се членки на ЕУ сочинуваат 5,3% од населението на ЕУ - Производи Вести на Евростат - Евростат \(europa.eu\)](https://eur.europa.eu/ro/statistics/ro-figures)

[Годишен извештај 2019- RO final.pdf \(iom.int\)](https://iom.int/publications/2019/01/10/ro-final)

[Microsoft Word - Raport финален IIIR 2019.docx \(migrationcenter.ro\)](https://migrationcenter.ro/ro/raport-final-IIIIR-2019)

[Романија | Меѓународна миграциска перспектива 2020 | iLibrary на ОЕЦД \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/publications/9b7b7b7b)

[6 претприемнички вештини кои мора да ги имате | HBS онлајн](https://hbs.org/ro/6-pretprimenicheski-veshtini-koji-mora-da-gi-imate)

[Потребни вештини за да се биде претприемач | Национален универзитет \(nu.edu\)](https://nu.edu/ro/potrebnii-veshtini-za-da-se-bide-pretprimemach)

[Romania_summary%20report.pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu/ro/romania-summary-report)

<https://start-upnation.eu/>

<https://conaf.ro/>

<https://www.socialinnovationsolutions.org/transformator>

<https://www.youthbusiness.org/initiative/m-up>

[Конзорциум MAGNET \(migrantacceleration.eu\)](#)

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/sme-competitiveness/

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=en>

<https://een.ec.europa.eu/>

[Startarium - Programe 2022 | Забрзување и инкубација на претприемачите во првичната деловна активност](#)

<https://www.impacthub.ro/programe/>

[Министерство за европски инвестиции и проекти \(gov.ro\)](#)

<http://www.imm.gov.ro/en/>

[8 главни предизвици со кои се соочуваат жените во бизнисот \(forbes.com\)](#)

[Жените мигранти во бизнисот - социјално претпријатие \(mwib.com.au\)](#)

